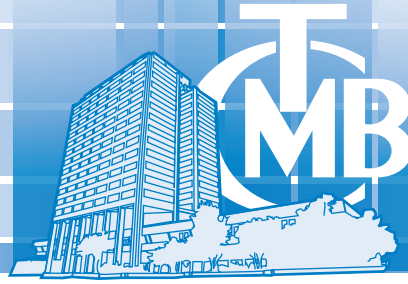

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

Finansal İstikrar Raporu

KASIM 2007
SAYI: 5

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İdare Merkezi
İstiklâl Cad. 10 Ulus, 06100 Ankara, Türkiye

Telefon: (90 312) 310 36 46 (74 Hat)
Faks: (90 312) 310 26 00
Teleks: 44033 mrbrt tr; 44031 mbdı tr
World Wide Web Home Page: <http://www.tcmb.gov.tr>
E-mail: bankacilik@tcmb.gov.tr, info@tcmb.gov.tr

ISSN 1305-8584 (Basılı)
ISSN 1305-8576 (Online)

Kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olarak hazırlanan bu rapor esas olarak Eylül 2007 verilerine dayanarak hazırlanmakla beraber, raporun yayımlandığı tarihe kadar yaşanan gelişme ve değerlendirmeleri de içermekte olup tüm içeriği ile TCMB internet sayfasında yer almaktadır. Bu raporda yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek kararların sonuçlarından Bankamız sorumlu tutulamaz.

ÖNSÖZ

Finansal İstikrar Raporunun beşinci sayısında, içinde bulunduğumuz dönemde küresel piyasalarda gözlenen dalgalanma çerçevesinde finansal sistemi tehdit eden risk unsurları ve sistemin kırılabilirlikleri değerlendirilmiştir.

2007 yılı yaz aylarından itibaren küresel piyasalarda yoğunlaşan sorunların ülkemiz ekonomik dengeleri ve finansal sistemi üzerindeki yansımaları sınırlı kalmıştır. Ayrıca, yapılan analizler bankacılık sektörünün olası şoklara karşı dayanıklı olduğunu göstermektedir. Bu durum büyük ölçüde makroekonomik dengelerdeki olumlu gelişmeler ile finansal sistemdeki yapısal dönüşümün sonucudur. Nitekim, IMF ve Dünya Bankası'na Mali Sektörün Değerlendirilmesi Programı kapsamında hazırlanan Finansal Sistem İstikrarının Değerlendirilmesi Raporunda, Türk finans sektörünün son beş yılda kayda değer şekilde güçlendiği, hızla gelişen ve uluslararası piyasalarla giderek daha da bütünleşen bir sektör haline geldiği ve finansal sistemde herhangi bir şokun sistemik etkilerini azaltacak etkin düzenlemeler ile gözetim ve finansal alt yapı konusunda ilerlemeler sağlandığı belirtilmektedir.

Diğer taraftan, yaşanan küresel dalgalanmanın önümüzdeki dönemde özellikle gelişmiş ülke ekonomileri üzerinde ne boyutta bir etki yapacağı ve küresel likidite koşullarını nasıl etkileyeceği tam olarak belli olmadığından bankalarımız açısından likidite riski yönetimi ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca, uluslararası piyasalarda oluşabilecek risklerin ülkemiz üzerindeki etkilerinin sınırlandırılması için mevcut ekonomik programın kararlılıkla sürdürülmesi, parasal ve mali disiplinin korunması, yapısal reformlara hız verilmesi, ihtiyatlı düzenlemelerin güçlendirilmeye devam etmesi ve ekonomik birimlerin risk yönetimi prensiplerini benimseyerek, risk azaltımı için gereken önlemleri almaları büyük önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, ortaya koyduğumuz değerlendirmelerin tüm piyasa katılımcılarına yarar sağlamasını diliyorum.

Durmuş YILMAZ
Başkan
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	i
Genel Değerlendirme	iii
I. Makroekonomik Gelişmeler	1
I.1. Dış Alem	1
I.1.1. Uluslararası Gelişmeler	1
I.1.2. Ödemeler Dengesi	6
I.2. Büyüme ve Enflasyon	9
I.2.1. Büyüme	9
I.2.2. Enflasyon	11
I.3. Kamu Maliyesi	12
I.4. Özel Kesim Gelişmeleri	15
I.4.1. Hanehalkı	16
I.4.2. Reel Sektör	20
I.4.2.1. Reel Sektör Mali Analizi	20
I.4.2.2. Firmaların Yabancı Para Pozisyonu	25
I.4.2.2.1. Banka Dışı Kesimin Yabancı Para Pozisyonu	26
I.4.2.2.2. İMKB’de İşlem Gören Mali Kesim Dışı Firmaların Yabancı Para Pozisyonu	27
II. Mali Sektörün Genel Yapısı	29
II.1. Bankacılık Sektörü	29
II.2. Bankacılık Sektörü Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği	32
II.2.1. Kârlılık	32
II.2.2. Sermaye Yeterliliği	35

III. Bankacılık Sektörü Riskleri	39
III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi	39
III.1.1. Kredilerin Gelişimi	39
III.1.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi	45
III.1.3. Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi	48
III.1.4. Kredi Riski Senaryo Analizi	48
III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri	49
III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri	49
III.2.2. Senaryo Analizleri	51
III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları	51
III.2.2.1.1. Kur Artışı	53
III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı	53
III.3. Likidite Riski	55
III.4. Finansal Sağlık Endeksi	56

GENEL DEĞERLENDİRME

2007 yılı Amerika Birleşik Devletleri eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarında yaşanan problemlerin küresel likidite koşulları ve finansal istikrar üzerindeki etkilerine ilişkin kaygıların ön plana çıktığı bir yıl olmuştur. Bu problemlerin olumsuz etkilerini azaltmak merkez bankalarının önceliği haline gelmiştir. Öte yandan, yaşanan dalgalanmanın etkisi, ülkemizin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin yerleşmiş eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarının bulunmayışı ve son yıllarda ekonomik temellerinde sağlanan iyileşmeye bağlı olarak sınırlı kalmıştır.

2007 yılının ilk yarısında, Türkiye ekonomisi, tüketim ve yatırım harcamalarındaki yavaşlamaya rağmen dış talebin gücünü koruması sayesinde artan net ihracata bağlı olarak büyümeye devam etmiştir. Son yıllarda sağlanan makroekonomik istikrar ile yakalanan yüksek büyüme oranlarının temelde tasarruflara oranla yüksek seyreden yatırım eğiliminden kaynaklanması nedeniyle, ihracattaki güçlü artışlara rağmen, cari açık yüksek seyretmektedir. Bu açık, geçen yıl olduğu gibi 2007 yılında da, daha çok uzun vadeli yatırımlarla finanse edilmekle birlikte, yaşanan küresel dalgalanmanın önümüzdeki dönemde özellikle gelişmiş ülke ekonomileri üzerinde ne boyutta bir etki yapacağı ve küresel likidite koşullarını nasıl etkileyeceği tam olarak belli olmadığından, finansal istikrar açısından en önemli risk unsurlarından birini oluşturmaktadır.

Uygulanan parasal sıkılaştırmanın özel tüketim talebi üzerindeki etkisiyle yıllık enflasyon düşüş göstermiş, orta vadeli enflasyon beklentileri de buna paralel olarak düşüş eğilimini sürdürmüştür. Bununla birlikte, son dönemde enerji ve gıda fiyatlarında yaşanan artışlar ile vergi ayarlamalarına bağlı olarak yıl sonunda enflasyonun belirsizlik aralığının üst sınırını aşacağı tahmin edilmektedir.

2006 yılında program hedefinin üstünde gerçekleşen konsolide kamu sektörü faiz dışı fazlası, faiz dışı harcamaların vergi gelirlerinden daha hızlı artmasına bağlı olarak 2007 yılının ilk sekiz ayında hedefin altında gerçekleşmiş, yıl sonu hedefinin ise tutturulamayacağı 2008 Yılı Programı'nda öngörülmüştür. Öte yandan, kamu net borç stokunun gayri safi milli hasılaya oranı azalmaya devam etmiş, döviz kuruna duyarlı borç stokunun payı azalmış, devlet iç borçlanma senetleri stokunun ortalama vadesi ise uzamıştır. Önümüzdeki dönemde makroekonomik hedeflere ulaşılması, olası kırılmalıklara karşı ülkenin direncinin artırılması ve dolayısıyla finansal istikrarın sağlanması açısından faiz dışı bütçe fazlası hedefinin tutturulmasının ve kamu maliyesine ilişkin yapısal reformların gerçekleştirilmesinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

2007 yılında hanehalkı yükümlülükleri artış göstermekle birlikte, birçok ülkeyle karşılaştırıldığında halen düşük bir düzeydedir. Ancak, ekonomik istikrarın sürmesi, faiz oranlarının düşmesi ve ipotekli konut finansmanı sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte daha da artması beklenen konut kredisi kullanımı ile önümüzdeki yıllarda ülkemizde de hanehalkı yükümlülüklerinin kademeli olarak artarak, uzun vadede AB ülkeleri seviyelerine yaklaşacağı

düşünülmektedir. Tüketici kredilerinin sabit faizli olması faizlerin yükselmesine karşı hanehalkını korumakla birlikte, döviz endeksli yükümlülüklerde bir önceki döneme göre gözlenen artış maruz kalınan kur riskini artırmaktadır. Dolayısıyla, döviz geliri elde etmeyenlerin döviz cinsinden borçlanmamaları gerektiği hususu önemini korumaktadır.

Firmaların borçluluk seviyesi özellikle banka kredi kullanımına bağlı olarak artmıştır. Bununla birlikte, banka kredilerinin toplam borç içindeki payının çok yüksek olmamasının kredi riskini sınırlandırdığı düşünülmektedir. Firmaların kısa vadeli borç ödeme kabiliyetinde ve kârlılık oranlarında ise iyileşme olmuştur. 2006 yılında firma satışlarının yavaşlayan iç talep nedeniyle yurtdışı ağırlıklı olarak devam ettiği, firmaların finansman giderlerinin net satışlar içindeki payının bir ölçüde artmasına karşın, satışların maliyetindeki azalışın etkisiyle kâr marjlarının arttığı görülmektedir.

Firmaların yabancı para pozisyon açığı 2006 yılı sonuna göre artış göstermiştir. İhracatçı olmayan firmaların pozisyon açığı ve açık pozisyon taşıyanların sayısı artmakta olup, firmaların kur riskinden korunmak amacıyla türev ürünleri kullanmaları, bankacılık sektörünün ise kredi riskini azaltmak için döviz geliri olmayan ve pozisyon açığı yüksek olan firmalara kredi kullanırken daha ihtiyatlı davranması gerektiği düşünülmektedir.

2007 yılında bankacılık sektörü büyümesini sürdürmüş, sektörün bilanço büyüklüğünün GSYİH'ye oranı artmıştır. Yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne ilgisinin devam etmesi olumlu beklentilere işaret etmekte olup, sektörün büyüme potansiyelini ortaya koymaktadır.

2007 yılı Haziran ayına kadar yavaşlayan kredi artış hızı bu tarihten itibaren ılımlı bir yükseliş göstermiştir. Bu hızlanmada faiz oranlarında önemli bir değişiklik olmamasına rağmen siyasi belirsizliklerin azalması etkili olmuştur. Önümüzdeki dönemde kredi artış hızının seyrini belirleyecek olan temel unsurun bankaların dış finansman kaynaklarının gelişimi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, toplam krediler içinde payı artan tüketici kredilerinin sabit faizli olması, bankaların faiz riskine olan duyarlılığını artıran bir unsurdur. Diğer taraftan, kredi/mevduat oranının yükselmeye devam etmesi bankaların aracılık fonksiyonlarının arttığına işaret etmekte olup, tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranının yatay bir seyir izlemesi ve sektörün yüksek karşılıklılandırma politikası ise kredi riski açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

Bankacılık sektörünün açık pozisyon taşımama eğilimi 2007 yılında da devam etmiştir. Bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengeleyen sektörün bilanço içinde yüksek açık pozisyon taşımasının sebebi Türk parası cinsinden kredilerin yabancı para kaynaklarla fonlanmasıdır.

Her ne kadar bankacılık sektörünün likidite yeterliliği yasal düzenlemeyle öngörülen sınırların üzerinde seyretmekteyse de son dönemde küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmalar likidite riski yönetiminin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Uygulanan program çerçevesinde Bankamızın teminat karşılığı olmak üzere Türk parası likidite sağlaması mümkün olmakla birlikte bankalar açısından etkin likidite yönetiminin özenle sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

2007 yılında bankacılık sektörünün net kârı, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı artış göstermiştir. Sermaye yeterliliği rasyosu ise 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla operasyonel risk için bankalarca sermaye ayrılması zorunluluğunun başlamasına bağlı olarak bir miktar azalmakla birlikte, yasal sınır olan yüzde 8'in ve hedef rasyo olan yüzde 12'nin üzerinde gerçekleşmiştir. Yapılan senaryo analizleri sonuçlarına göre sektörün mevcut sermaye yapısının çeşitli şok varsayımları altında oluşabilecek kayıpları karşılayacak düzeyde olduğu görülmektedir.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi 2007 yılında, sermaye yeterliliği endeksi, faiz riski endeksi ve likidite endeksindeki düşüslere rağmen yüksek düzeylerde seyretmeye devam etmiştir.

Yakın zamanda yurt dışı piyasalarda yaşanan sorunların hem bu ülkelerin ekonomileri hem de küresel finansal sistem üzerinde tehdit oluşturduğu görülmüştür. Özellikle, ABD eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarında temerrüt oranlarının yükselebileceğine ilişkin öngörülerin gerçekleşmesi halinde finansal piyasalar üzerindeki baskının 2008 yılında da sürmesi ve buna bağlı olarak finansal piyasalarda istikrarsızlık yaşanması söz konusu olabilecektir. Ülkemiz bankacılık sektörünün 2007 yılı 9 aylık verileri dalgalanmanın sektöre henüz olumsuz bir etkisi olmadığını göstermekle birlikte, risklerin sınırlandırılması için mali piyasaların sağlıklı bir şekilde gelişimini destekleyecek politikaların sürdürülmesi, yapısal reformlara hız verilmesi, ihtiyatlı düzenlemelere devam edilmesi ve ekonomik programın kararlılıkla uygulanması büyük önem arz etmektedir.

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

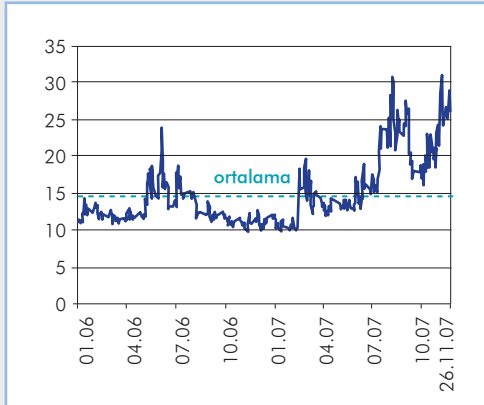
Makroekonomik gelişmelerin finansal istikrar açısından önemi göz önüne alınarak, bu bölümde makroekonomik gelişmeler incelenecektir.

I.1. Dış Alem

I.1.1. Uluslararası Gelişmeler

Uluslararası kredi piyasalarındaki sorunların yol açtığı likidite koşulları ve yatırımcıların risk iştahındaki değişiklikler, finansal istikrar açısından önemini korumaya devam etmektedir. ABD eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarında yaşanan sorunlara bağlı olarak, 2007 yılının ikinci yarısında küresel likidite koşulları bozulmuş ve FED, ECB, BoJ ve BoE piyasalara likidite desteği sağlamak zorunda kalmışlardır. Ayrıca, ABD ekonomisindeki yavaşlamanın sınırlı kalacağı öngörüsü ve gelişmekte olan ülkelerin hızlı büyüme performanslarını korumaları yatırımcıların riskten kaçınma davranışlarında olası önemli değişiklikleri dizginlemiştir. Bununla birlikte, ülkemizin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkeler açısından, gelişmiş ülke borçlanma piyasalarındaki gelişmelerin seyri önemini korumaktadır.

Grafik I.1.
VIX Endeksi

Kaynak: Bloomberg

Grafik I.2.
iTraxx Europe Crossover Endeksi

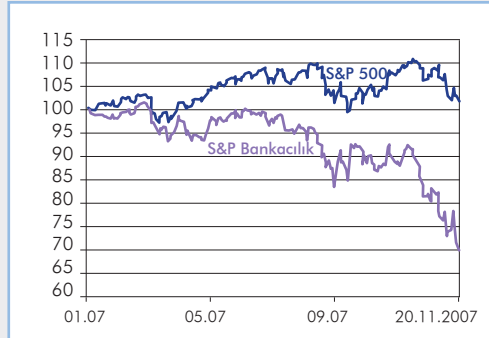
Kaynak: Bloomberg

ABD ipotekli konut finansmanı piyasalarında, başta eşikaltı krediler olmak üzere temerrüt oranlarının yükselmesi, Temmuz ayının sonundan itibaren küresel kredi piyasalarında risklerin daha yüksek fiyatlanmasına neden olmuştur. Bu durum, ayrıca piyasalarda likiditenin daralmasına yol açmış ve oynaklık artmıştır. Nitekim, ABD hisse senedi piyasalarının temel oynaklık göstergesi olarak kabul edilen ve gerçek zamanlı opsiyon fiyatlarına dayanan VIX endeksi yükselmiştir (Grafik I.1). Endeksin halen yüksek seyrini koruması, yatırımcıların piyasalardaki mevcut sorunların devam edeceği beklentisini göstermektedir.

Avrupa piyasalarında işlem gören yüksek riskli 50 firma tahvilini içeren bir sepet olan ve yatırımcıların beklentilerini yansıtan iTraxx Europe Crossover Endeksi, ABD eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarındaki gelişmelere paralel olarak yükseliş kaydetmiştir (Grafik I.2). Söz konusu yükseliş, Avrupalı firmaların borçlanma kağıtlarının temerrüt riskine karşı sigortalanmasının getirdiği maliyetin arttığına işaret etmekte ve gelişmiş ülke piyasalarının dalgalanmadan daha fazla etkilendiğine dair görüşleri desteklemektedir.

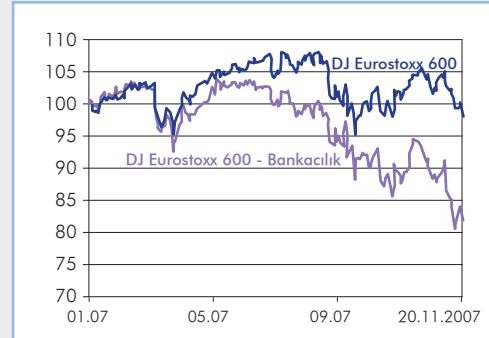
ABD eşikaltı ipotekli konut kredileri piyasasında yaşanan büyük değer kayıpları ve likidite problemlerine bağlı olarak pek çok fon ve bankanın karşılaştığı zarar tutarları, söz konusu olumsuz gelişmelerin gelişmiş ülkelere maliyetinin boyutlarını göstermesi açısından önemlidir. Nitekim, Citigroup'un 8 – 11 milyar ABD doları, Merrill Lynch'in 8 milyar ABD doları, UBS'in ise 3,4 milyar ABD doları zarar ile karşı karşıya olduğu duyurulmuştur. Ayrıca, Almanya'da uzun dönem finansman konusunda öncü konumda olan IKB'nin, eşikaltı ipotekli konut piyasasındaki yatırımları nedeniyle uğrayacağı olası zararların karşılanabilmesi için ana hissedarlarından KfW'nin öncülüğünde bazı kamu ve özel bankalarca 3,5 milyar Euro'luk kurtarma fonu oluşturulmuştur. Japon bankaları ise eşikaltı ipotekli konut kredilerine dayalı menkul kıymetlerden dolayı toplam 1 milyar ABD doları tutarında zarar açıklamışlardır.

Grafik I.3.
S&P Endeksi
(01.01.2007=100)

Kaynak: Bloomberg

Grafik I.4.
DJ EUROSTOXX 600 Endeksi
(01.01.2007=100)

Kaynak: Bloomberg

Bu gelişmeler sonucunda ABD ve Avrupa bankalarının hisse senetlerinin değerinde de ciddi düşüşler yaşandığı görülmektedir (Grafik I.3 ve Grafik I.4).

Kutu 1.

ABD Eşikaltı İpotekli Konut Finansmanı Piyasalarında Son Dönemde Yaşanan Dalgalanma

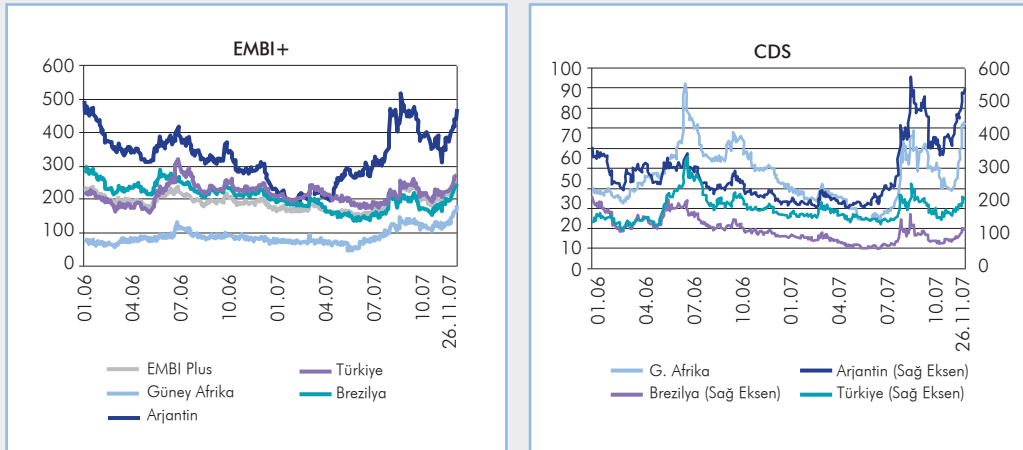
ABD'de, 1990'lı yılların sonundan bu yana devam eden yüksek konut talebi, faiz oranlarının düşük olması ve kredi kullandırma standartlarının esnekliği nedeniyle, konut kredileri piyasasında 2001-2005 yılları arasında hızlı bir genişleme yaşanmıştır. İpotek kredileri içinde değişken faizli ipotek kredilerinin oranı 2002 yılında yüzde 20 iken, 2005 yılı ortalarında yüzde 50'ye yükselmiştir. Bu krediler içinde eşikaltı ipotek kredilerinin payı da aynı dönemde artmıştır.

ABD’de en riskli müşterilere kullanılan ipotekli krediler eşikaltı olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, eşikaltı ipotek kredilerinin, temerrüde düşme olasılığı diğer kredilere göre daha yüksektir. Bu risk, özellikle bu tür kredilerin büyük kısmını oluşturan değişken faizli eşikaltı ipotek kredi müşterileri için daha da fazladır. Değişken faizli eşikaltı ipotek kredileri, daha tercih edilir olmaları için oldukça düşük başlangıç faiz oranları sunmakta, ancak sonraki yıllarda faiz oranları yükselmektedir. Piyasa faiz oranlarındaki artışlar, bu müşterilerin ödeme güçlerine göre zaten yüksek olan kredi taksitlerinin daha da yükselmesine ve sonuçta müşterilerin iflasına yol açmaktadır.

ABD’de faizlerin 2004 yılı ortalarından itibaren yükselmeye başlaması, değişken faizli eşikaltı kredi müşterilerinin ödemeleri gereken taksit tutarlarının artmasına yol açmıştır. Aynı dönemde, konut fiyatlarındaki yükselme eğiliminin tersine dönmesi de müşterilerin konutlarını satarak kredi borçlarını kapatma şanslarını sınırlandırmıştır. Bu gelişmeler, eşikaltı ipotek piyasasında, 2006 yılı ikinci yarısından itibaren borcunu ödeyemeyen müşterilerin sayısında hızlı bir artış yaşanmasına neden olmuştur.

Bu nedenle kredi derecelendirme kuruluşları, eşikaltı ipotek kredilerine dayalı olarak çıkartılmış çok sayıda menkul kıymetin kredi derecesini 2007 yılı Haziran ayından itibaren düşürmeye başlamışlardır. Yatırımcılar, duydukları güven kaybı nedeniyle başta eşikaltı ipotek kredilerine dayalı menkul kıymetler olmak üzere, genel olarak varlığa dayalı menkul kıymetlere ve ticari kağıtlara olan taleplerini azaltmışlar ve daha az riskli olan hazine kağıtlarına yönelmişlerdir. Talep kaybı, bu piyasalarda likidite sorunları yaşanmasına neden olmuştur.

Grafik 1.5.
Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Ülke Risk Primleri^{1,2} ve Kredi İflas Takası (CDS) Spreadleri³ Gelişimi (Baz Puan)

Kaynak: Bloomberg

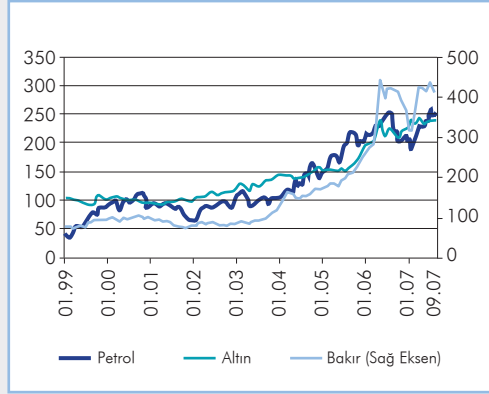
(1) Ülke risk primi, ilgili ülkenin EMBI+ endeksi ile ABD Hazine kağıtlarının getirileri arasındaki farktır.

(2) EMBI+ endeksi, gelişmekte olan 18 ülkenin Eurobond'larını, Brady tipi tahvillerini (Brady bonds) ve ikincil piyasada olan kredilerini (traded loans) içermektedir. EMBI+ endeksinde Brezilya'nın ağırlığı yüzde 22,5; Türkiye'nin yüzde 10; Arjantin'in yüzde 2,6 ve Güney Afrika'nın yüzde 1,8'dir. Ayrıca, her ülke için ayrı ayrı EMBI+ endeksi de hesaplanmaktadır.

(3) 5 yıllık ABD doları cinsinden CDS sözleşmeleri referans alınmıştır.

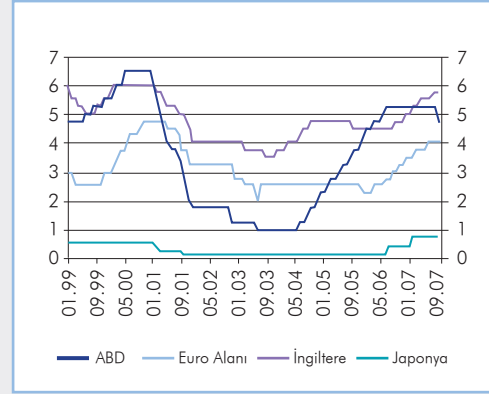
Diğer taraftan, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik temellerinde sağlanan iyileşme ve bu ülkelerde yerleşmiş eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarının bulunmayışı, dalgalanmanın söz konusu ülkelere etkisinin sınırlı kalmasını sağlamıştır (Grafik 1.5).

Grafik I.6.
Petrol ve Emtia Fiyatları Endeksi
(2000=100)

Kaynak: IMF IFS

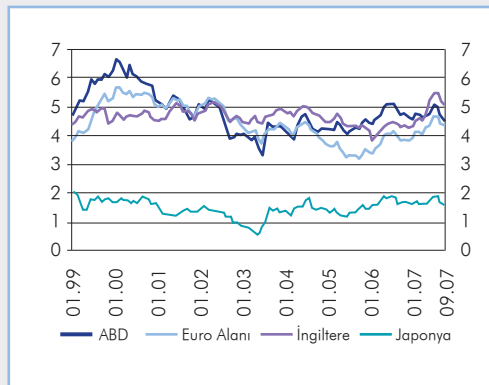
Grafik I.7.
Seçilmiş Bazı Merkez Bankaları Gösterge
Faiz Oranları (%)

Kaynak: ECB, FED, BoJ

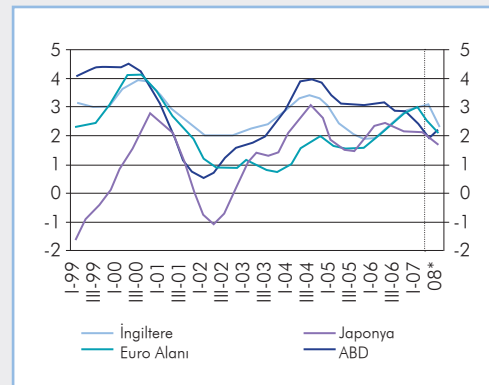
Borçlanma piyasalarında oluşan gerilimin ardından, gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikası uygulamalarının yeni bir safhaya geçtiği görülmektedir. Buna göre, dalgalanma öncesinde petrol başta olmak üzere hammadde fiyatları artışının (Grafik I.6) yarattığı enflasyonist baskı nedeniyle para politikalarını sıkılaştıran merkez bankalarının, bu fiyatlardaki artışın sürmesine rağmen, büyüme tahminlerinin aşağı yönlü güncellenmesi nedeniyle para politikalarını bir miktar gevşettikleri görülmektedir. FED, politika faiz oranını 2007 yılı Eylül ayında 50 ve Ekim ayında 25 baz puan düşürmüştür (Grafik I.7). Diğer taraftan, Euro Alanında enflasyonist baskının sürmesi ve enflasyonun yüzde 2'lik seviyenin üzerinde seyretmesi ECB açısından tehdit oluşturmaya devam etmektedir.

Grafik I.8.
10 Yıl Vadeli Tahvillerin Ortalama
Getirileri (%)

Kaynak: IMF IFS, ECB

Grafik I.9.
Seçilmiş Bazı Gelişmiş Ülkelerin Büyüme
Oranları (yıllıklandırılmış üç aylık veriler, %)

Kaynak: IMF IFS, IMF WEO, EU European Economy
* Öngörü (IMF)

Gelişmiş ülkelerin kamu borçlanma piyasalarına bakıldığında, riskli borçlanma piyasalarından çıkan likiditenin güvenli liman olarak görülen kamu tahvil piyasasına yönelmesi sonucu faiz oranlarının düşüş kaydettiği görülmektedir (Grafik I.8).

Gelişmiş ülkelerin büyüme performanslarına ilişkin kaygılar ile bu ülkelere ilişkin büyüme öngörülerindeki düşüşe karşın, gelişmekte olan ülkelerin yüksek büyüme oranlarını korumaları nedeniyle küresel büyüme performansının 2008 yılında geçmiş dönemler ortalamasının üzerinde devam etmesi beklenmektedir¹ (Grafik 1.9).

Kutu 2. Merkez Bankalarınca Alınan Önlemler

ABD’de eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarında ortaya çıkan sorunların doğrudan ve dolaylı etkileri nedeniyle, küresel piyasalarda oynaklık artmış ve likidite koşulları bozulmuştur. İpotekli kredi kullandıran finansal kuruluşlar ile bu kredilere dayalı varlıklara plasman yapan finansal kuruluşlar likidite ihtiyaçları için merkez bankalarına başvurmuşlardır. Merkez bankaları da, yaşananların sistemik bir krize dönüşmemesi için açık piyasa işlemleri ile piyasalara, nihai kredi mercii fonksiyonu çerçevesinde de fonlama sıkıntısı yaşayan bankalara likidite vermişlerdir.

FED, 18 Eylül 2007 tarihinde faiz oranlarını 0,50 puan düşürerek yüzde 4,75’e, 31 Ekim 2007 tarihinde ise yüzde 4,50’ye çekmiş, geniş kapsamlı açık piyasa işlemleri ile de piyasaya gerekli likiditeyi sağlamıştır. FED, açık piyasa işlemlerinde teminat olarak, ipoteğe dayalı menkul kıymetlerden yalnızca Fannie Mae ve Freddie Mac gibi devlet desteği bulunan kuruluşlarını kabul ederken, 24 Ağustos 2007 tarihinde kabul edilebilir teminatlar listesini genişleterek, aralarında eşikaltı ipoteğe dayalı menkul kıymetlerin de bulunduğu ve ticari diğer kuruluşlar tarafından ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetleri de söz konusu listeye dahil etmiştir. FED, gelecekte likidite sıkışıklığı yaşanması durumunda, ihtiyaç duyacak finansal kurumlara likidite sağlanacağını duyurmuştur.

FED’den doğrudan yapılan borçlanmaların, borçlanmayı yapan kuruluş için bir finansal zaafiyet olduğuna dair inancın kırılması amacıyla da, 22 Ağustos 2007’de, likidite sıkıntısı yaşamayan ve daha ucuz fonlama imkanları bulunan dört büyük bankanın (Citigroup, Bank of America, JP Morgan Chase & Co ve Wachovia Corp) FED’in reeskont penceresinden yararlanarak toplam 2 milyar ABD doları tutarında fon sağladıkları açıklanmıştır.

ECB, 9 Ağustos 2007 tarihinde ABD ipotekli konut finansmanı piyasalarındaki krizin ardından ortaya çıkan gerginliğin euro bölgesi para piyasalarına sıçradığına işaret ederek, gelişmeleri izlediğini ve piyasalardaki koşulların normale dönmesi için gerekli adımları atacağını açıklamış ve ters repo yoluyla piyasalara planlananın üzerinde fon sağlamıştır.

BoE, kredi piyasalarında yaşanan sıkıntının ardından olağan açık piyasa işlemlerine devam etmiştir. Diğer taraftan, Northern Rock bankasına, nihai kredi mercii fonksiyonu çerçevesinde, bankanın geçici likidite sorunları ile karşı karşıya olduğunu göz önünde bulundurarak, teminat karşılığında yaklaşık 25 milyar İngiliz poundu tutarında acil likidite desteği sağlamıştır. Söz konusu kredi, nihai kredi mercii fonksiyonu çerçevesinde sağlanması nedeniyle, olağan açık piyasa işlemlerinden daha uzun vadede, 3 aylık bir vade dilimi için açılmıştır.

Sonuç olarak, ABD eşikaltı ipotekli konut finansmanı piyasalarında yaşanan problemlerin olumsuz etkileri merkez bankalarının müdahaleleri ile sınırlandırılmış, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke piyasalarında yıkıcı etkiler ortaya çıkmamıştır. Ancak, bu problemin tamamen çözümlendiği

¹ IMF World Economic Outlook, Ekim 2007.

anlamına da gelmemektedir. IMF'nin Küresel Finansal İstikrar Raporu'nda² eşikaltı ipotekli konut kredilerinde en yüksek temerrüt oranlarının, açıldığı tarihten ortalama 27-30 ay sonra görüldüğü belirtilmektedir. Bu çerçevede, kimi piyasa katılımcıları, 2006 yılında kullanılan kredilerde yaşanacak yeni temerrütler ile 2008 yılında eşikaltı ipotek piyasasında temerrüt oranının yüzde 20-25 düzeyine yükselebileceği öngörüsünde bulunmaktadır. Bu öngörülerin gerçekleşmesi durumunda finansal piyasalar üzerindeki baskının 2008 yılında da sürmesi ve buna bağlı olarak gerek küresel bazda gerek ülke bazında finansal piyasalarda istikrarsızlık yaşanması söz konusu olabilecektir.

1.1.2. Ödemeler Dengesi

Son yıllarda ülkemizdeki yükselen yatırım oranları, artan ham madde fiyatları ve düşen özel kesim tasarruf oranının sonucu olarak ortaya çıkan yüksek cari açık, daha çok uzun vadeli krediler ve doğrudan sermaye girişleri yoluyla finanse edilmiştir.

Tablo I.1. Ödemeler Dengesi (Milyar ABD Doları)

	2004	2005	2006	Haz.07*	Tem.07*	Ağu.07*	Eyl.07*
CARİ İŞLEMLER HESABI	-15,6	-22,6	-32,9	-32,6	-33,7	-34,1	-34,4
Dış Ticaret Dengesi	-23,9	-33,5	-41,3	-40,9	-42,3	-43,1	-43,5
İhracat (f.o.b) (Altın dahil)	67,0	76,9	91,9	102,2	103,8	105,5	106,6
İthalat (f.o.b) (Altın dahil)	-90,9	-110,1	-132,8	-143,1	-146,1	-148,6	-150,1
Karşılama Oranı (%)	73,7	69,9	69,2	71,4	71,0	70,9	71,0
Hizmetler Dengesi	12,8	15,3	13,4	13,5	13,6	13,9	14,2
Yatırım Geliri Dengesi	-5,6	-5,8	-6,6	-6,8	-6,9	-6,7	-6,9
Cari Transferler	1,1	1,5	1,7	1,6	1,9	1,8	1,8
SERMAYE VE FİNANS HESABI	13,4	20,4	35,1	32,7	35,4	31,9	34,8
Doğrudan Yatırımlar	2,0	8,9	19,0	20,3	21,7	19,0	19,8
Portföy Yatırımları	8,0	13,4	7,4	14,3	15,1	9,1	8,1
Diğer Yatırımlar	4,2	15,9	14,8	7,0	8,6	15,3	16,0
Rezerv Varlıklar	-0,8	-17,8	-6,1	-8,9	-10,1	-11,5	-9,1
NET HATA VE NOKSAN	2,2	2,2	-2,3	-0,1	-1,7	2,2	-0,4

Kaynak: TCMB
(* Son 12 aylık verileri kapsamaktadır.)

2006 yılının Kasım ayında ulaştığı zirveden sonra düşüş eğilimine giren yıllıklandırılmış cari açık tutarı, 2007 yılı Mayıs ayından itibaren yükselişe geçmiş ve Temmuz ayında tekrar 33 milyar ABD doları seviyesini aşmıştır. 2006 yılı sonunda yüzde 8,2 olarak gerçekleşen cari açığın GSMH'ya oranı, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 7,6'nın altına inmiştir (Tablo I.1., Grafik I.10).

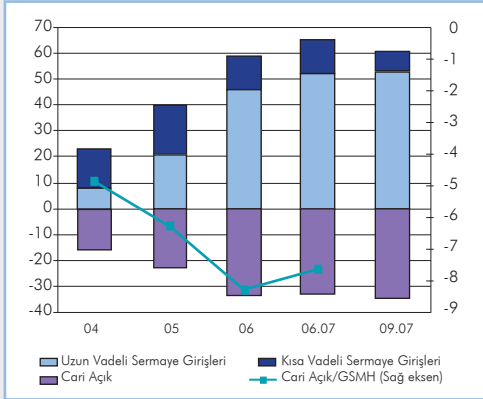
Dış ticaret dengesine bakıldığında ise 2007 yılı Mayıs ayı itibarıyla 100 milyar ABD dolarını aşan ihracat, Eylül ayında 106,6 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Diğer taraftan, Yeni Türk Lirasının değerlenmeye devam etmesi, sanayi üretiminde ithal girdi bileşeninin payının yüksek olması ve enerji fiyatlarının devam eden yükselişi gibi nedenlerle ithalattaki artış da sürmektedir. 2007 yılının ilk çeyreğinden itibaren ihracatın ithalattan hızlı artması sayesinde Haziran ayında

² IMF Global Financial Stability Report, Eylül 2007

yüzde 71,4'e kadar yükselen ihracatın ithalatı karşılama oranı, Eylül ayı itibariyle yüzde 71 olarak gerçekleşmiştir (Tablo I.1).

2002 yılından bu yana toplam finansman içindeki payı artan doğrudan yatırımlar, cari açığın en önemli finansman kalemini oluşturmaktadır. Küresel dalgalanmanın etkisiyle 2007 yılı Ağustos ayında yabancı yatırımcıların menkul kıymet satışları neticesinde portföy yatırımlarının finans hesapları içindeki payı düşerken, "diğer yatırımlar"ın payı bankalar ile özel kesimin yurtdışından kullandıkları uzun vadeli kredilere bağlı olarak artmıştır (Tablo I.1, Grafik I.10).

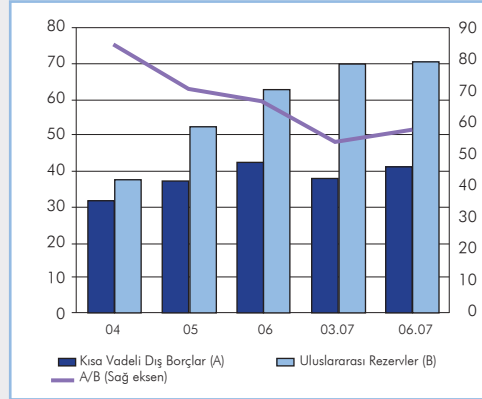
Grafik I.10.
Cari Açık ve Sermaye Girişleri^{1,2}
(Milyar ABD doları, %)

Kaynak: TCMB

(1) Uzun vadeli sermaye girişleri; doğrudan yatırımlardan, genel hükümetin ve bankaların borç senetleri yükümlülüklerinden, uzun vadeli nakit kredilerden, uzun vadeli ticari kredilerden ve TCMB'deki uzun vadeli mevduatların toplamından oluşmaktadır.
(2) Kısa vadeli sermaye girişleri; hisse senetleri ve DİBS'lerden oluşan portföy yatırımları ile kısa vadeli nakit kredileri, kısa vadeli ticari krediler, bankalar ve TCMB'deki kısa vadeli mevduatlar ve diğer kısa vadeli yükümlülüklerden oluşan diğer yatırımları kapsamaktadır.

Grafik I.11.
Kısa Vadeli Dış Borçlar¹ ve Uluslararası Rezervler²
(Milyar ABD doları, %)

Kaynak: HM, TCMB

(1) Kısa vadeli dış borçlar = Genel Yönetim, TCMB, ticari bankalar ve diğer sektörlerin kısa vadeli borçları.
(2) Uluslararası rezervler = TCMB brüt döviz rezervleri (altın dahil)

Ülkelerin dış borç ödeme gücü göstergelerinden biri olan kısa vadeli dış borç stokunun uluslararası rezervlere oranı, 2006 yılı sonunda yüzde 66,9 iken, Merkez Bankası rezervlerindeki artışın sürmesiyle 2007 yılı Haziran ayı itibariyle yüzde 58,1'e gerilemiştir (Grafik I.11).

Tablo I.2. Cari İşlemler Açığını Finanse Eden Taraflar (Milyar ABD doları)¹

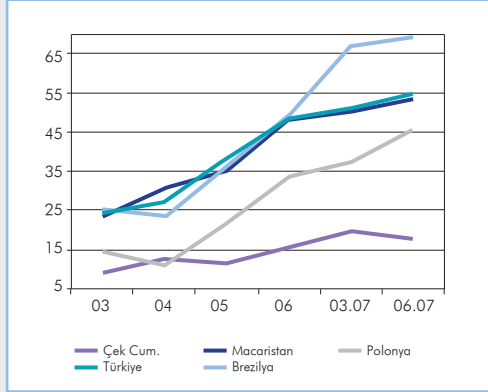
	2004	2005	2006	Haz.07	Tem.07	Ağu.07	Eyl.07
Cari İşlemler Hesabı	-15,6	-22,6	-32,9	-32,6	-33,7	-34,1	-34,4
Finans Hesapları	13,4	20,4	35,1	32,7	35,4	31,9	34,8
Genel Hükümet (Merkez Bankası ve Rezerv dahil)	2,4	-16,5	-2,9	1,7	1,3	-6,6	-6,9
Özel Sektör (Bankalar dahil)	11,0	36,9	38,0	31,0	34,1	38,5	41,7
Net Hata Noksan	2,2	2,2	-2,3	-0,1	-1,7	2,2	-0,4

Kaynak: TCMB

(1) Veriler yıllıklandırılmıştır.

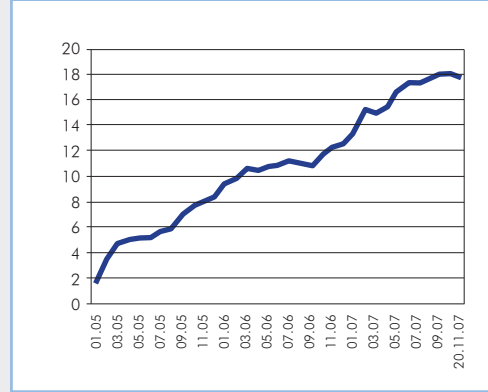
Genel olarak bakıldığında, cari işlemler açığının önceki yıllarda olduğu gibi büyük ölçüde bankalar dahil özel sektör tarafından sağlanan kaynaklarla finanse edildiği anlaşılmaktadır (Tablo I.2).

Grafik I.12.
Uluslararası Bankaların Seçilmiş Bazı Ülkelerden Net Alacakları¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BIS
(1) Haziran 2007 verileri geçicidir.

Grafik I.13.
Yabancıların Net YTL Tahvil İhraçlarının Gelişimi (Milyar YTL)

Kaynak: TCMB

Uluslararası Ödemeler Bankası'na (BIS) raporlama yapan bankaların gelişmekte olan ülkelere sağladığı fonlardaki artış, Çek Cumhuriyeti hariç sürmüş ve uluslararası bankaların Türkiye'den net alacakları 2007 yılı Haziran ayında 54,9 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik I.12).

Yabancıların YTL cinsinden ihraç etmiş oldukları net tahvil miktarı 2006 yılı sonunda 12,6 milyar YTL iken, 2007 yılı Ekim ayı itibariyle 18 milyar YTL'ye yükselmiştir (Grafik I.13). YTL cinsi yatırımları nedeniyle üstlendikleri kur riskini uluslararası yatırımcılara yönelik olarak ihraç ettikleri YTL cinsi tahvillerle yönettikleri bilinen yabancı bankaların, 2007 yılı Ekim ayı itibariyle YTL tahvil ihraçlarını arttırmaya devam etmiş olmaları, uluslararası yatırımcıların YTL cinsi borçlanma araçlarına olan talebinin küresel piyasalardaki son dalgalanmalardan önemli ölçüde etkilenmediğini göstermektedir.

Tablo I.3. Seçilmiş Ekonomilerde Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ye Oranı ve GSYİH Büyümesi (%)

	2006		2007*		2008**	
	Cari Denge/GSYİH	Büyüme	Cari Denge/GSYİH	Büyüme	Cari Denge/GSYİH	Büyüme
Yeni AB Üyeleri	-6,0	6,4	-7,2	6,1	-7,7	5,2
Bulgaristan	-15,8	6,1	-20,3	6,0	-19,0	5,9
Romanya	-10,3	7,7	-13,8	6,3	-13,2	6,0
Macaristan	-6,5	3,9	-5,6	2,1	-5,1	2,7
Polonya	-2,3	6,1	-3,7	6,6	-5,1	5,3
Çek Cumhuriyeti	-3,1	6,4	-3,4	5,6	-3,5	4,6
Avrupa Ekonomileri						
Gelişmiş	0,5	2,9	0,2	2,7	0,0	2,2
Gelişmekte olan	0,1	6,6	-1,9	6,3	-2,9	5,7
Avrupa Birliği	-0,7	3,2	-1,0	3,0	-1,2	2,5

Kaynak: IMF, World Economic Outlook (Ekim 2007)
(*) Gerçekleşme Tahmini.
(**) Projeksiyon.

AB'ye yeni üye olan ülkelerde de ülkemizdeki gibi yüksek büyüme ve cari açık oranlarının bir arada gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 1.3).

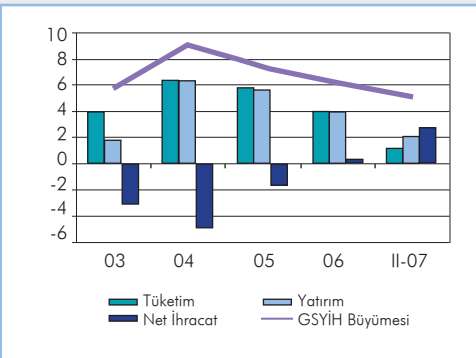
Diğer taraftan, son yıllarda ülkemize yönelik uzun vadeli kredi ve sermaye girişleri ile doğrudan yatırımların artması, cari açığın finansman kalitesini arttıran unsurlardır. Nitekim, küresel piyasalardaki son dalgalanmalar sırasında cari açığın sürdürülebilirliğine ilişkin endişelerin ciddi bir artış sergilememiş olması, "sıcak para" olarak nitelendirilen kısa vadeli sermaye girişlerinin toplam finansman içindeki payının azalması sonucu ortaya çıkan olumlu bir gelişmedir. Ancak, yaşanan küresel dalgalanmanın önümüzdeki dönemde özellikle gelişmiş ülke ekonomileri üzerinde ne boyutta bir etki yapacağı ve küresel likidite koşullarını nasıl etkileyeceği tam olarak belli olmadığından, cari açık finansal istikrar açısından en önemli risk unsurlarından birini oluşturmaktadır.

1.2. Büyüme ve Enflasyon

1.2.1. Büyüme

Türkiye ekonomisi, 2007 yılının ilk yarısında ivme kaybetmekle birlikte büyümeye devam etmiştir.

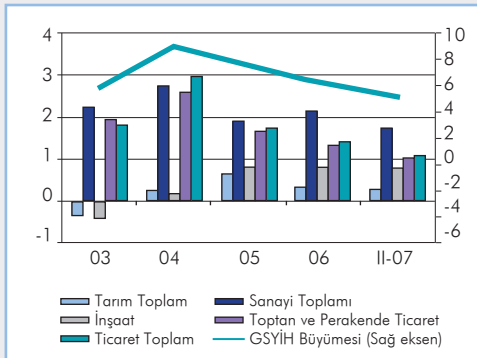
Grafik 1.14.
Büyüme Hızı ve Büyümenin Kompozisyonu^{1,2}
(%, Puan)

Kaynak: TÜİK

(1) Bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.
(2) Net İhracat= İhracat-İthalat

Grafik 1.15.
Sektörlerin Büyüme Katkıları
(%, Puan)

Kaynak: TÜİK

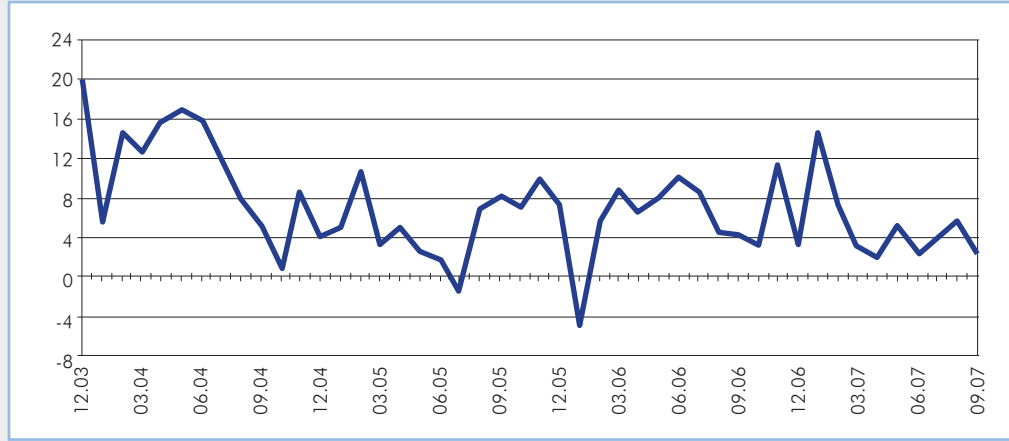
Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), özel kesimin tüketim ve yatırım harcamalarındaki yavaşlamaya rağmen dış talebin gücünü koruması nedeniyle, 2007 yılının ilk yarısında 2006 yılının aynı dönemine göre yüzde 5,3 oranında büyümüştür. 2007 yılının ilk yarısında tüketim ve yatırım harcamalarının büyümeye katkısı azalırken, net ihracatın katkısı artmıştır.

GSYİH'nin harcamalar yönünden en büyük bileşeni olan özel nihai tüketim harcamalarının 2007 yılının ilk yarısında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,8 gibi düşük bir oranda artması sonucu tüketimin büyümeye katkısı azalmıştır (Grafik 1.14).

Özel sektör yatırım harcamaları 2007 yılının ilk yarısında 2006 yılının ilk yarısına göre yüzde 4,9 artmıştır. Kamu sektörü yatırım harcamalarındaki yüzde 25,1 oranındaki artışa rağmen yatırım harcamalarının büyümeye katkısı azalmaya devam etmiştir (Grafik 1.14).

GSYİH üretim yönünden sektörler itibariyle incelendiğinde, 2007 yılının ilk yarısında inşaat sektörünün büyümeye katkısının güçlü bir şekilde devam ettiği, diğer sektörlerin katkısının ise azaldığı görülmektedir (Grafik I.15).

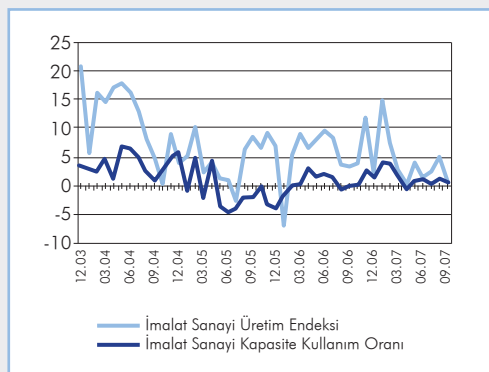
Grafik I.16.
Sanayi Üretim Endeksi Gelişimi (%)^{1,2}

Kaynak: TÜİK
(1) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.
(2) Aylık sanayi üretim endeksi 1997=100

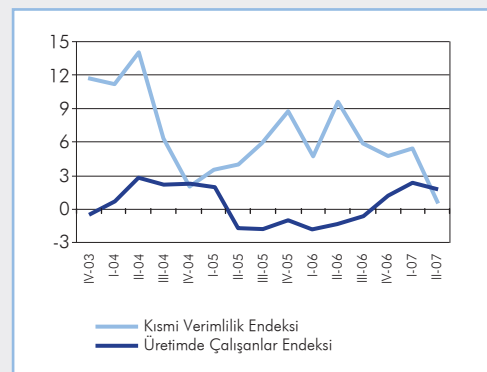
Sanayi üretimi 2007 yılının ilk yarısında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 5,4 oranında artmıştır. Yılın üçüncü çeyreğine ilişkin sanayi üretimi verileri iktisadi faaliyetlerdeki ılımlı büyümenin devam ettiğine işaret etmektedir. Bu dönemde sanayi üretimi yıllık bazda yüzde 4 oranında büyürken, mevsimsellikten arındırılmış veriler bir önceki döneme kıyasla yüzde 0,4 gibi sınırlı bir artışa işaret etmektedir.

Grafik I.17.
İmalat Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranı^{1,2} (%)

Kaynak: TÜİK
(1) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.
(2) Aylık sanayi üretim endeksi 1997=100

Grafik I.18.
İmalat Sektöründe Kısmi Verimlilik ve Üretimde Çalışanlar^{1,2} (%)

Kaynak: TÜİK
(1) Bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.
(2) 1997=100 endeksi kullanılmıştır.

Sanayi üretim endeksinde sektör ağırlığı yüzde 86,9 olan imalat sanayi üretimi 2007 yılı dokuz aylık ortalaması bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,1 artmıştır. İmalat sanayi sektörü, iktisadi faaliyet kollarına göre dokuz aylık ortalama ile incelendiğinde elektrikli makine

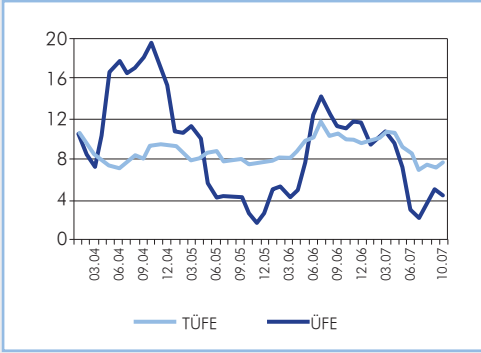
ve cihazların imalatı, ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), metal eşya sanayi (makine ve teçhizat hariç) ve ana metal sanayinin üretimini en çok artıran sektörler olduğu görülmektedir.

İmalat sanayinde kapasite kullanım oranı, 2007 yılı Eylül ayında geçen yılın aynı ayına göre 0,7 puan artmış ve yüzde 83,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik I.17). İmalat Sanayi Eğilim Anketi sonuçlarına göre, 2007 yılı Eylül ayında, iç pazardaki talep yetersizliği, işyerlerinin tam kapasite ile çalışmamasının en önemli nedenidir.

2007 yılının ikinci çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre üretimde çalışanların artmaya devam etmesi, buna karşılık imalat sanayi üretim endeksindeki artışın yavaşlaması sonucunda imalat sanayi üretiminde çalışan kişi başına kısmi verimlilikteki artış hızı yavaşlamaya devam etmiştir (Grafik I.18).

1.2.2. Enflasyon

Grafik I.19.
12 Aylık ÜFE ve TÜFE Gerçekleşmeleri
(Yıllık % Değişim)

Enflasyon göstergelerindeki olumlu gelişmelere rağmen, son dönemde enerji ve gıda ürünleri fiyatlarında yaşanan artışlar ile vergi ayarlamaları gibi para politikasının kontrolü dışında kalan gelişmelere bağlı olarak, kısa vadeli enflasyon tahminleri yukarı doğru güncellenmiştir. Bu çerçevede, enflasyonun yıl sonunda belirsizlik aralığının üst sınırı olan yüzde 6'yı aşacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, orta vadeli enflasyon beklentilerinin yıllık enflasyondaki gerilemeye bağlı olarak düşüş eğilimini sürdürdüğü gözlenmektedir (Grafik 1.20).

1.3. Kamu Maliyesi

2006 yılında program hedefinin üstünde gerçekleşen konsolide kamu sektörü faiz dışı fazlası, 2007 yılının ilk sekiz ayında kamu harcamalarının kamu gelirlerinden daha hızlı artmasına bağlı olarak hedefin 9,2 milyar YTL altında gerçekleşmiştir (Tablo 1.4). 2008 yılı Programında yer alan projeksiyonlara göre, program tanımlı konsolide kamu sektörü faiz dışı fazlasının GSMH'ye oranının, 2007 yılı sonunda yüzde 4,1 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Tablo 1.4. Konsolide Kamu Sektörü Faiz Dışı Fazla Hedefleri ve Gerçekleşmeleri (Milyar YTL)

	2004	2005	2006	Nisan 2007	Agustos 2007	Aralık 2007
Faiz Dışı Fazla Hedefi (KİT'ler dahil)	26,2	30,4	34,5	12,3	32,3	39,7
Faiz Dışı Fazla Gerçekleşme (KİT'ler dahil)	27,8	28,3	36,2	9,4	23,1	-
Gerçekleşme / Hedef (%)	106	93	105	76	72	-

Kaynak: HM

2007 yılı Ekim ayı itibariyle merkezi yönetim bütçe gelirleri yüzde 10,9, faiz dışı harcamalar ise yüzde 19,3 artmıştır. Toplam harcamalardaki artış ise yüzde 16,6 seviyesinde gerçekleştiğinden, gelirlerin harcamaları karşılama oranı Ocak-Ekim 2007 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 4,7 puan gerilemiştir (Tablo 1.5).

Tablo 1.5. Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri (Milyar YTL)

	Ocak- Ekim 2006	Ocak- Ekim 2007	Değişim (%)	2007 Bütçe Hedefi	Gerçekleşme /Bütçe Hedefi (%)
Harcamalar	144,3	168,2	16,6	205,0	82,0
Faiz Dışı Harcamalar	103,5	123,5	19,3	152,0	81,3
Gelirler	140,5	155,9	10,9	188,2	82,8
Gelirlerin Harcamaları Karşılama Oranı (%)	97,4	92,7	-	91,8	-

Kaynak: MB

Gelirlerdeki artış esas olarak vergi dışı gelirlerden kaynaklanmaktadır. Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirme taksitlerinden kalan 5,8 milyar YTL'nin yıl içinde peşin olarak ödenmesi ve 1,1 milyar YTL seviyesindeki gayrimenkul satış geliri vergi dışı gelirler üzerinde olumlu etki yaratmıştır. Öte yandan, ÖTV ve KDV gelirlerindeki artışın düşük olması vergi gelirlerindeki yükselişi sınırlandırmıştır.

Tarımsal amaçlı transferler, sağlık harcamaları ve buğday ve fındık alım fiyatlarındaki yüksek artışlar ile kamu işçilerine verilen ücret artışlarının öngörülenin üzerinde belirlenmesi ise faiz dışı harcamalar üzerinde baskı yaratan unsurlar olmuştur.

2008 yılı Programında, 2007 yılı sonunda vergi gelirlerinde hedefin altında, faiz dışı harcamalarda ise hedefin üstünde kalınacağı tahmin edildiği, buna karşılık vergi dışı gelirlerde görülen olumlu performans ve faiz giderlerinde gerçekleşmesi beklenen düşüş nedeniyle 2007 yılı merkezi yönetim bütçe harcama ve gelir hedeflerinin tutturulabileceği belirtilmektedir.

Kutu 3.

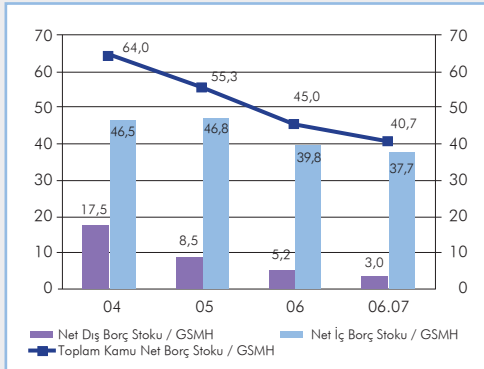
Faiz Dışı Fazla Hedefinde İndirim

2008 yılı merkezi yönetim bütçe tasarısıyla 2007 yılı için yüzde 6,5 olarak hedeflenen konsolide kamu sektörü faiz dışı fazlasının (FDF) GSMH'ye oranı 2008 yılı için yüzde 5,5'e indirilmiştir. 2007 yılında FDF, kamu harcamalarındaki artışa, KDV ile ÖTV'de yaşanan sınırlı artışlar nedeniyle vergi gelirlerindeki yetersizliğe ve enerji şirketlerinin mali pozisyonlarındaki olumsuz gelişmelere bağlı olarak hedeflenenin altında gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, 2007 yılı sonunda FDF'nin yüzde 4,1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Esasen, 2007 yılı için yüzde 4,1 olarak gerçekleşmesi beklenen faiz dışı fazlanın GSMH'ye oranı gözönünde bulundurulduğunda, 2008 yılı için hedeflenen yüzde 5,5'lik oran önemli bir iyileşmeye karşılık gelmektedir.

Söz konusu hedefe ulaşılabilmesi için enerji KİT'lerinin içinde bulunduğu nakit sıkıntısını aşmak amacıyla 2007 ve 2008 yıllarında elektrik fiyatlarında ayarlama yapılması programlanmıştır. Vergi gelirlerinin ise 2008 yılında yüzde 13,3 oranında artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, 2 Kasım 2007 tarihinde akaryakıt ürünleri ve tütün ürünlerinde ÖTV oranları artırılmıştır.

Faiz dışı fazla hedefinin tutturulması, borç stokunun azaltılması ve devletin borçlarını ödeme iradesi ve kapasitesi olduğunu göstermesi nedeniyle olası kırılganlıklara karşı ülkenin direncini artırması açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak, sürdürülebilir makroekonomik istikrar açısından mali disiplinin kalitesi de önem taşımaktadır. Bu nedenle, sosyal güvenlik, vergi ve işgücü piyasası gibi alanlardaki yapısal reformların gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Grafik 1.21.
Toplam Kamu Net Borç Stoku ve Kompozisyonu^{1,2} (%)

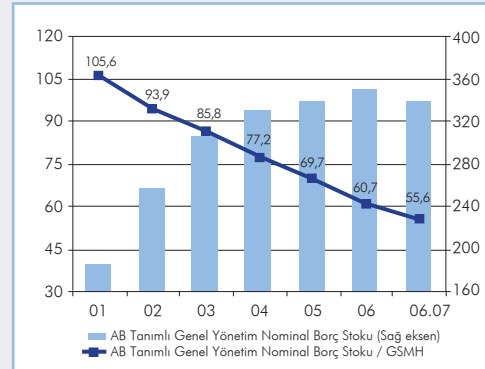

Kaynak: HM

(1) Kamu net borç stoku, kamu brüt borç stokundan Merkez Bankası net varlıkları, kamu mevduatı ve işsizlik sigortası fonu net varlıkları düşülerek hesaplanmaktadır.

(2) Aralık 2006 ve Haziran 2007 verileri geçicidir.

Grafik 1.22.
Avrupa Birliği Tanımlı Genel Yönetim Nominal Borç Stoku¹ (% Milyar YTL)

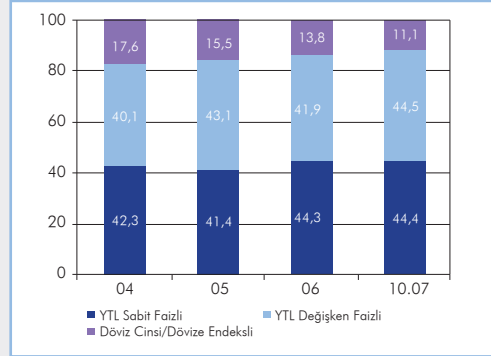
Kaynak: HM

(1) Avrupa Hesaplar Sistemi 95 kılavuzu (European System of Accounts 95- ESA 95 manual) çerçevesinde tanımlanan borç stokudur.

Kamu net borç stokunun GSMH'ye oranı azalmaya devam etmiş ve 2007 yılı ilk yarısı için yüzde 40,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu azalışta kamu mevduatındaki ve işsizlik sigortası

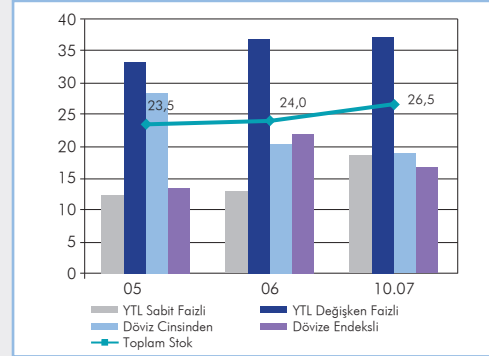
fonu net varlıklarındaki yükseliş, GSMH'deki artış ve brüt borç stokundaki azalış etkili olmuştur (Grafik I.21). Kamu brüt borç stokundaki azalışta ise kur etkisine bağlı olarak yabancı para borçların YTL karşılığının düşmesi etkili olmuştur. AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSMH'ye oranı da düşüş eğilimini korumuştur (Grafik I.22).

Grafik I.23.
İç Borç Stokunun Kompozisyonu (%)

Kaynak: HM

Grafik I.24.
İç Borç Stokunun Vade Yapısının Gelişimi (Ay)¹

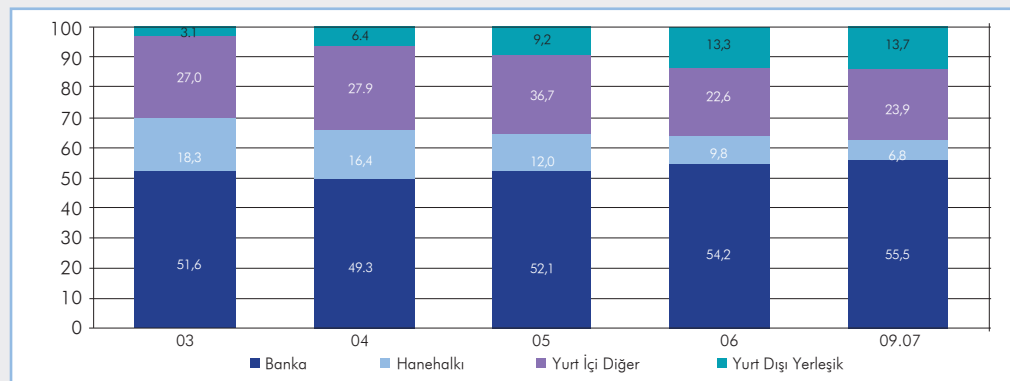
Kaynak: HM

(1) Vadeye kalan süreye göre hesaplanmaktadır.

İç borç stokunun kompozisyonu incelendiğinde, 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla döviz kuruna duyarlı borç stokunun payındaki azalma eğiliminin devam ettiği, değişken faizli devlet iç borçlanma senetlerinin payında ise artış olduğu görülmektedir. Ancak, 2007 yılının Şubat ayından itibaren ihracına başlanılan ve değişken faizli borç stoku içinde gösterilmekle birlikte faiz riski taşımayan TÜFE'ye endekli tahviller hariç tutulduğunda, söz konusu payın sınırlı bir artışla yüzde 41,9'dan yüzde 42,2'ye yükseldiği görülmektedir. Bu durum, 2007 yılında faiz riskine olan duyarlılıkta önemli bir artış olmadığına işaret etmektedir (Grafik I.23).

DİBS stokunun ortalama vadesi, 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla 26,5 aya yükselmiştir. Aralık 2006 - Ekim 2007 döneminde Türk parası cinsinden sabit faizli DİBS'lerin vadeye kalan süresi uzamış, değişken faizli DİBS'lerin vadeye kalan süresi ise aynı seviyede kalmıştır (Grafik I.24).

Grafik I.25.
İç Borç Stokunun Mülkiyete Göre Dağılımı^{1,2,3} (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nominal tutarlar alınmıştır.

(2) "Banka" Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların mülkiyetindeki DİBS'leri, "Hanehalkı" gerçek kişilerin yurt içi bankalarda saklanan DİBS'lerini, "Yurt İçi Diğer" bankalar ve hanehalkı dışındaki yurt içinde yerleşik tüzel kişiler ile yatırım fonlarının bankalar nezdinde saklanan DİBS'lerini, "Yurt dışı yerleşik" yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurt içi bankalar nezdinde saklanan DİBS'lerini kapsamaktadır.

(3) Merkez Bankası mülkiyetinde bulunan DİBS'ler hariçtir.

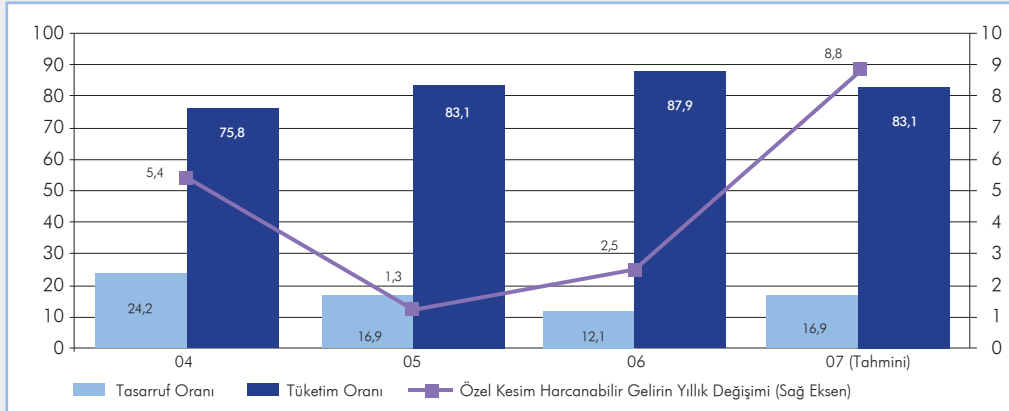
Toplam DİBS stokunun büyük kısmı bankaların mülkiyetinde olup, bankacılık sektörünün aktif yapısının da önemli bir kısmını oluşturmaktadır. 2007 yılı Eylül ayı itibariyle bir önceki yıl sonuna göre bankaların payı artış göstermiş, hanehalkının payı azalmaya devam ederken yurtdışı yerleşiklerin payında önemli bir değişiklik olmamıştır (Grafik I.25).

I.4. Özel Kesim Gelişmeleri

2006 yılının ikinci yarısındaki parasal sıkılaştırmanın etkileri 2007 yılında da devam etmektedir.

Grafik I.26.

Özel Kesim Tüketim ve Tasarrufu ile Harcanabilir Gelirin Reel Gelişimi (%)^{1,2,3}

Kaynak: DPT

(1) Özel Kesim Tüketim ve Tasarruf Oranları cari fiyatlar, Özel Kesim Harcanabilir Geliri ise 1998 yılı fiyatları itibariyledir.
 (2) Tasarruf Oranı = Tasarruf Toplamı / Harcanabilir Gelir.
 (3) Tüketim Oranı = Tüketim Toplamı / Harcanabilir Gelir.

2008 yılı Programı'nda, 2007 yılında özel harcanabilir gelirin reel olarak yüzde 8,8 oranında büyüyeceği, tüketimin artış hızındaki yavaşlama ile birlikte tasarruf oranının 4,8 puanlık bir artış göstereceği öngörülmektedir (Grafik I.26).

Tablo I.6. Özel Nihai Tüketim Harcamalarının Gelişimi (Yıllık Reel Değişim, %)

	2003	2004	2005	2006	Ocak-Haz. 2007
Özel Nihai Tüketim Harcamaları	6,6	10,1	8,8	5,2	0,8
Dayanıklı Tüketim Malları	24,0	29,7	15,0	2,9	-5,2
Hizmetler	7,5	9,3	7,8	5,0	2,8
Gıda ve İçki	4,1	2,8	8,2	3,1	3,9
Yarı Dayanıklı ve Dayanaksız Tüketim Malları	2,1	18,8	12,9	15,8	-0,6
Konut Sahipliği	1,4	1,8	1,5	2,2	2,4
Enerji, Ulaştırma ve Haberleşme	2,2	0,3	-0,1	2,9	4,8

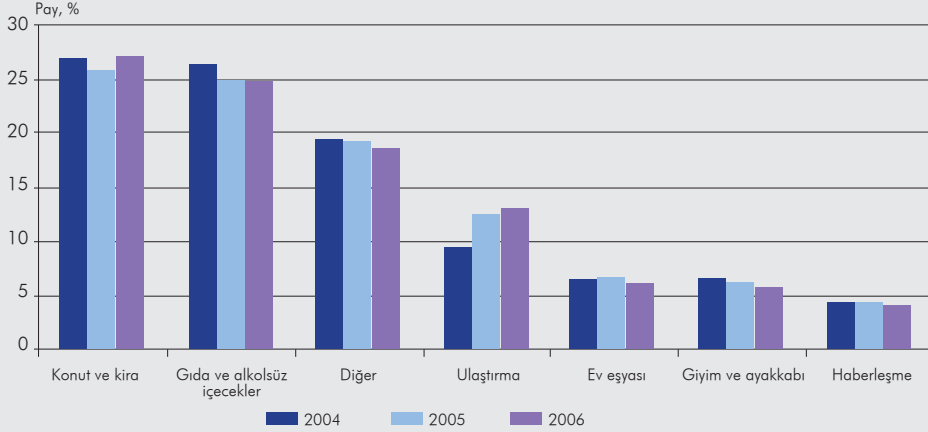
Kaynak: TÜİK

2006 yılı Haziran ayından itibaren gerçekleştirilen parasal sıkılaştırma, yılın ikinci yarısında etkisini göstermeye başlamış ve yurt içi talep yavaşlamıştır. Bu eğilim, 2007 yılının ilk yarısında da artarak devam etmiş, dayanıklı tüketim malları ile yarı dayanıklı ve dayanaksız tüketim malları harcamalarında bir önceki yılın aynı dönemine göre daralma gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, bu dönemde geçen yıldan daha hızlı büyüyen gıda ve içki, konut sahipliği, enerji, ulaştırma ve haberleşme harcamaları, yavaşlayarak da olsa artan hizmetler ile birlikte özel nihai tüketim harcamaları yıllık değişiminin pozitif kalmasını sağlamışlardır (Tablo I.6).

1.4.1. Hanehalkı

Hanehalkı yükümlülükleri 2007 yılında da artmaya devam etmiştir.

Kutu 4.
Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2006 Yılı Bütçe Anketi

Hanehalkının tüketim harcamaları; hanehalkının yaptığı aylık satın alımlar, kendi üretiminden tüketim, stoktan tüketim, haneye gelen aynı gelir ve transfer şeklindeki tüketimler ile son bir yıl içinde satın alınan dayanıklı tüketim malları için yapılan harcamalarının aylık ortalamasını kapsamaktadır.

2006 yılında konut ve kira için yapılan harcamaların (konut alımına yönelik yatırım harcamaları hariç) toplam harcamalar içindeki payının yüzde 27,2, gıda ve alkolsüz içecekler için yapılan harcamaların payının ise yüzde 24,8 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir.

2006 yılında hanehalkı harcamalarının dağılımında 2005 yılına göre önemli bir değişiklik olmamakla birlikte, ulaşım harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının artmaya devam ettiği görülmektedir.

Tablo 1.7. Hanehalkı Harcanabilir Geliri, Borçluluğu ve Faiz Ödemeleri^{1,2,3} (Milyon YTL)

	2003	2004	2005	2006	09.07
Hanehalkı Faiz Ödemeleri	3.983	7.245	10.264	12.175	14.863
Hanehalkı Borcu	13.442	28.259	49.979	73.654	90.348
Hanehalkı Harcanabilir Geliri	180.305	218.752	255.640	292.775	340.786
Faiz Öd./Hh.Harcanabilir Gelir (%)	2,2	3,3	4,0	4,2	4,4
Borc/Hh.Harcanabilir Gelir (%)	7,5	12,9	19,6	25,2	26,5

Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK

(1) Eylül 2007 ayı için hanehalkı faiz ödemeleri yıllıklandırılmıştır.

(2) Hanehalkı borcu, bankalar (2003 ve 2004 yılları için Katılım Bankaları hariç) ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA dahil) ile kredi kartı bakiyelerinden (TGA dahil) oluşmaktadır.

(3) 2006 ve 2007 yılı hanehalkı harcanabilir geliri, 2005 yılı hanehalkı harcanabilir gelirinin, özel kesim harcanabilir gelire oranının değişmediği varsayımı altında, 2008 yılı Programında yer alan 2006 ve 2007 özel kesim harcanabilir geliri kullanılarak hesaplanmıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibariyle hanehalkının faiz ödemelerinin harcanabilir gelirine oranının, geçen yıl sonuna göre sınırlı bir artış göstererek yüzde 4,4'e, toplam borcunun harcanabilir gelirine oranının da yüzde 25,2'den yüzde 26,5 seviyesine yükseldiği görülmektedir (Tablo 1.7).

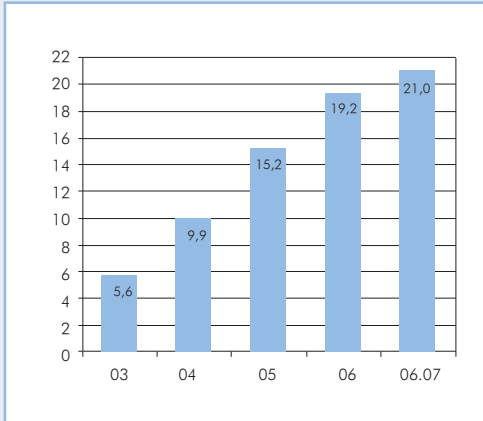
Tablo 1.8. Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Hanehalkı Yükümlülüklerinin GSYİH'ye Oranı

	Konut Kredisi Hariç Hanehalkı Yükümlülüğünün GSYİH'ye Oranı			Toplam Hanehalkı Yükümlülüğünün GSYİH'ye Oranı		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Litvanya	2,5	4,1	6,7	8,0	13,2	19,3
Çek Cumhuriyeti	3,9	4,7	5,3	4,7	14,3	17,3
Macaristan	5,4	6,8	9,2	14,9	16,9	21,1
Letonya	5,3	7,7	9,3	17,1	27,1	38,3
Polonya	9,7	9,7	10,7	13,9	15,1	18,2
İtalya	12,0	12,3	12,7	25,3	27,6	29,2
Yunanistan	11,0	12,4	14,2	30,5	36,2	41,0
Portekiz	13,8	13,9	15,1	63,2	67,3	74,3
İspanya	17,5	19,1	20,8	57,5	68,6	76,8
AB 25	17,4	17,6	17,6	56,8	60,4	63,2
Euro Bölgesi	15,7	15,9	15,8	49,1	52,3	54,1
Türkiye	5,9	7,5	8,6	6,6	10,0	12,4

Kaynak: ECB, TCMB

2006 yılında yüzde 47 oranında büyüyen hanehalkı toplam yükümlülüğünün GSYİH'ya oranı, seçilmiş ülkeler itibariyle karşılaştırıldığında, halen birçok ülkeden daha düşük düzeydedir. Söz konusu orana konut kredileri hariç bakıldığında ise ülkemizde, özellikle AB'ye yeni üye olan ülkeler ile yakın bir seviyenin olduğu görülmektedir. Ekonomik istikrarın sürmesi, düşen faiz oranları ve ipotekli konut finansman sisteminin işlerlik kazanmasıyla birlikte daha da artması beklenen konut kredisi kullanımı ile ülkemizde de hanehalkı yükümlülüğünün AB ülkeleri seviyelerine yaklaşması beklenmelidir (Tablo 1.8).

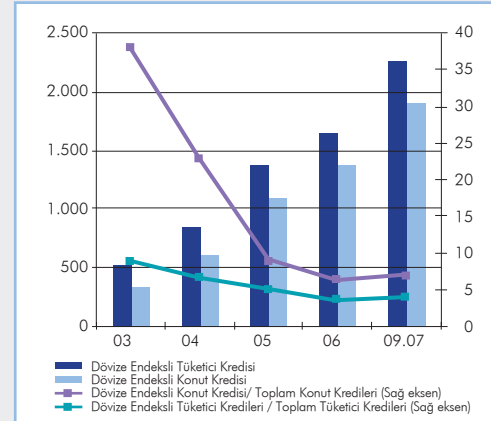
Grafik 1.27.
**Bireysel Kredilerin Özel Nihai Tüketim
Harcamalarına Oranının Gelişimi (%)¹**

Kaynak: TCMB, TÜİK

(1) Bireysel krediler; bankalar (2003 ve 2004 yılları için Katılım Bankaları hariç) ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA dahil) ile kredi kartı bakiyelerinden (TGA dahil) oluşmaktadır.

Grafik 1.28.
**Döviz Endeksli Tüketici Kredisi ve Konut
Kredilerinin Gelişimi (Milyon YTL, %)**

Kaynak: TCMB

Özel nihai tüketim harcamalarının bireysel kredilerle finanse edilen kısmı 2007 yılının ilk yarısında da artmaya devam etmiştir (Grafik I.27).

Tablo I.9. Kredi Kartı ve Tüketici Kredisi Borcunu Ödemeyen Kişi Sayısı¹

	09.06	09.07
Kredi Kartı Borcunu Ödemeyenler	182.076	167.841
Tüketici Kredisi Borcunu Ödemeyenler	21.660	40.957

Kaynak: TCMB

(1) Bankalarca TGA hesaplarında izlenen kredi kartı ve tüketici kredisi borçlularını göstermektedir. Bankamızca 2000'den itibaren başlatılan uygulama kapsamında, tahsil bildirim yapılmış kayıtlarda 3 takvim yılını, takip bildirim yapılmış, tahsil bildirim olmayan kayıtlarda ise 5 takvim yılını doldurmuş olan kayıtların Bankamız nezdindeki kütükten silinip her dönem itibariyle güncelleme işlemi yapılması nedeniyle bu veriler değişebilmektedir.

2007 yılının ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre tüketici kredisi kullanımındaki artışa bağlı olarak borcunu geri ödeyemeyenlerin sayısı da artmıştır. Kredi kartı borcunu ödemeyen sayısında ise 2006 yılında yürürlüğe giren Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun da etkisiyle aynı dönemde bir azalış söz konusudur (Tablo I.9).

Dövizle endeksli tüketici kredilerinin toplam tüketici kredilerine oranı, 2006 yılı sonunda yüzde 3,6 iken 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 3,8'e yükselmiştir. Bu gelişmede özellikle dövizle endeksli konut kredilerindeki artış etkili olmuştur. Nitekim, 2006 yılı sonu itibariyle 1,3 milyar YTL iken, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle 1,9 milyar YTL'ye yükselen dövizle endeksli konut kredilerinin toplam konut kredileri içerisindeki payı, bu dönemde yüzde 6,1'den yüzde 6,8'e çıkmıştır (Grafik I.28). Bireysel krediler içindeki payı düşük olmakla birlikte, dövizle endeksli tüketici kredilerindeki bu artış, Türk parasının değer yitirmesi halinde hanehalkının borç yükünün artmasına yol açacaktır. Dolayısıyla, döviz geliri elde etmeyenlerin döviz cinsinden borçlanmaktan kaçınması gerekmektedir.

Tablo I.10. Hanehalkı Finansal Varlıklarının Kompozisyonu¹ (Milyar YTL)

	2004	2005	2006	09.07
Tasarruf Mevduatı	63,5	90,4	113,6	134,7
DTH	61,3	59,8	75,0	78,9
DTH (Milyar ABD Doları)	45,3	44,5	53,4	65,3
Dolaşımdaki Para	12,4	18,3	24,7	24,8
DİBS+Eurobond	39,1	32,6	28,2	20,3
Yatırım Fonu	-	-	17,5	21,4
Hisse Senedi	12,3	15,7	15,8	17,6
Emeklilik Yatırım Fonları	0,3	1,2	2,9	4,1
Repo	1,6	1,5	2,0	2,1
Toplam Varlıklar	190,5	219,5	279,7	303,9

Kaynak: BDDK - TCMB, SPK, MKK

(1) Tasarruf Mevduatı ve DTH, Katılım Fonlarını da içermektedir.

Hanehalkının toplam finansal varlıkları, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle bir önceki yıl sonuna göre yüzde 8,6 artarak 303,9 milyar YTL'ye ulaşmıştır (Tablo I.10).

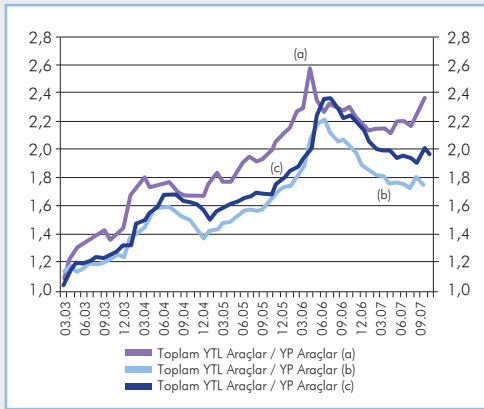
Hanehalkı varlıkları içerisinde tasarruf mevduatının payı artmaya devam etmektedir. Bu gelişmede kur etkisi nedeniyle DTH'nin payının azalması belirleyici olmuştur. Nitekim, 2007 yılının ilk 9 ayında 11,9 milyar ABD doları (yüzde 22,2 oranında) artış gösteren DTH'ların

toplam mevduat içindeki payı yüzde 40'dan yüzde 37'ye düşerken, toplam finansal varlıklar içerisindeki payı da yüzde 26,8'den yüzde 26'ya gerilemiştir. Hanehalkının bir süredir, kurlardaki düşüş sürerken döviz cinsi varlıklarını arttırdıkları, kurlarda hızlı yükseliş olan dönemlerde ise YTL cinsi varlıklara geçtikleri gözlenmektedir (Grafik 1.29).

Hisse senedi portföyünde, 2007 yılının ilk 9 ayında görülen yüzde 11,4 oranında artış büyük ölçüde fiyat artışlarından kaynaklanmıştır. Ayrıca, aynı anda tahvil, bono, hisse senedi ve repo gibi bir çok farklı sermaye piyasası araçlarına yatırım yapma imkanı sunan ve değeri yüzde 22,3 artarak 21,4 milyar YTL'ye ulaşan yatırım fonları da, hanehalkının finansal varlıkları içerisinde giderek daha büyük önem kazanmaktadır. İncelenen dönemde finansal varlıklar içerisinde nominal olarak azalış gösteren tek yatırım aracı DİBS ve Eurobond portföyü olmuştur (Tablo 1.10).

Türkiye'de 2004 yılından bu yana hanehalkı varlıkları içerisinde, emeklilik yatırım fonlarında önemli bir gelişme yaşanmaktadır. Bu fonların toplam hanehalkı varlıkları içerisindeki payı, 2004 yılında yüzde 0,4 iken, 2007 yılının Eylül ayı itibarıyla yüzde 1,3'e yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerde finansal varlıklar içinde önemli payı olan emeklilik yatırım fonları, uzun vadeli olmaları nedeniyle finansal sistemin derinliğinin bir göstergesi olarak görülmektedir. Ülkemizde toplam hanehalkı varlıkları içerisindeki payı görece düşük olmakla birlikte emeklilik yatırım fonlarının gösterdiği hızlı gelişim, finansal piyasaların derinleşmesi için olumlu bulunmaktadır.

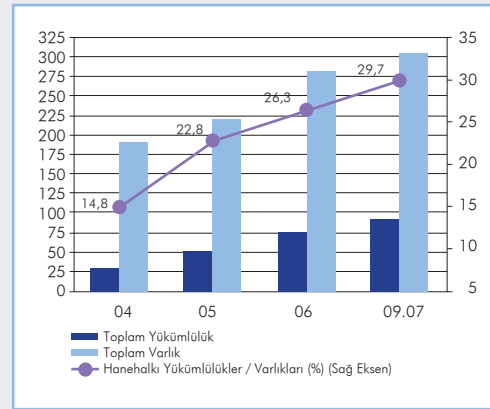
Grafik 1.29.
Hanehalkı TP-YP Yatırım Araçlarının Oranı¹

Kaynak BDDK-TCMB, SPK, MKK

(1) TP Araçlar = Mevduat + Repo + DİBS + Katılım Fonları (YTL) + Hisse Senedi + Emeklilik Yatırım Fonları + Yatırım Fonları (Nisan 2006'dan itibaren); YP Araçlar = DTH + DİBS + Eurobond + Katılım Fonları (YP), (a) DTH ve Katılım Fonlarının (YP) cari YTL karşılığıdır. (b) DTH ve Katılım Fonları (YP) için 31.12.2002 kuru sabit tutulmuştur. (c) DTH ve Katılım Fonları (YP) için 31.12.2002 kuru esas alınmış ve parite etkisinden anıdırılmıştır.

Grafik 1.30.
Hanehalkı Finansal Varlıklarının ve Yükümlülüklerinin Gelişimi (Milyar YTL, %)¹

Kaynak: BDDK-TCMB, SPK, MKK

(1) Hanehalkı Varlıkları = Tasarruf Mevduatı + Döviz Tevdiat Hesabı + Dolaylı Para + DİBS + Eurobond + Hisse Senetleri + Repo + Emek. Yat. Fonları + Yatırım Fonları (Aralık 2006'dan itibaren) Hanehalkı Yükümlülüğü, bankalar (2004 yılı için Katılım Bankaları hariç) ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA dahil) ile kredi kartı bakiyelerinden (TGA dahil) oluşmaktadır.

Hanehalkı yükümlülüklerinin finansal varlıklarına oranı, bireysel kredilerdeki artışa bağlı olarak yükselmeye devam etmektedir (Grafik 1.30).

Ekonominin büyümeye devam etmesi sonucu, harcanabilir gelirlerindeki artış sürüyor olsa da, hanehalkı borçluluk oranının artması ve tüketim harcamalarının giderek daha fazla kısmının kredilerle karşılanıyor olması, hanehalkının geri ödeme gücü ve harcama kapasitesi bakımından fon kullandırıncıları tarafından yakından izlenmelerini gerektirmektedir.

Kutu 5. Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı ölçülerinden “Gini” katsayısı sıfıra yaklaştıkça, gelir dağılımında eşitliğin arttığı, 1’e yaklaştıkça ise bozulduğunu ifade etmektedir. TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2002 yılında 0,44 olan Gini katsayısı takip eden yıllarda azalarak 2005 yılında 0,38’e kadar düşmüştür.

Gelir dağılımı istatistiklerine göre, 2002 yılında gelirden en yüksek payı alan yüzde 20’lik dilimin gelirin yüzde 50’sine sahip olduğu görülürken, 2005 yılında bu oranın yüzde 44,4’e gerilediği, buna karşın gelirden en düşük pay alan yüzde 20’lik dilim 2002 yılında toplam gelirin yüzde 5,3’üne sahipken, 2005 yılında bu oranın yüzde 6,1’e yükseldiği görülmektedir.

	Gini Katsayısı	Yıllar İtibariyle Gelir Dağılımı				
		I. % 20	II. % 20	III. % 20	IV. % 20	V. % 20
2002	0,44	5,3	9,8	14,0	20,8	50,0
2003	0,42	6,0	10,3	14,5	20,9	48,3
2004	0,40	6,0	10,7	15,2	21,9	46,2
2005	0,38	6,1	11,1	15,8	22,6	44,4

Kaynak: TÜİK

Gelirden en düşük pay alan grubun lehine değişen gelir dağılımı, finansal piyasalara katılımı artıracak ve böylelikle finansal sektörün derinleşmesine de katkıda bulunacaktır.

I.4.2. Reel Sektör

I.4.2.1. Reel Sektör Mali Analizi

Tablo I.11. Mali Oranlar (%)

	Tüm Firmalar			İmalat Sanayii Firmaları		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Kaldıraç ve Mali Yapı Oranları						
Kaldıraç Oranı	47,4	48,6	50,1	45,6	47,1	48,8
Banka Kredileri / Yabancı Kaynaklar	30,6	32,2	36,0	38,0	40,5	42,6
YP Nakdi Krediler / Toplam Nakdi Krediler	79,7	75,0	70,8	79,6	75,5	71,1
Uzun Vadeli YP Nakdi Krediler / YP Nakdi Krediler	56,9	58,5	63,3	48,0	48,8	50,0
Yabancı Kaynaklar / Özkaynaklar	90,3	94,5	100,4	84,0	89,9	95,3
Faiz Karşılama Oranı (Kez)	3,6	4,3	3,1	3,4	3,6	2,7
YP Kısa Vadeli Nakdi Krediler / Yurtdışı Satışlar	13,5	15,2	13,6	13,3	14,9	13,5
Likidite Oranları						
Cari Oran	138,7	138,5	141,8	160,1	158,7	158,3
Likidite (Asit Test) Oranı	99,1	100,8	102,6	93,0	96,0	95,6
Nakit Oranı	22,9	24,0	26,3	30,7	29,9	27,5
Stok Tutma Süresi (Gün)	-	48,0	47,4	-	68,9	65,2
Alacakların Tahsil Süresi (Gün)	-	64,0	66,4	-	65,2	66,4
Ticari Borçları Ödeme Süresi (Gün)	-	55,4	55,3	-	54,2	51,0
Kârlılık Oranları						
Aktif Devir Hızı (Kez)	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2	1,3
Net Kâr Marjı	4,6	4,0	5,5	4,6	3,3	4,5
Faiz Giderleri / Net Satış	2,3	1,6	3,1	2,5	1,7	3,3
Net Kâr / Aktif (ROA)	4,6	4,1	5,7	5,5	4,0	5,7
Net Kâr / Özkaynak (ROE)	8,7	7,9	11,5	10,1	7,5	11,0

Kaynak: TCMB Sektör Bilançoları (Geçici Veriler)

Firmaların finansal yapı oranları incelendiğinde, özellikle banka kredi kullanımına bağlı olarak borçluluk seviyesinin arttığı görülmektedir. 2006 yılının Mayıs-Haziran döneminde mali piyasalarda yaşanan dalgalanma sonucu faiz ve kurlardaki artışla birlikte, faiz karşılama oranının gerilediği dikkat çekmektedir (Tablo I.11). Kaldıraç oranının yükselmesi ve faiz karşılama oranının gerilemesi kredi riski açısından olumsuz değerlendirilmekle birlikte, toplam borçların özkaynakları aşmaması ve faiz maliyetli banka kredilerinin toplam borçlar içindeki payının çok yüksek olmamasının kredi verenler açısından önemli bir emniyet sağladığı düşünülmektedir.

Seçilmiş sektörler itibarıyla kaldıraç oranları incelendiğinde, hemen hemen tüm sektörlerde kaldıraç oranının yükseldiği ve banka kredi kullanımının arttığı görülmektedir. İnşaat, toptan ve perakende ticaret, makina ve teçhizat, ulaşım araçları ve tekstil sektöründe kaldıraç oranlarının sektörler ortalamasının üzerinde olduğu ve toplam borçların özkaynakları aştığı dikkat çekmektedir (Tablo I.12).

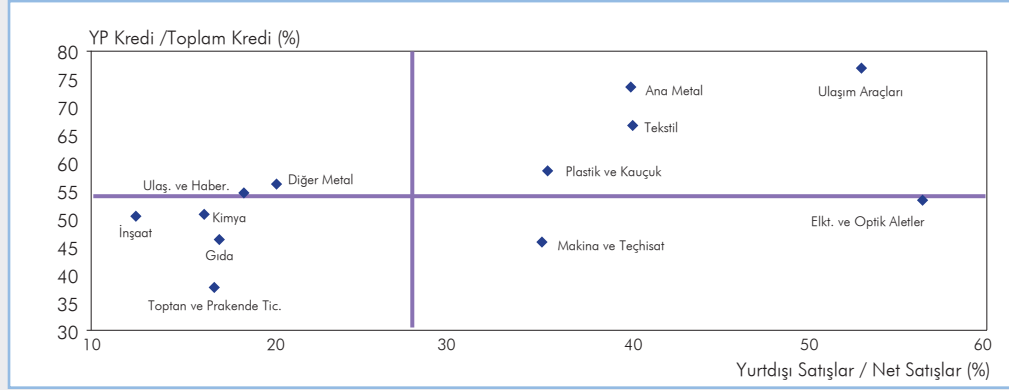
Tablo I.12. Seçilmiş Sektörler İtibarıyla Kaldıraç Oranları (%)

	Banka Kredileri / Aktif			Yabancı Kaynak / Aktif		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
İmalat	17,3	19,1	20,8	45,6	47,1	48,8
Gıda	18,5	19,9	22,9	45,9	44,1	45,1
Tekstil	22,5	24,5	24,7	50,1	51,2	52,1
Kimya	14,3	16,0	17,0	42,3	41,2	44,4
Diğ. Metal	10,5	13,7	15,1	29,6	35,5	37,8
Ana Metal	18,2	21,1	22,5	40,7	42,9	44,1
Makina Teçhizat	16,8	19,9	23,2	51,0	53,3	56,3
Ulaşım Araçları	18,2	17,1	18,8	49,6	52,0	52,6
İnşaat	6,7	8,0	7,8	74,5	74,8	74,3
Toptan, Perakende Tic.	17,7	19,5	20,2	64,9	67,1	65,5
Ulaştırma, Haberleşme	8,4	9,8	18,9	37,8	38,1	48,4
Tüm Firmalar	14,5	15,6	18,0	47,4	48,6	50,1

Kaynak: TCMB Sektör Bilançoları (Geçici Veriler)

2006 yılında, firmalarca kullanılan nakdi kredilerin yüzde 71'i yabancı para, yüzde 29'u ise YTL olarak kullanılmıştır. Yabancı para olarak kullanılan nakdi kredilerin vadelerinin uzadığı gözlenmektedir. Kısa vadeli yabancı para nakdi kredilerin yurtdışı satışlara oranı ise 2006 yılında artan yurtdışı satış gelirleriyle gerilemiştir (Tablo I.10). Bu dönemde, yabancı para kredilerin payında azalış olmasına karşın yüksek seviyelerde olması, özellikle yurtiçine yönelik üretim yapan sektörler için bir risk unsuru teşkil etmektedir. Bununla birlikte, sektörler itibarıyla incelendiğinde, yabancı para kredi payı yüksek olan sektörlerin yurtdışı satış payının da aynı zamanda yüksek olduğu, özellikle yurtiçine yönelik üretim yapan sektörlerde ise yabancı para kredi payının sektör ortalamasının altında olduğu dikkat çekmektedir (Grafik I.31). Ancak, ulaştırma ve haberleşme ile diğer metal sektörlerinin, sektör ortalamalarına göre yüksek yabancı para kredi-düşük yurtdışı satışlar bölgesinde yer aldığı görülmektedir.

Grafik I.31
Yurtdışı Satışlar ve Yabancı Para Krediler¹

Kaynak: TCMB
(1) Bölgeler medyan değerlerine göre ayrılmıştır.

Firmaların kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünü gösteren likidite oranları analiz edildiğinde, kısa vadeli borç ödeme kabiliyetinde iyileşme olduğu görülmektedir (Tablo I.11). Likidite oranlarının tamamlayıcısı olan stok tutma ve alacakların tahsil süreleri incelendiğinde, firmaların ürünlerinin stokta kalma süresinin kısaldığı, buna karşılık alacak tahsil süresinin uzadığı dikkat çekmektedir. Alacak tahsil süresinin uzaması, firmaların işletme sermayesi finansman gereksinimini artırmaktadır.

Kârlılık oranları firmalar için olumlu gelişmelere işaret etmektedir. Kaldıraç oranları ve aktif kârlılıklarındaki artışla özkaynak kârlılıkları yükselmiştir. Firmaların artan finansman giderlerine rağmen, satışların maliyetindeki azalış kâr marjlarının artmasında etkili olmuştur (Tablo I.11).

Sonuç olarak, Bankamıza gönderilen firma bilançolarından derlenen geçici bilgiler çerçevesinde, firmaların banka kaynaklı borçluluk oranlarının artış gösterdiği, 2006 yılının ikinci yarısında yaşanan finansal dalgalanmanın etkisiyle finansman giderlerinin arttığı görülmektedir. Ancak, firma satışlarının yavaşlayan iç talep nedeniyle yurtdışı ağırlıklı olarak devam ettiği ve satışların maliyetindeki azalışla kârlılıklarını sürdürdükleri dikkat çekmektedir.

Tablo I.13. Seçilmiş İMKB Firmalarının Bazı Finansal Rasyoları

	Haz.06	Eyl.06	Ara.06	Mar.07	Haz.07
Aktif Devir Hızı (Net Satışlar / Aktif) (Kez)	0,6	0,9	1,2	0,3	0,6
Net Kâr Marjı (Net Kâr / Net Satışlar) (%)	2,8	5,3	5,5	4,8	6,6
Aktif Kârlılığı (Net Kâr / Aktif) (%)	1,7	4,7	6,4	1,3	3,8
Özkaynak Kârlılığı (Net Kâr / Özkaynak) (%)	3,7	10,2	13,5	2,8	8,0
Kaldıraç Oranı (Toplam Borç / Aktif) (%)	51,6	50,9	50,2	51,2	50,5
Toplam Borç / Özkaynak (%)	112,5	109,1	106,0	110,9	107,3
Özkaynak Çarpanı (Aktif / Özkaynak)	2,2	2,1	2,1	2,2	2,1

Kaynak: İMKB
Ana ortaklık dışı paylar özkaynaklar toplamına dahil edilmemiştir.

Geçen yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında, İMKB'de işlem gören firmaların³ güçlü kârlılık düzeyini 2007 yılı ilk yarısında da sürdürdüğü görülmektedir (Tablo I.13). Aktif ve özkaynak kârlılıklarındaki artış kâr marjındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Firmaların kâr marjlarındaki

³ İMKB'de işlem gören ve konsolide edilebilen, ancak mali kuruluş özelliği taşımayan veya herhangi bir mali kuruluşun iştiraki olmayan firmaların mali tabloları kullanılmıştır.

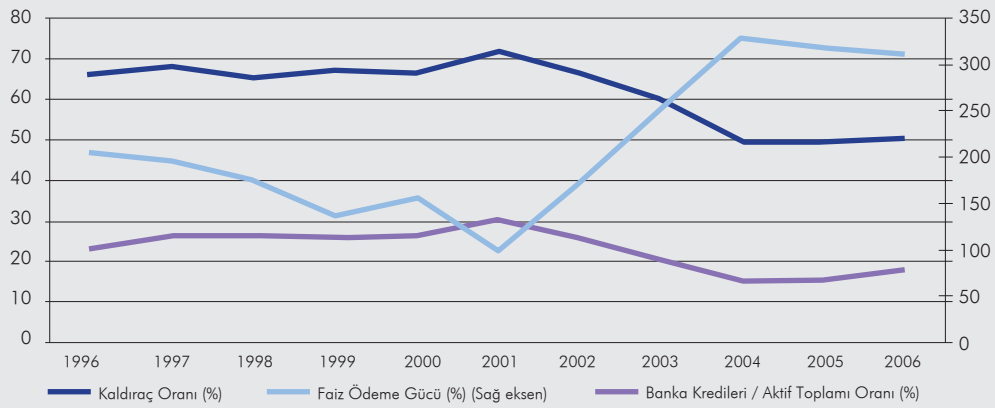
artış ise, özellikle YTL'nin değer kazanmasına bağlı oluşan ve net finansman giderlerine yansıtılan kredi borçlarına ilişkin kur farkı gelirinden oluşmaktadır. Ancak, bu tür esas faaliyet dışı gelirlerle sağlanan kâr marjı artışlarının süreklilik arz etmeyebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Kutu 6.

Firmaların Kaldıraç Oranları, Faiz Ödeme Güçleri ve Takibe Dönüşüm Oranları ile Yabancı Para Açık Pozisyonlarının Değerlendirilmesi

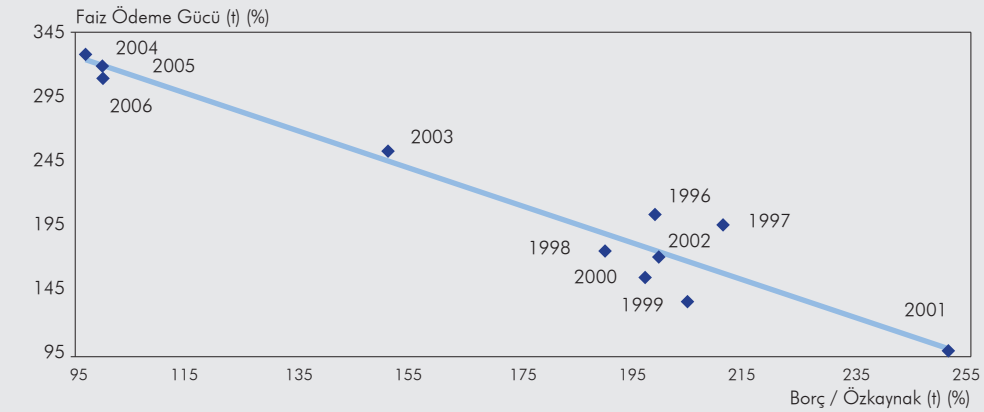
Bankamızca yayımlanan Sektör Bilançosu çalışmalarından derlenen bilgilere göre, 1996-2000 yılları arasında yüzde 65-68 arasında dalgalanan kaldıraç oranı, 2001 yılı itibarıyla yüzde 71 seviyesine ulaşmış, 2001-2004 yılları arasında gerilemiş ve 2004 yılından itibaren hafif bir artış eğilimine girmiştir. Banka kredilerinin toplam aktiflere oranı da benzer bir eğilim sergilemiştir. Ancak, her iki oranın da geçmiş değerlerinin gerisinde seyrettiği dikkat çekmektedir. Faiz ödeme gücünün bir göstergesi olan faiz ve vergi öncesi kârların finansman giderlerini karşılama oranı ise 1996-2001 yılları arasında azalış eğiliminde olup, 2001 yılında finansman giderlerini karşılayamayacak duruma gelmiş, 2002-2004 yılları arasındaki hızlı yükselişten sonra, geçmiş seviyelerinin üzerinde olmakla beraber azalış eğilimine girmiştir (Grafik 1).

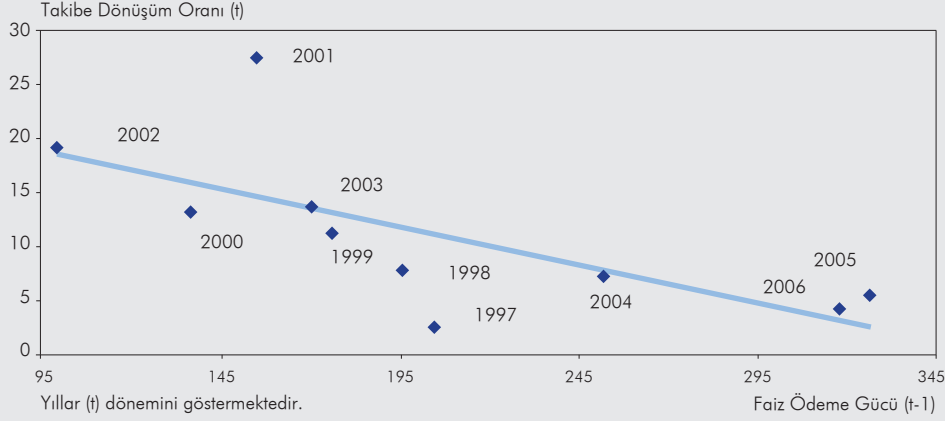
Grafik 1. Finansal Yapı Oranları

Kaynak: TCMB

Grafik 2. Borç / Özkaynak Oranı ve Faiz Ödeme Gücü

Grafik 3. Faiz Ödeme Gücü ve Takibe Dönüşüm Oranı

1996-2006 yılları arasında yabancı kaynakların özkaynaklara oranı ile faiz ödeme gücü arasındaki ilişki incelendiğinde, firmaların borç kullanımı arttıkça faiz ödeme gücünün azaldığı, bir önceki dönem faiz ödeme gücü azaldıkça ise bankacılık sektörünün takibe dönüşüm oranının arttığı görülmektedir (Grafik 2 ve 3). Söz konusu dönemde değişkenlerin birlikte hareketleri incelendiğinde, yabancı kaynakların özkaynaklara oranı 10 puan arttığında, ortalamada faiz ödeme gücünün 14,3 puan azaldığı, bir önceki dönem faiz ödeme gücü 10 puan azaldığında ise ortalamada firmalar için takibe dönüşüm oranının 0,71 puan arttığı görülmektedir.

Tablo 1. Duyarlılık Analizi- Döviz Kuru Değişimi ve Firma Ödeme Gücü

	Borç / Özkaynak (%)	Faiz Ödeme Gücü	Takibe Dönüşüm Oranı ¹	Sermaye Yeterlilik Oranı ¹
Mevcut	100,4	309,8	3,7	17,0
Kurların % 10 artışı	109,3	297,1	4,6	16,5
Kurların % 20 artışı	118,7	283,7	5,5	16,0
Kurların % 30 artışı	128,6	269,4	6,5	15,4

Kaynak: TCMB Sektör Bilançoları, BDDK, SPK

(1) Takibe dönüşüm oranı ve sermaye yeterlilik oranı hesaplamalarında Birleşik Fon Bankası, T.Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariç tutulmuştur.

Türk parasının değer kaybetmesi, diğer değişkenler sabitken, firmaların yabancı para açık pozisyonları nedeniyle kambiyo zararlarına neden olarak özkaynakların erimesine yol açarken, aynı zamanda yabancı para borçların Türk parası karşılığını yükselterek firmaların borç özkaynak rasyolarının yükselmesine neden olacaktır. Dağılım grafiklerinden açıkça görüldüğü üzere, borçların özkaynaklara oranı ile faiz ödeme gücü arasında, faiz ödeme gücü ile bankacılık sektörü takibe dönüşüm oranları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 1'de, Türk lirasının değer kaybetmesinin firmaların borç rasyolarını, faiz ödeme gücünü ve bankacılık sektörünün bir dönem sonraki takibe dönüşüm oranlarını ne yönde etkileyeceğine dair bir duyarlılık analizi yapılmıştır. SPK tarafından yayımlanan "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Şirketlerin Finansal Yapıları ve

Kârlılıklarının Analizi” çalışmasında, İMKB firmalarının 2006 yılı sonu itibarıyla yabancı para borçlarının toplam varlıklarına oranının yüzde 29,3, yabancı para varlıklarının toplam varlıklarına oranının ise yüzde 15,5 olduğu belirtilmiştir. Bu itibarla, söz konusu oranlar Bankamız Sektör Bilançolarında yer alan reel sektör firmalarını temsilen aynen kullanılmıştır. Firma kredilerinin takibe dönüşüm oranı ve bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı için ise 2007 yılı Ağustos ayı rakamları kullanılmıştır.

Yapılan duyarlılık analizi sonuçlarına göre, diğer koşullar sabitken, Türk parasının yüzde 30 değer kaybı, firmaların borçlarının özkaynaklara oranının yüzde 128,6’ya çıkmasına, faiz ödeme gücünün 40,4 puan düşerek, yüzde 269,4’e gerilemesine neden olabilecektir. Firmaların faiz ödeme gücünün 40,4 puan düşmesi ise bankacılık sektörü takibe dönüşüm oranının 2,9 puan artmasına ve takibe düşen kredilerin tümüne karşılık ayrıldığı varsayımı altında, sermaye yeterlilik rasyosunun 1,7 puan gerilemesine yol açabilecektir.

Firmaların finansal yapı oranlarının tarihsel gelişimi incelendiğinde ve yapılan duyarlılık analizi sonucunda, firmaların borçluluk seviyesinin geçmişe göre daha düşük olduğu, buna karşılık faiz ödeme güçlerinin daha yüksek olduğu, firmaların açık pozisyonları nedeniyle Türk parasının değer kaybetmesi durumunda firmaların faiz ödeme güçlerinin zayıflayacağı, ancak faiz ödeme güçlerinin geçmiş yıllara kıyasla yüksekliğini koruyacağı, firmaların ödeme güçlerinin zayıflamasının ise bankacılık sektörünün takipteki kredi oranını yükselterek, sektöre kredi riski olarak döneceği görülmüştür. Bununla birlikte, sektörün yüksek sermaye yeterlilik rasyosunun söz konusu riske karşılık önemli bir güvence oluşturduğu dikkat çekmektedir. Ancak, duyarlılık analizinde yer alan sermaye yeterlilik rasyosunun sektörün konsolide verisi olduğu, söz konusu oranın banka bazında farklılık gösterebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

1.4.2.2. Firmaların Yabancı Para Pozisyonu

Türkiye’de faaliyette bulunan firmaların mali tabloları Türk parası ve yabancı para ayrımı yapılmaksızın toplam Türk parası tutarı üzerinden düzenlendiğinden, firmaların yabancı para pozisyonları bilançolar üzerinden hesaplanamamaktadır. Ancak, firmaların kur riski hakkında genel bir fikir edinilmesi amacıyla, bankaların Bankamıza yaptığı çeşitli istatistiki raporlamalar ve ödemeler dengesi raporlamaları ile T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve Uluslararası Ödemeler Bankası’nın (BIS) “Locational Banking Statistics” veri tabanından derlenen bilgilerden yararlanılarak banka dışı kesimin yabancı para pozisyonu yaklaşık olarak hesaplanabilmektedir. Diğer yandan, hisse senetleri İMKB’de işlem gören mali kesim dışındaki firmaların kamuya açıklanan mali tablolarına ilişkin dipnotlardaki bilgilerden yararlanılarak, yabancı para pozisyonları hesaplanmış ve reel sektör içinde önemli bir paya sahip olan bu firmaların taşıdıkları kur riski ve Türk bankacılık sektöründeki nakdi kredi riskleri incelenmiştir. Yapılan analiz ve değerlendirmelerde reel sektör firmalarının kur riski makro bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu nedenle, bazı firmaların açık pozisyon, bazı firmaların da fazla pozisyon taşıdığı dikkate alındığında, reel sektörün kur riskine karşı kırılganlığının ancak firma bazında yapılacak analizlerle değerlendirilmesi gerektiği hususu göz önünde bulundurulmalıdır.

I.4.2.2.1. Banka Dışı Kesimin Yabancı Para Pozisyonu

Tablo I.14. Banka Dışı Kesimin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri (Milyon ABD doları)

	Ara.05	Mar.06	Haz.06	Eyl.06	Ara.06	Mar.07	Haz.07	Değişim 2006- Haz.07 (%)	Değişim Haz.06- Haz.07 (%)
VARLIKLAR	49.480	52.820	53.781	57.444	67.108	69.456	72.444	8	35
A. Mevduat	34.017	36.958	37.433	41.178	49.334	49.878	52.195	6	39
-Yurt İçi Bankalar (1)	15.763	17.772	17.321	18.531	22.638	23.053	25.105	11	45
-Yurt Dışı Bankalar (2)	18.254	19.186	20.112	22.647	26.696	26.825	27.090	1	35
B. Menkul Kıymetler	1.686	1.661	1.536	1.576	1.745	1.849	1.662	-5	8
-Yurt İçinde İhraç Edilen	261	268	168	207	225	235	182	-19	8
-Yurt Dışında İhraç Edilen	1.425	1.393	1.368	1.369	1.520	1.614	1.480	-3	8
C. İhracat Alacakları	6.721	7.092	7.688	7.460	8.572	8.758	9.382	9	22
D. Y. Dışına Doğr. Serm.									
Yatırımları	7.056	7.109	7.124	7.230	7.457	8.971	9.205	23	29
YÜKÜMLÜLÜKLER	76.600	87.039	95.886	98.463	104.520	113.323	123.437	18	29
A. Nakdi Krediler	60.320	71.521	78.247	81.285	86.023	94.786	103.686	21	33
-Yurt İçinden Sağlanan (1,3)	21.062	22.317	24.760	24.343	25.096	26.738	28.553	14	15
-Yurt Dışından Sağlanan	39.258	49.204	53.487	56.942	60.927	68.048	75.133	23	40
Orta ve Uzun Vadeli	38.070	47.977	52.216	55.522	59.533	66.730	73.180	23	40
B. İthalat Borçları	10.674	10.951	12.947	12.864	13.304	13.463	14.981	13	16
C. TMSF'ce Protokole									
Bağl. Alacak.	5.606	4.567	4.692	4.314	5.193	5.074	4.770	-8	2
NET POZİSYON	-27.120	-34.219	-42.105	-41.019	-37.412	-43.867	-50.993	36	21

Kaynak: BDDK-TCMB, HM, TMSF, BIS

(1) Katılım bankalarının katılım fonları ve kullandırılan fonları dahildir.

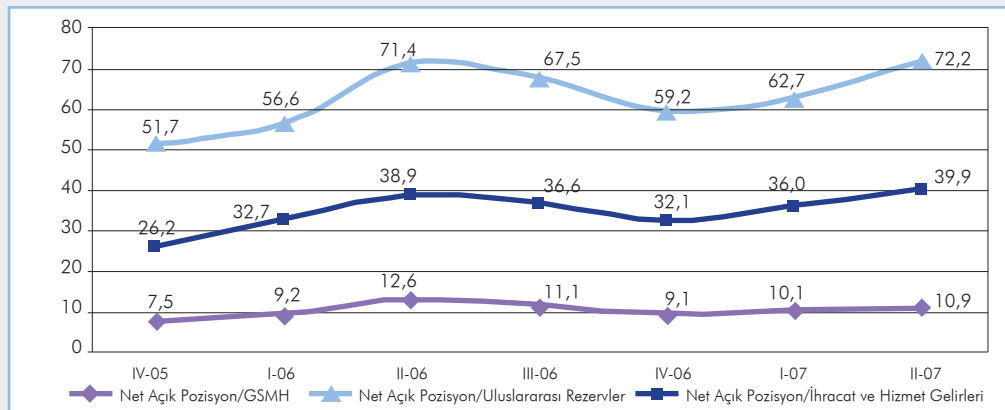
(2) BIS'ten alınan "Yurt Dışı Bankalardaki Mevduat" versiyi içinde, gerçek kişilerin mevduatının da olabileceği göz önüne alınmalıdır.

(3) Dövizle Endeksli Krediler dahildir.

Not: Tabloda yer alan tutarlar verilerin güncellenmesi nedeniyle önceki sayılarda yayımlanan tutarlardan farklılık gösterebilmektedir.

Banka dışı kesimin net pozisyon açığı 2007 yılı Haziran ayında, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 21, 2006 yılı sonuna göre yüzde 36 artışla, 51 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu artışta esas olarak 2007 yılının ilk yarısında yüzde 23 oranında artan yurt dışından sağlanan krediler belirleyici olmuştur. 2006 yılının ikinci yarısında azalış eğiliminde olan banka dışı kesimin pozisyon açığı, 2007 yılında tekrar artış eğilimine girmiştir (Tablo I.14).

Grafik I.32.

Banka Dışı Kesimin Yabancı Para Pozisyonuna İlişkin Oranlar^{1,2} (%)

Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK, HM, TMSF, BIS

(1) GSMH ile ihracat ve hizmet gelirleri yıllıklandırılmış, uluslararası rezervler ise dönem sonu stok verileridir.

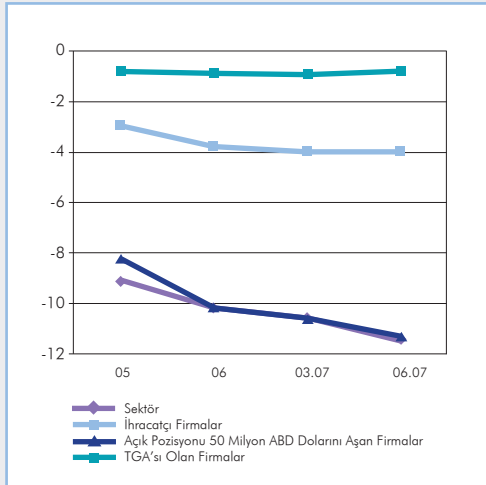
(2) Uluslararası rezervler, Merkez Bankası brüt döviz rezervleridir (alın dahil).

2006 yılının ikinci yarısında banka dışı kesimin açık pozisyonunun GSMH'ye, ihracata ve uluslararası rezervlere oranı azalmış, ancak 2007 yılının ilk yarısında net pozisyon açığındaki artışa paralel olarak yerini artış eğilimine bırakmıştır (Grafik 1.32).

1.4.2.2.2. İMKB'de İşlem Gören Mali Kesim Dışı Firmaların Yabancı Para Pozisyonu

Bu bölümde, hisse senetleri İMKB'de işlem gören mali kesim dışındaki firmaların yabancı para pozisyonları ve bankacılık sektörüne olan kredi borçları incelenmiştir. İncelemede, İMKB tarafından mali tabloları yayımlanan firmalardan, yabancı para pozisyonunu bilanço dipnotlarında açıklayan ve konsolide finansal tablolarında mali kuruluş bulunmayan 192 firmanın verileri esas alınmıştır.

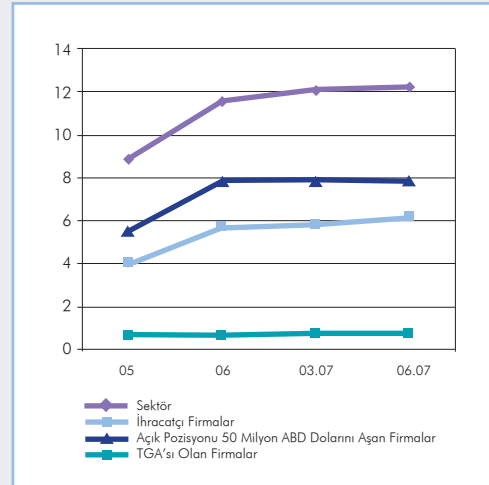
Grafik 1.33.
İMKB Firmalarının Net Yabancı Para Pozisyonlarının Gelişimi¹
(Milyar ABD doları)

Kaynak: İMKB

(1) Yıl sonları itibarıyla, yurt dışı satışlarının net satışları içindeki payı yüzde 30 ve daha fazla olan firmalar, ihracatçı firma kabul edilmiştir.

Grafik 1.34.
İMKB Firmalarının Kullandıkları Nakdi Kredilerin Gelişimi¹
(TGA dahil, Milyar YTL)

Kaynak: TCMB

(1) Risk Merkezi kayıtlarına göre, firmaların yurt içi bankalardan doğrudan ya da bu bankaların garantisi veya aracılığıyla yurt dışından kullandıkları nakdi kredilerdir.

İncelenen firmaların 2006 yılı sonunda 10,2 milyar ABD doları olan pozisyon açığı, 2007 yılının ilk yarısında artarak, Haziran ayında 11,4 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu açığın tamamına yakını açık pozisyonu 50 milyon ABD dolarını aşan 42 firmaya aittir. İhracatçı olmayan 131 firmanın pozisyon açığı 2006 yılı sonuna göre artarak 7,4 milyar ABD dolarına ulaşmış olup, söz konusu açık toplam pozisyon açığının yüzde 65'ini oluşturmaktadır (Grafik 1.33).

Diğer yandan, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla, incelenen 192 firmanın 141'i 12,8 milyar ABD doları açık pozisyon, 51'i ise 1,3 milyar ABD doları fazla pozisyon taşımaktadır. Açık pozisyon taşıyan firmaların sayısı, 2006 yılı sonuna göre 7'si ihracatçı olmak üzere 9 artmıştır.

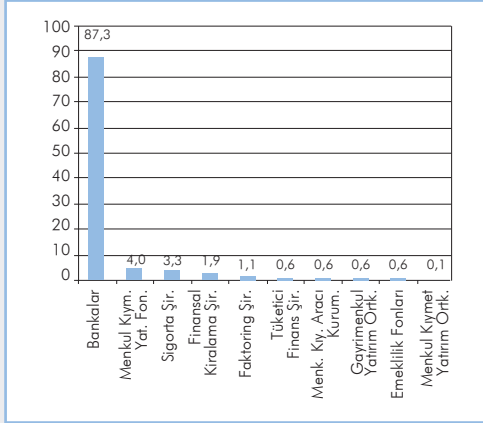
İnceleme kapsamındaki firmaların TGA dahil toplam kredileri 2007 yılının ilk yarısında yüzde 5,8 artarak 12,2 milyar YTL seviyesine ulaşmış olup, 19 firmanın TGA'sı bulunmaktadır (Grafik 1.34).

Açık pozisyon taşıyan ihracatçı olmayan firmaların sayısı ve açık pozisyon tutarları 2007 yılında artış eğilimindedir. Firmaların kur riskinden korunmak amacıyla türev ürünleri kullanmaları, otoritelerin ihtiyatlı düzenlemeler çerçevesinde alabilecekleri önlemler olmakla birlikte, esas itibariyle bankacılık sektörünün kredi riskinden kaçınmak için özellikle pozisyon açığı yüksek olan ve döviz geliri olmayan firmalara kredi kullanırken daha ihtiyatlı davranması olası riskleri azaltacaktır.

II. MALİ SEKTÖRÜN GENEL YAPISI

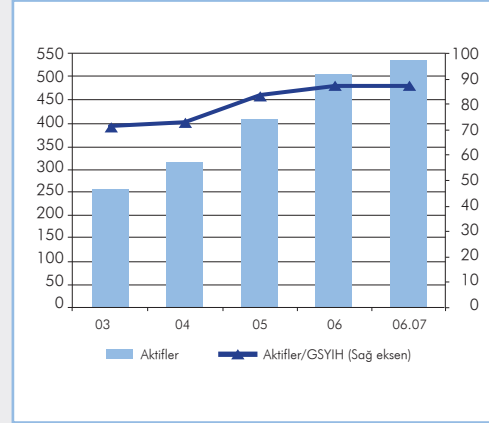
Türk mali sektörü 2007 yılının ilk altı ayında büyümesini sürdürmüştür. Bu dönemde bankacılık sektörüne yabancı yatırımcı ilgisi de devam etmiştir.

Grafik II.1.
Mali Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı (%)¹

Kaynak: BDDK,TCMB, TSPAKB,SPK
(1) Haziran 2007 itibariyledir.

Grafik II.2.
Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Milyar YTL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

2007 yılı Haziran ayı itibariyle, 2006 yılı sonuna göre yüzde 8 büyüyen mali sektörün toplam aktif büyüklüğü 610 milyar YTL'ye ulaşmıştır. Sektör aktiflerinin yüzde 87'sini bankalar oluşturmaktadır (Grafik II.1).

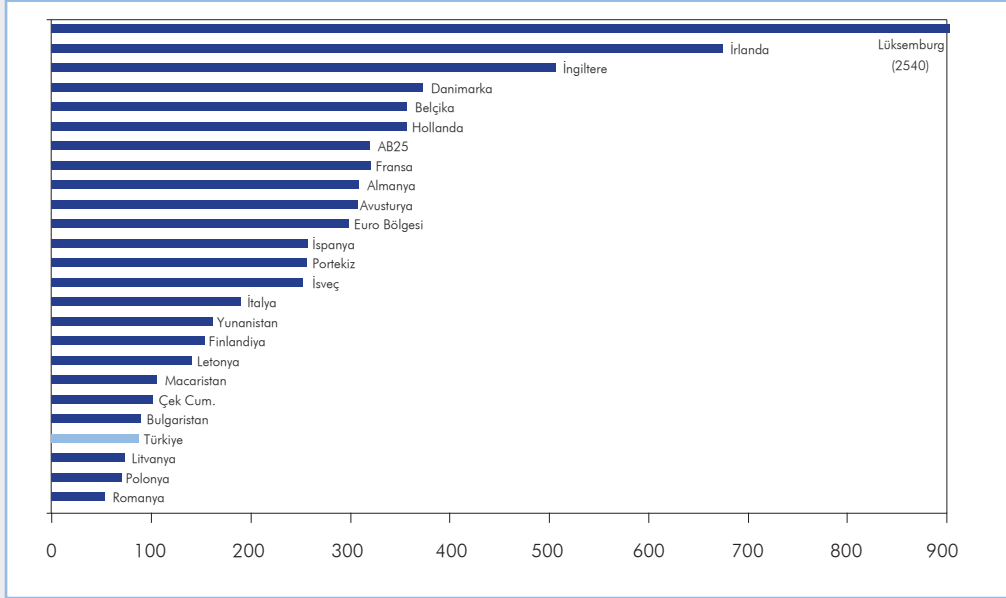
II.1. Bankacılık Sektörü

Ülkemizde bankacılık sektörü, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile kâr payı esasına göre faaliyet gösteren katılım bankalarından oluşmaktadır. Bu bölümde yapılan değerlendirmelere katılım bankaları da dahil edilmiştir.

Bankacılık sektöründe çalışan personel sayısı, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle 2006 yılı sonuna göre 12.176 kişi artarak 163.029'a ulaşmış, 50 olan banka sayısı ise aynı kalmıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibariyle bankacılık sektörünün toplam varlıkları, 2006 yılı sonuna göre yüzde 1 reel artışla 544 milyar YTL'ye yükselirken, ABD doları bazında yüzde 27 artışla, 355 milyardan 451 milyara yükselmiştir. Reel artışın sınırlı kalmasında, Türk parasının değer kazanması sonucunda bilançonun yabancı para kalemlerinin Türk parası karşılığının düşmesi etkili olmuştur.

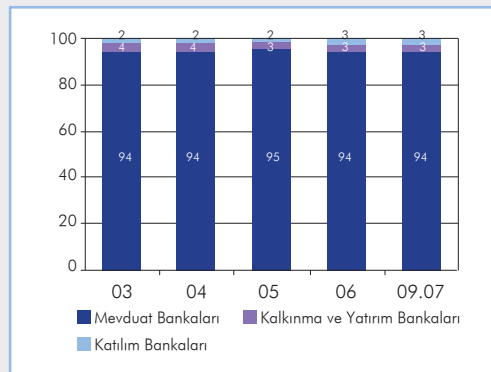
Grafik II.3.
Türk Bankacılık Sektörünün Bilanço Büyüklüğünün GSYİH'ye Oranının Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (%)¹

Kaynak: TÜİK, BDDK-TCMB, ECB Report – 2006
(1) Veriler 2006 yılı itibarıdır.

Türk bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğünün GSYİH'ye oranı, 2006 yılı sonunda yüzde 86,7 iken, 2007 yılı Haziran ayında yüzde 87'ye yükselmiştir (Grafik II.2). Türk bankacılık sektörünün GSYİH içindeki payı, Litvanya, Polonya ve Romanya'dan daha yüksek, diğer AB ülkelerinden ise düşüktür (Grafik II.3). Bu durum, Türk bankacılık sektörünün gelişme potansiyelini göstermektedir.

Grafik II.4.
Bankacılık Sektörü Bilanço Büyüklüğünün Grup Bazında Dağılımı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.5.
Bankacılık Sektörü Aktif Toplamının Hisse Yapısına Göre Dağılımı (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Halka açık hisseler içindeki Türk ve yabancı yatırımcıların payı ayrıntılandırılmamıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 50 bankanın 33'ü mevduat bankası, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası, 4'ü ise katılım bankasıdır. Türk bankacılık sektörü mevduat bankacılığı ağırlıklıdır (Grafik II.4).

Yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisinin 2007 yılında da devam etmesi sonucunda, 2007 Eylül ayı bilanço büyüklüklerine göre, izin süreci bu tarih itibarıyla tamamlanmış bankalar dikkate alındığında, yabancı hissedarların payı yüzde 22,7'ye yükselmektedir (Grafik II.5). Yabancılar hisse satışı için anlaşma yapan ancak yasal izin ve kesin devir süreci henüz tamamlanmamış olan bankaların (Turkish Bank A.Ş., Oyak Bank A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.) hisseleri de eklendiğinde, söz konusu oran yüzde 25,6'ya yükselmektedir. Öte yandan, Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerine göre 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla halka açık paylar içindeki yabancı payları, sektörün aktif toplamına göre yüzde 17,3'dür. Bu paylar da eklendiğinde bankacılık sektöründe yabancı payı yüzde 42,9'a ulaşmaktadır. Türk bankacılık sektörüne yabancı yatırımcıların ilgisinin devam etmesi, sektörün büyüme potansiyeline ve olumlu beklentilerin sürdüğüne işaret etmektedir.

Tablo II.1. Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırma ^{1,2,3}

Ülkeler	Mevduat / GSYİH (%)	Kredi / GSYİH (%)	Kredi / Mevduat (%)	Top. Aktifler / Banka Sayısı (Milyon Euro)	En Büyük 5 Kredi Kurumunun Sektör Payları (%)	Kredi Kuruluşu Sayısı	Bankacılık Sektöründe Yabancı Payları (%)
Almanya	119	132	111	3.475	22	2.050	11,1
Avusturya	104	135	130	976	44	809	19,5
Belçika	148	124	83	10.685	84	105	24,9
Çek Cumhuriyeti	68	45	67	2.013	64	57	96,9
Danimarka	70	203	290	4.306	65	191	20,1
Finlandiya	53	79	147	707	82	361	56,5
Fransa	79	105	133	6.910	54	829	11,0
Hollanda	150	196	130	5.429	85	345	14,8
İngiltere	143	162	113	24.069	36	401	50,3
İrlanda	165	230	139	15.208	45	78	43,2
İspanya	135	164	121	7.146	40	352	11,4
İsveç	60	132	221	3.793	58	204	8,9
İtalya	63	96	153	3.461	26	807	13,9
Letonya	68	95	140	841	69	27	64,8
Litvanya	37	52	141	225	83	77	76,7
Lüksemburg	872	482	55	5.452	29	154	94,6
Macaristan	52	63	119	442	54	212	56,3
Polonya	45	36	79	262	47	723	65,3
Portekiz	114	149	130	2.231	68	178	22,3
Yunanistan	108	86	79	5.082	66	62	37,4
Euro Bölgesi Ort.	108	129	120	4.068	43	511	17,9
AB25 Ort.	109	132	121	4.362	59	338	27,1
Bulgaristan	61	47	76	697	50	32	93,4
Romanya	22	28	128	1.310	60	39	94,5
Türkiye 2006	53	39	74	5.397	61	50	22,4
Türkiye 06.2007	54	42	77	6.070	60	50	22,3

Kaynak: BDDK-TCMB, Eurostat, ECB Report – 2006

(1) Tabloda AB ülkelerinin 2006 yılı verileri yer almaktadır. AB ülkelerinde "kredi kuruluşu" tanımı farklılık göstermekte ve bazılarında banka dışı finansal kuruluşlar da dahil edilmektedir.

Türkiye için bankalar verisi esas alınmıştır.

(2) Türkiye için mevduat verileri içinde katılım fonları, kredi verileri içinde katılım bankalarının kullandıkları fonlar da yer almaktadır.

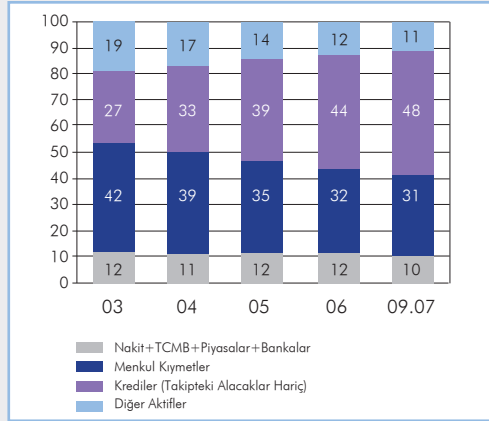
(3) Kredi verileri, brüt takipteki alacakları da içermektedir.

Bankacılık sektörünün derinliğini ve bankaların aracılık fonksiyonlarının gelişimini gösteren, mevduatın ve kredilerin GSYİH'ye oranları ile kredilerin mevduata oranı 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla 2006 yılı sonuna göre artış kaydetmiş olmakla birlikte, AB ortalamalarının gerisinde kalmıştır (Tablo II.1).

Türk bankacılık sektöründeki banka sayısı AB ülkeleri ortalamasının belirgin olarak altında kalmaktadır. 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 60 olan ilk 5 bankanın toplam aktifler içindeki payı AB ülkeleri ortalamasının üzerindedir (Tablo II.1). 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla ise bu oran ilk 5 banka için yüzde 60, ilk 10 banka için yüzde 82 olarak gerçekleşmiş olup, 2006 yılı sonuna göre sırasıyla 1 ve 2 puan azalmıştır.

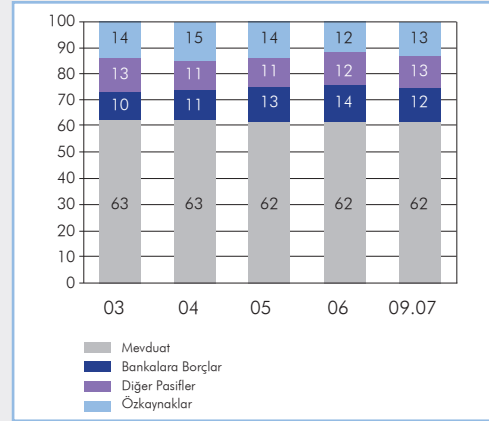
Avrupa Birliği ülkelerinde bankacılık sektörü içindeki yabancı payına bakıldığında, AB25 ortalamasının yüzde 27 olduğu, AB'ye 2005 yılında üye olan 10 ülke ile 2007'de üye olan Bulgaristan ve Romanya'da ise yabancı payının AB25 ortalamasının üzerinde kaldığı görülmektedir. Türkiye, bankacılık sektöründe yabancı payı açısından, kesinleşmiş devralma ve birleşmelere göre 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla, Euro Bölgesi ortalamasının üzerinde, AB25 ortalamasının ise altında kalmaktadır (Tablo II.1).

Grafik II.6.
Bankacılık Sektörünün Aktif Yapısı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.7.
Bankacılık Sektörünün Pasif Yapısı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Aktifler içinde en büyük paya sahip olan ve yıl içinde artış eğilimini sürdüren kredilerin payı, 2006 yılı sonunda yüzde 44 iken, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 48'e ulaşmıştır (Grafik II.6).

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla, bankacılık sektörünün toplam kaynakları içinde bankalara borçlar kaleminin payı 2006 yılı sonuna göre 2 puan azalırken, özkaynaklar ve diğer pasiflerin payı birer puan artmıştır. Bu gelişmede Türk parasının değer kazanması nedeniyle büyük kısmı yabancı para olan bankalara borçlar kaleminin Türk lirası karşılığının düşmesi etkili olmuştur. Mevduatların payı ise 2006 yılı sonuna göre değişmeyerek mevcut seviyesini korumuştur (Grafik II.7).

II.2. Bankacılık Sektörü Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

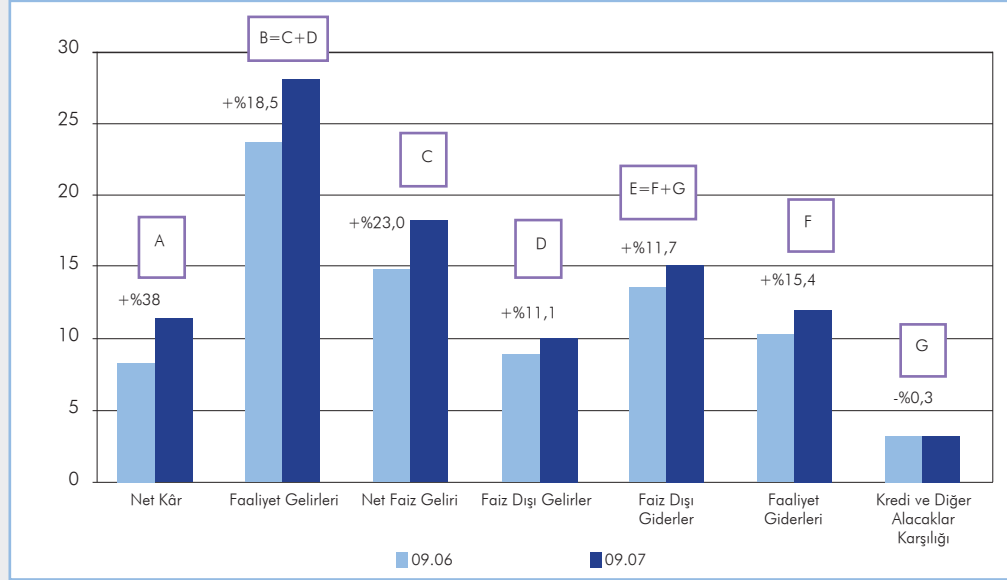
II.2.1. Kârlılık^{4,5}

2007 yılında bankacılık sektörünün kârlılık performansı olumlu bir gelişme göstermiştir. 2007 yılı Eylül döneminde sektörün net kârı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 38 oranında artarak, 11,3 milyar Yeni Türk Lirası olarak gerçekleşmiştir.

⁴ Çalışma esasları farklılık gösterdiğinden bu bölümde yapılan değerlendirmeler katılım bankaları hariç tutularak yapılmıştır.

⁵ Birleşik Fon Bankası dahil edilmemiştir.

Grafik II.8.
Net Kâr ve Bileşenlerinin Gelişimi (Milyar YTL, % Değişim)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Faaliyet Gelirleri = Net Faiz Geliri + Faiz Dışı Gelirler.

Faiz Dışı Gelirler = Net Ücret ve Komisyon Gelirleri + Temettü Gelirleri + Net Ticari Kâr (Zarar) + Diğer Faaliyet Gelirleri.

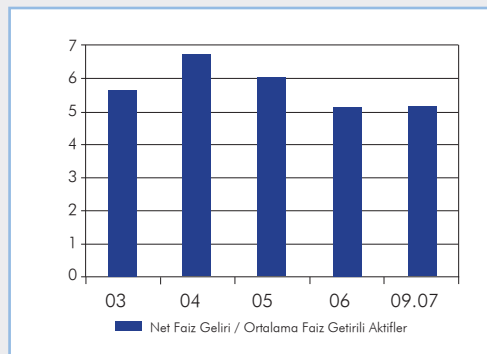
Faiz Dışı Giderler = Kredi ve Diğer Alacak Karşılığı + Faaliyet Giderleri.

Net Kâr = Faaliyet Gelirleri - Faiz Dışı Giderler ± Bağlı Ortaklıklar ve İşiraklerden Kâr (Zarar) ± Olağanüstü Gelir (Gider) - Vergi Karşılığı.

2007 yılı Eylül döneminde, bankacılık sektörünün kârındaki yükselişte, faaliyet gelirlerindeki yüzde 18,5'lik artış belirleyici olmuştur (Grafik II.8). Bu artış, özellikle kredilerden alınan faizlerin etkisiyle yükselen net faiz gelirden kaynaklanmıştır. Ayrıca, faiz dışı gelirler arasında yer alan net ücret ve komisyon gelirlerinin yüzde 20,1 artması da faaliyet gelirlerinin artışında etkili olmuştur.

Öte yandan, 2007 yılı Eylül döneminde sektör bir önceki yılın aynı döneminin aksine sermaye piyasası işlemleri zararı açıklamış, kambiyo zararları ise kâra dönüşmüştür.

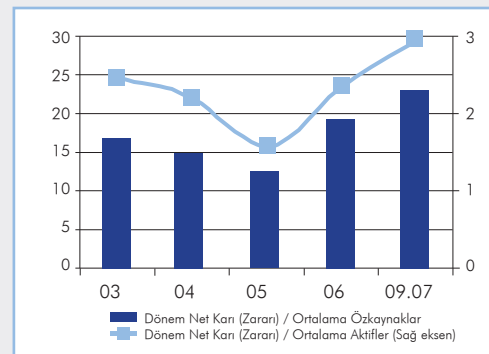
Grafik II.9.
Net Faiz Marjı (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Eylül 2007 verisi yıllık baza getirilmiştir.

Grafik II.10.
Aktif ve Özkaynak Karlılığı (%)¹

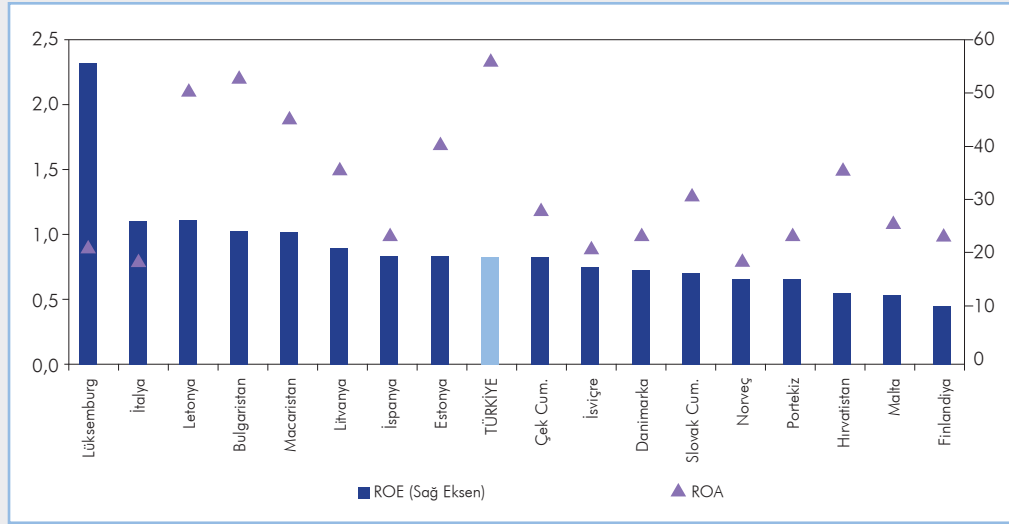
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Eylül 2007 verisi yıllık baza getirilmiştir.

Net faiz gelirin'in ortalama faiz getirili aktiflere oranından oluşan net faiz marjındaki düşüş eğiliminin 2007 yılında durduğu ve 2006 yılı sonu seviyesi olan yüzde 5,2 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir (Grafik II.9).

2007 yılı Eylül dönemi itibariyle, bankacılık sektörünün ortalama aktif kârlılığı yüzde 2,9 ve özkaynak kârlılığı yüzde 23,3 olarak gerçekleşmiştir. Gerek aktif kârlılığı, gerekse özkaynak kârlılığı, 2006 yılı sonuna göre artış eğilimi içindedir (Grafik II.10).

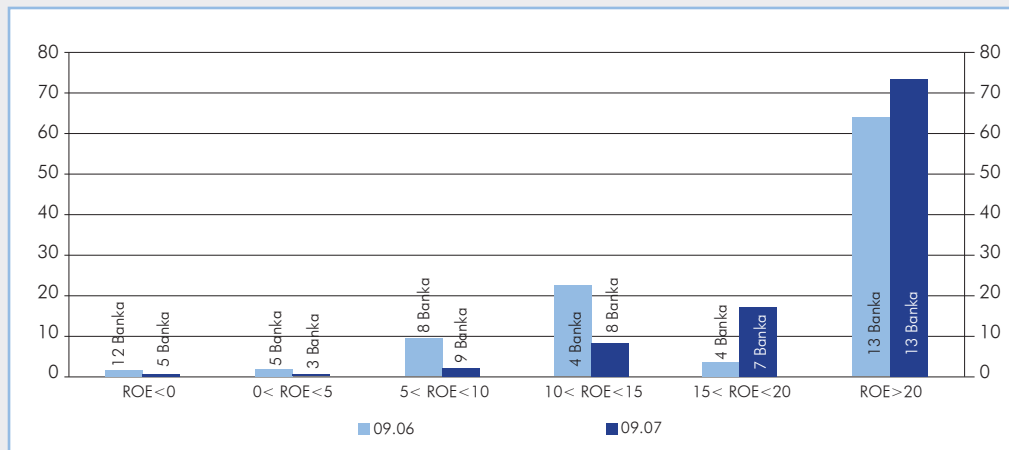
Grafik II.11.
Seçilmiş Ülkelerin Aktif ve Özkaynak Kârlılığı (Aralık 2006) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB, Global Financial Stability Report, IMF-Eylül 2007

2006 yılı Aralık dönemi itibariyle seçilmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, Türk bankacılık sektörünün özellikle aktif kârlılığında performansının yüksek olduğu görülmektedir (Grafik II.11).

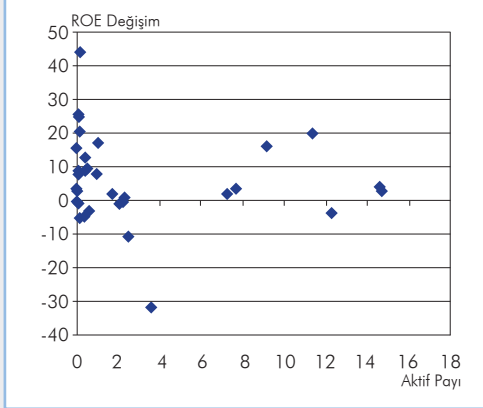
Grafik II.12.
Bankaların Özkaynak Kârlılıklarına Göre Aktif Payları¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) ROE verisi yıllık baza getirilmiştir.

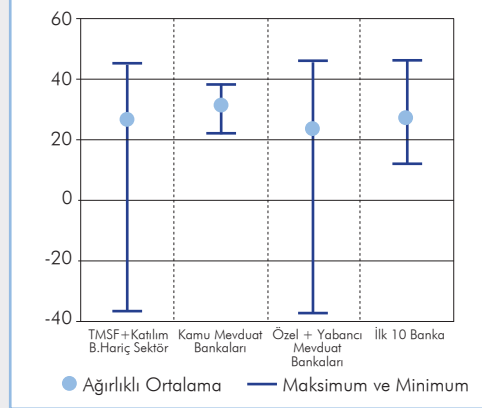
2007 yılı Eylül döneminde, özkaynak kârlılığı yüzde 15'in üzerinde kalan bankaların sayısı 17'den 20'ye, toplam aktifler içindeki payları ise yüzde 66,3'ten yüzde 89,9'a çıkmıştır. Zarar açıklayan banka sayısı ise 12'den 5'e inmiştir (Grafik II.12).

Grafik II.13.
Mevduat Bankalarının Özkaynak Kârlılığındaki Değişim (Eylül 2006-2007) (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) ROE verileri yıllık baza getirilmiştir.

Grafik II.14.
ROE: Ağırlıklı Ortalama, Maksimum ve Minimum (Eylül 2007) (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) ROE verileri yıllık baza getirilmiştir.

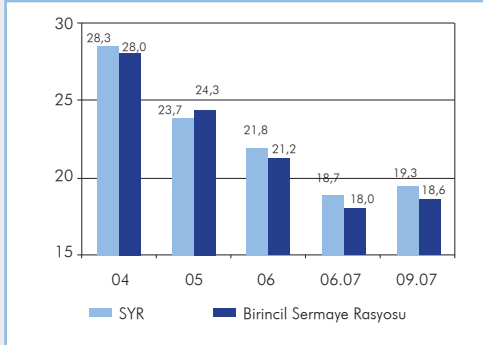
2007 yılı Eylül dönemi bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, özkaynak kârlılığındaki değişimin küçük ölçekli bankalarda daha belirgin olduğu görülmektedir. Toplam aktifler içindeki payı yüzde 6'yı geçen bankaların özkaynak kârlılığındaki değişimin sınırlı olduğu görülmekle birlikte, aktif payı büyük olan iki banka buna istisna oluşturmaktadır. Bu bankaların yapılarında değişiklik olması kârlılıklarına yansımıştır (Grafik II.13).

2007 yılı Eylül dönemi itibariyle, kamu mevduat bankaları ve aktif büyüklüğü açısından ilk 10 bankanın ROE farklılığının düşük olduğu görülmektedir. Özel ve yabancı mevduat bankalarında ROE farklılığının daha yüksek olmasında ise küçük ölçekli bankalar etkili olmaktadır (Grafik II.14).

II.2.2.Sermaye Yeterliliği⁶

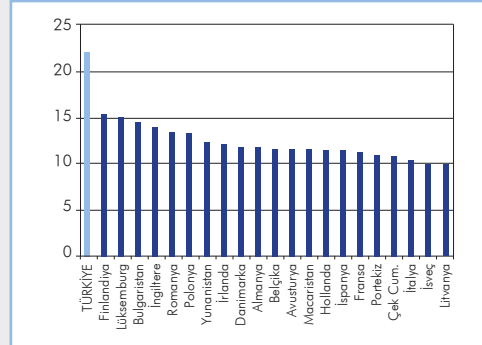
Özkaynakların risk ağırlıklı aktiflere oranını gösteren sermaye yeterliliği rasyosunun (SYR) solo bazda gelişimi incelendiğinde, azalan bir eğilim izlemekle birlikte, incelenen tüm dönemlerde, yasal sınır olan yüzde 8'in ve hedef rasyo olan yüzde 12'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Grafik II.15.
Sermaye Yeterliliği Rasyosu (Solo) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.16.
Seçilmiş AB Ülkelerinin SYR'si (Aralık 2006) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB, EU Banking Sector Stability, Kasım 2007

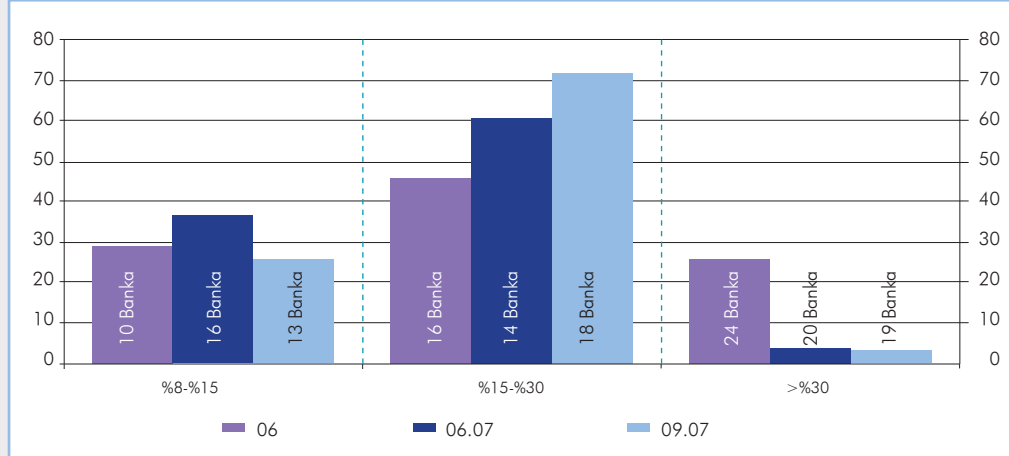
⁶ Bu bölümde yapılan değerlendirmelere katılım bankaları dahil edilmiştir.

Bankacılık sektörünün SYR'si, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle 2006 yılı sonuna göre 2,5 puan azalarak, yüzde 19,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.15). 2007 yılı Haziran ayında SYR'de görülen azalış, esas olarak operasyonel risk için bankalarca sermaye ayrılması zorunluluğunun bu dönem itibariyle başlamasından kaynaklanmaktadır. 2007 yılı Eylül döneminde operasyonel risk için ayrılan ek sermayenin SYR'ye etkisi 2,8 puan azalış yönünde olmuş, buna karşın, son üç aylık dönemde SYR'nin yüzde 18,7'den yüzde 19,3'e çıkmasında, net dönem kârının artması etkili olmuştur.

Ana sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranından oluşan birincil sermaye rasyosu da gerek operasyonel riske esas tutar gerekse kredilerdeki büyümeye bağlı olarak 2006 yılı sonuna göre azalmasına rağmen, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 18,6 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Bu durum Türk bankacılık sektörünün nitelikli bir sermaye yapısına sahip olduğuna işaret etmektedir.

Türk bankacılık sektörünün SYR'sinin, seçilmiş AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir. Türk bankalarının riski yüzde sıfır kabul edilen kamu borçlanma kağıdı portföylerinin büyük olması SYR'nin yüksek gerçekleşmesinde etkili olmaktadır (Grafik II.16). 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 18,6 olan Türk bankacılık sektörünün birincil sermaye rasyosu ise 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 8,2⁷ olan Euro alanı bankacılık sektörü rasyosunun çok üzerinde gerçekleşmiştir.

Grafik II.17.
Bankaların Sermaye Yeterliliği Rasyolarına Göre Aktif Payları (%)

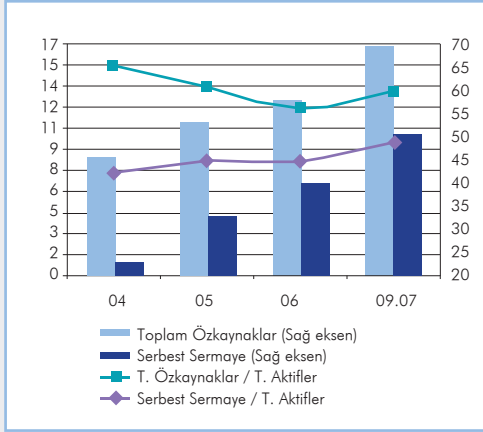

Kaynak: BDDK-TCMB

2007 yılı Haziran dönemi itibariyle sektör içindeki aktif payı yüzde 63,8 olan 34 bankanın sermaye yeterliliği rasyosu yüzde 15'in üzerinde iken, 2007 yılı Eylül döneminde aktif payı yüzde 74,6 olan 37 bankanın SYR'si yüzde 15'in üzerinde gerçekleşmektedir (Grafik II.17). 2007 yılı Haziran ayında sermaye yeterliliği rasyosu yüzde 30'un üzerinde olan bankaların aktif paylarındaki yüksek düşüş ise aktif payı yüksek iki bankanın operasyonel risk için ayırdıkları sermaye dolayısıyla bu gruptan çıkıp, yüzde 15-30 SYR aralığına geçmelerinden kaynaklanmaktadır.

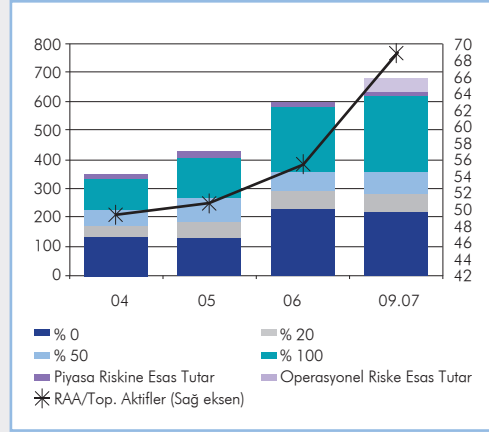
⁷ EU Banking Sector Stability, Kasım 2007

Grafik II.18.
Sektörün Serbest Sermaye Gelişimi
(%, Milyar YTL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.19.
Aktiflerin Risk Ağırlığına Göre Dağılımı
(Milyar YTL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

Serbest sermayenin toplam aktiflere oranı ve toplam özkaynakların toplam aktiflere oranı, 2007 yılı Eylül dönemi itibariyle önemli bir artış göstermiştir. Serbest sermaye ile toplam özkaynaklardaki artış hızının toplam aktiflerden daha yüksek olması, son dönemde söz konusu oranlarda görülen yükselişte etkili olmuştur (Grafik II.18).

Risk ağırlıklı aktiflerin toplam aktiflere oranı, risk ağırlıklı aktiflerin daha hızlı büyümesi sonucunda yükselerek, 2006 yılı sonunda yüzde 55,4'den, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 68,8'e çıkmıştır (Grafik II.19). Bu yükseliş, temel olarak risk ağırlıklı aktiflerin yüzde 7'sini oluşturan operasyonel riske esas tutardan kaynaklanmaktadır. Aynı dönem itibariyle, kredilerdeki artışa bağlı olarak yüzde 100 risk ağırlıklı aktiflerin bir önceki yıl sonuna göre 38,2 milyar YTL büyümesi de bu yükselişte bir başka etkidir (Grafik II.19).

Kutu 7. Basel II Sürecine Geçiş

Başta BDDK olmak üzere, ülkemiz finans sektöründe Basel II'ye uyum konusunda yürütülen çalışmalar devam etmektedir. Son olarak BDDK'ca 2006 yılı Eylül dönemi verileri esas alınarak sektörün aktif toplamının yaklaşık yüzde 97'sini oluşturan 31 bankanın katılımı ile QIS-TR2 çalışması gerçekleştirilmiştir. 2007 yılı Temmuz ayında açıklanan bu çalışmanın sonuçları, Basel II'ye geçilmesi ile birlikte bankaların mevcut sermaye yeterlilik oranlarının 5,6 puan azalacağını göstermiştir.

Diğer taraftan, BDDK tarafından Temmuz 2007'de yapılan açıklamada, 2007 yılı başında Basel II'ye geçmesi öngörülen AB üyesi ülkelerin birçoğunun söz konusu süreci tamamlayamadığına dikkat çekilmiş, ayrıca, reel sektörün mali raporlama konusundaki eksikliklerinin de derecelendirme anlayışının yerleşmesinin önünde bir engel teşkil ettiği belirtilmiştir. Açıklamada ayrıca mevcut uygulamada risk ağırlığı yüzde sıfır olan yabancı para cinsinden devlet borçlanma kağıtlarının, Basel II kapsamında ülke kredi notuna dayalı olarak

ağırlıklandırılacağından bahisle, bankaların ellerinde bulunan bu türden kağıtlar için sermaye gereksinimlerinin artacağı ve bu çerçevede bankalarımızın büyük çoğunluğunun Basel II uygulamasının ertelenmesini talep ettikleri ifade edilmiştir. Bahsedilen bu ihtiyaç ve gerekçelere istinaden, ülkemizde fiilen 2008 yılı başında yürürlüğe gireceği duyurulan, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulama BDDK tarafından 2009 yılı başına ertelenmiştir.

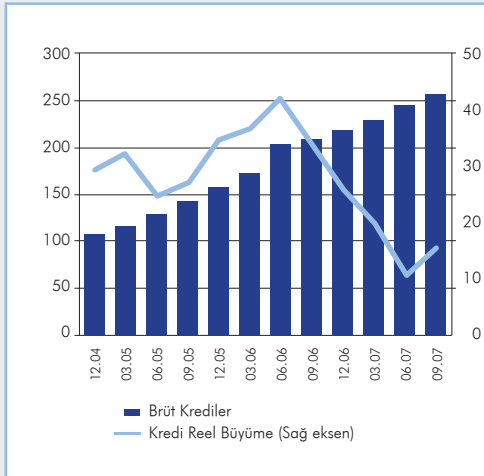
III. BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

Geleneksel bankalarla aynı hukuki statüye sahip olmalarına rağmen, çalışma esasları farklılık gösteren katılım bankaları bu bölümde yer alan risk analizlerinde hariç tutulmuştur.

III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi

III.1.1. Kredilerin Gelişimi

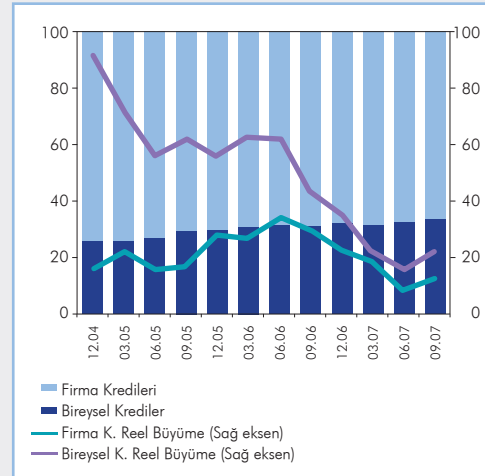
Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi
(Milyar YTL, %)¹

Kaynak: TCMB

(1) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.2.
Brüt Kredilerin Kullanıcılarına Göre Dağılımı
ve Yıllık Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörü brüt kredi hacmi⁸ bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,6'lık reel artış göstererek, 257,2 milyar YTL'ye ulaşmıştır. 2006 yılının ikinci çeyreğinde yaşanan dalgalanmanın ardından uygulanan sıkı para politikasının da etkisiyle kredi hacminin yavaşlayan artış hızı, 2007 yılının üçüncü çeyreğinde yeniden artma eğilimine girmiştir (Grafik III.1). Artış hızı her dönem bireysel kredilerin altında kalan firma kredilerinin, 2006 yılı sonu itibarıyla yüzde 68,1 olan toplam krediler içindeki payının, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 66,7'ye gerilediği görülmektedir (Grafik III.2).

⁸ Brüt Krediler = Canlı Krediler + Brüt Tahsil Gecikmiş Alacaklar

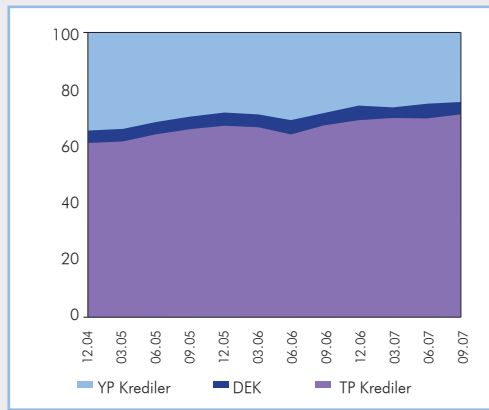
Tablo III.1. Kredilerle İlgili Seçilmiş Bazı Oranlar¹ (Milyon YTL, %)

	2004	2005	2006	09.07
İlk 5 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	56.620	87.889	127.494	148.199
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	53,6	55,8	58,5	57,6
TGA / Toplam Brüt Kredi	5,0	3,9	4,0	4,0
Kredi / Mevduat	47,8	54,7	79,9	87,0
İlk 10 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	83.965	127.913	183.154	214.934
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	79,4	81,2	84,1	83,6
TGA / Toplam Brüt Kredi	6,5	5,0	3,8	3,8
Kredi / Mevduat	49,5	58,9	68,5	74,5
Sektör				
Brüt Kredi Toplamı	105.698	157.440	217.846	257.160
TGA / Toplam Brüt Kredi	6,0	4,8	3,8	3,6
Kredi / Mevduat	55,3	64,8	73,5	79,6

Kaynak : BDDK-TCMB

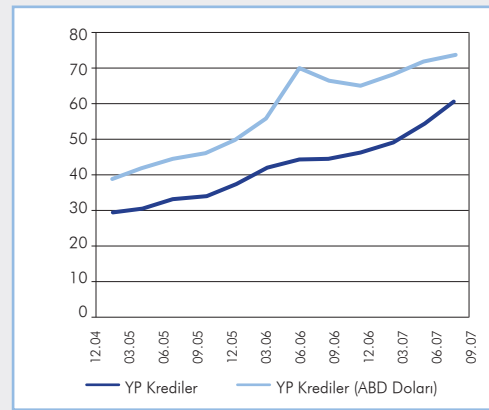
(1) Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibariyle en fazla kredi kullandıran ilk 5 bankanın toplam krediler içerisindeki payı yıl sonuna göre 0,9 puan, ilk 10 bankanın payı 0,5 puan azalmıştır. Tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranları ise değişmemiştir. Sektörün kredi/mevduat oranının yükselmeye devam etmesi, bankaların aracılık fonksiyonlarının arttığını göstermesi açısından, tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranının düşmeye devam etmesi ise kredi riski açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir (Tablo III.1).

Grafik III.3. Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu (% TGA Hariç)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) DEK= Döviz Endeksli Krediler

Grafik III.4. Yabancı Para Kredilerin Gelişimi (Milyar YTL-ABD doları, TGA Hariç)¹

Kaynak: BDDK -TCMB

(1) Döviz karşılıkları Bankamız ABD doları alış kuru ile hesaplanmıştır.

2006 yılı sonu itibariyle yüzde 69,1 olan Türk parası kredilerin toplam krediler içerisindeki payı, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 70,5'e yükselmiştir (Grafik III.3). Bu dönemde yabancı para kredilerin payında görülen düşüşte Türk parasının değer kazanması etkili olmuştur. Nitekim, 2006 yılı sonunda 64,9 milyar YTL olan yabancı para kredilerin⁹ 2007 yılı Eylül ayında yüzde 12,6'lık artışla 73,1 milyar YTL'ye yükseldiği, ancak ABD doları karşılığı olarak incelendiğinde,

⁹ Döviz endeksli krediler yabancı para krediler içerisinde değerlendirilmiştir.

söz konusu dönemdeki artışın yüzde 31,5 olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Türk parası kredilerde görülen artış oranı yüzde 20,7'dir (Grafik III.4).

Tablo III.2. Kullandırılan Kredilerin Büyüklüklerine Göre Gelişimi (TGA Hariç, %)

	Kredi Tutarı				Müşteri Sayısı			
	2004	2005	2006	09.07	2004	2005	2006	09.07
1 Milyon YTL'den Büyük Krediler	43,6	41,5	42,1	39,4	0,03	0,04	0,05	0,05
501 Bin YTL-1 Milyon YTL Arası Krediler	6,0	4,5	4,6	4,9	0,03	0,03	0,05	0,05
101-500 Bin YTL Arası Krediler	8,4	10,6	12,1	13,6	0,15	0,27	0,43	0,53
51-100 Bin YTL Arası Krediler	3,9	5,6	6,7	7,7	0,22	0,40	0,67	0,85
51 Bin YTL'den Küçük Krediler	38,0	37,8	34,5	34,4	99,56	99,26	98,81	98,51
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: BDDK-TCMB

Kredilerin büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; 2007 yılı Eylül ayında bir önceki yıl sonuna göre 51 bin YTL'den küçük kredilerin payında önemli bir değişiklik olmazken, 1 milyon YTL'den büyük kredilerin payında azalış, diğer grupların payında ise artış görülmektedir (Tablo III.2).

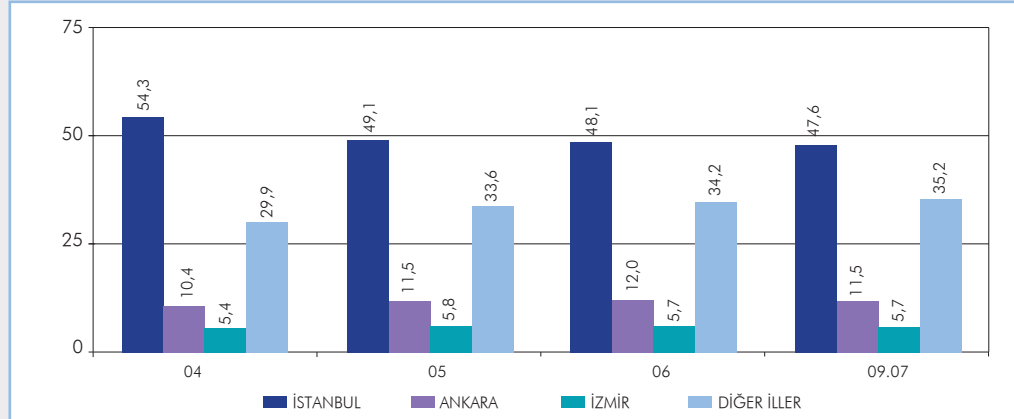
Tablo III.3. Kredilerin Vade Dağılımı (TGA Hariç, %)

	2004	2005	2006	09.07
0-12 Ay Vadeli Krediler	55,7	45,3	41,3	41,1
12 - 24 Ay Vadeli Krediler	17,9	23,3	17,8	15,8
24 Aydan Uzun Vadeli Krediler	26,4	31,4	40,9	43,1

Kaynak: TCMB

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla kredilerin vadesinin uzamaya devam ettiği görülmektedir (Tablo III.3). 24 aydan uzun vadeli kredilerdeki artış, konut kredileri ile büyük ölçüde bankaların özellikle ücretli kesime yönelik kampanyaları nedeniyle hızla artan ihtiyaç kredilerinden kaynaklanmaktadır.

Grafik III.5. Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)¹

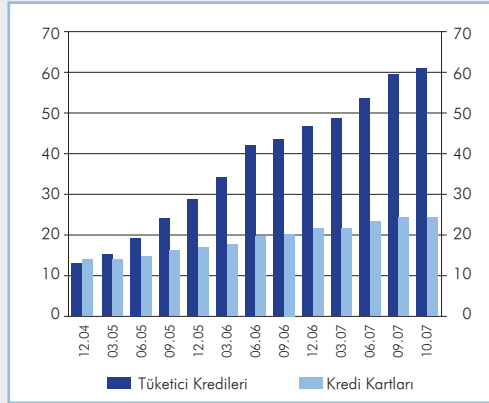

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil), bireysel kredilerde ise 5 bin YTL'nin üzerinde olan gerçek ve tüzel kişilere, bankalarca kullandırılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Tasfiye olunacak alacaklar, faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan kredi rakamlarından farklılık arz etmektedir.

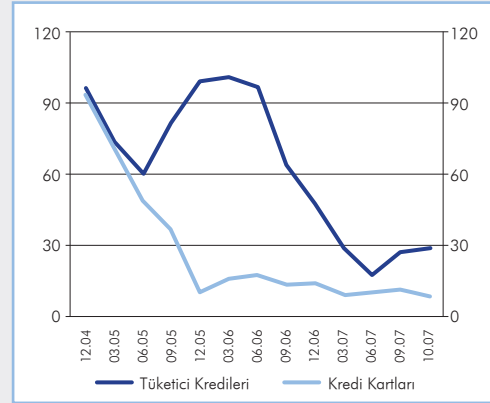
Kredilerin illere göre dağılımında, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla İstanbul ve Ankara illerinin toplam krediler içerisindeki payının azaldığı, buna karşılık bireysel kredilerde yaşanan artışın da etkisiyle diğer illerin toplam krediler içerisindeki payının arttığı görülmektedir (Grafik III.5).

Grafik III.6.
Bireysel Kredilerin Gelişimi
(TGA Hariç, Milyar YTL)

Kaynak: TCMB

Grafik III.7.
Bireysel Kredilerin Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2}

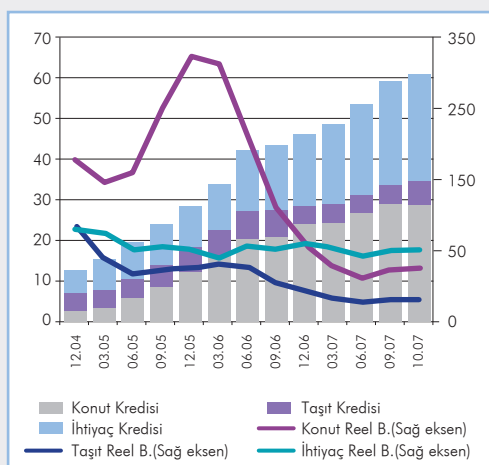
Kaynak: TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Tüketici kredilerinin düşen artış hızı 2007 yılı Haziran ayından itibaren tekrar yükselmeye başlamıştır. Kredi kartları¹⁰ artış hızı ise 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla yüzde 8,8 ile yıl içerisindeki en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik III.7). Tüketici kredilerinde görülen artışta, faiz oranlarından çok bankaların ihtiyaç kredilerine yönelik olarak gerçekleştirdikleri uzun vadeli kampanyaların etkili olduğu düşünülmektedir (Grafik III.6 ve III.9).

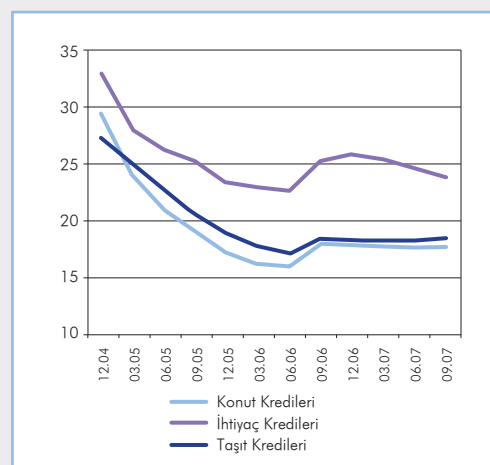
Grafik III.8.
Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Gelişimi
(TGA Hariç, Milyar YTL, %)¹

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşit kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.

Grafik III.9.
Faiz Oranları (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) Ağırlıklı ortalama faiz oranıdır.

¹⁰ Kredi kartları ile yapılan harcama tutarları ile nakit çekimlerinin kart hamili tarafından bankaya ödenmesine kadar ilgili nakdi kredi hesabında izlenen tutarı göstermektedir.

Konut ve ihtiyaç kredileri yıllık artış hızları 2007 yılı Haziran ayına kadar düşerken, bu tarihten itibaren faiz oranlarında önemli bir değişiklik olmamasına rağmen siyasi belirsizliklerin azalmasıyla birlikte tekrar yükselişe geçmiştir. Diğer taraftan, ihtiyaç kredilerinin reel artış hızı 2007 yılında konut kredilerinin üzerinde gerçekleşmiş ve bu kredilerin toplam tüketici kredileri içindeki payı artmaya devam etmiştir. Taşıt kredilerindeki azalış ise devam etmektedir (Grafik III.8).

Tablo III.4. Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Konut Kredileri (%)

	Konut Kredileri / Toplam Krediler			Konut Kredileri / GSYİH		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Belçika	26,5	26,1	27,6	27,8	31,7	34,2
Çek Cumhuriyeti	20,6	23,8	26,4	7,8	9,7	12,0
Almanya	31,6	31,8	32,0	43,0	42,9	42,3
İrlanda	28,2	28,4	27,6	50,0	58,8	63,4
Yunanistan	25,8	29,1	31,3	19,6	23,7	26,8
Fransa	28,2	29,1	30,2	26,0	28,8	31,8
Letonya	24,2	25,2	30,4	11,9	19,4	29,0
Litvanya	18,4	21,3	24,4	5,5	9,1	12,6
Macaristan	19,6	19,1	19,1	9,4	10,2	11,9
Polonya	13,1	16,9	21,3	4,3	5,4	7,6
Portekiz	36,5	38,0	39,8	49,4	53,4	59,2
İngiltere	50,9	51,2	51,8	71,0	78,0	84,0
AB25	33,6	34,3	34,6	39,4	42,9	45,7
Türkiye ¹	2,7	8,2	10,6	0,6	2,5	3,8

Kaynak: EU Banking Structures, Ekim 2007

(1) Haziran 2007'de Türkiye için Konut Kredileri/ Toplam Krediler oranı yüzde 10,8, Konut Kredileri/GSYİH oranı ise yüzde 4,2'dir.

Konut kredilerinin toplam krediler ve GSYİH içerisindeki payı AB ülkeleri ortalaması altında kalmaktadır (Tablo III.4). Ancak, ekonomik istikrarın sürmesi, faiz oranlarının düşmesi ve ipotekli konut finansmanı sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte daha da artması beklenen konut kredisi kullanımı ile önümüzdeki yıllarda ülkemizde de hanehalkı yükümlülüklerinin kademeli olarak artarak, uzun vadede AB ülkeleri seviyelerine yaklaşacağı düşünülmektedir.

Tablo III.5. Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)^{1,2}

	Krediler (TGA Hariç)			YP Krediler / Toplam Krediler		
	2005	2006	09.07	2005	2006	09.07
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisync., Motorlu Araç Servis Hizm.	19,2	22,9	19,8	38,2	37,5	36,8
2 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	5,7	7,9	7,9	68,8	54,7	54,3
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	8,7	6,5	6,2	70,5	66,7	65,8
4 İnşaat	6,5	6,4	8,1	59,5	50,3	51,5
5 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	7,3	5,5	5,9	47,9	46,2	44,5
6 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	5,5	5,5	5,8	73,9	73,5	70,9
7 Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	4,0	5,2	4,3	96,0	93,4	95,4
8 Tarım, Avcılık, Ormancılık	4,7	4,6	4,7	19,5	17,3	17,0
9 Makine ve Teçhizat San.	3,1	3,6	3,6	60,2	45,9	38,9
10 Otel ve Restoranlar (Turizm)	3,1	3,4	3,1	77,6	75,8	72,2
10 Sektör Toplamı	67,9	71,4	69,3	55,8	51,7	50,6

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan kredi rakamlarından farklılık arz etmektedir.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Bankamız Risk Merkezi kayıtlarına göre, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla seçilmiş on sektörün toplam firma kredileri içerisindeki payı yüzde 69,3 olurken, “Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri” yüzde 19,8 ile firmalarca kullanılan toplam krediler içerisinde en büyük paya sahip sektör olmaya devam etmektedir. “İnşaat” sektörünün toplam firma kredilerinden aldığı pay artış gösterirken, “Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi” sektöründe azalış eğilimi devam etmektedir. 2007 yılının ilk dokuz ayında, firmalarca kullanılan yabancı para kredilerin Türk parası kredilerden daha fazla artmış olmasına rağmen, toplam krediler içerisindeki payının azalması Türk parasının değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır (Tablo III.5).

Kutu 8. **Kredi İzleme Sistemi**

Kredi izleme sisteminin amacı, bankalar ve diğer mali kuruluşların kredi kullandırdıkları müşterilerinin tüm sistemden kullandığı toplam kredi miktarını görmelerini temin ederek, ilgili banka ve diğer mali kuruluşlara müşterileri ve kredi isteklileri hakkında güncel ve konsolide bilgiler sağlamak ve kredi kullandırma kararlarına yardımcı olmaktır. Ülkemizde bu işlev, Bankamız bünyesinde bulunan Risk Merkezi ile bankalarca kurulan Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

Bankamız bünyesinde 1951 yılında kurulan Risk Santralizasyonu sistemi, 1211 sayılı Bankamız Kanunu’nun 44. maddesi kapsamında Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların yanı sıra finansal kiralama şirketleri, factoring şirketleri, finansman şirketleri ile Bankamız ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca belirlenecek diğer mali kuruluşların müşterilerine ait kredi limit ve risk bilgilerinin toplanması, birleştirilmesi ve konsolide edilmiş bilgilerin ilgili banka ve diğer kuruluşlara geri bildirilmesini içermektedir. Sistemde firma ve bireylerin, pozitif ve negatif kredi bilgileri değişim konusu yapılmaktadır.

Ayrıca, 1995 yılında kurulan Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. tarafından da üyesi olan 34 banka ve finansal kuruluş ile bireysel müşterilerine ait kredi bilgileri değişim konusu yapılmaktadır.

Dünya Bankası ile Uluslararası Finans Şirketi (IFC) tarafından yayımlanan İş Ortamı (Doing Business) 2008 Raporuna göre, ülkemizdeki kredi izleme sistemi değerlendirmeye konu olan 6 kriterden 5’ini karşılayarak OECD ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Raporda incelenen 178 ülkeden sadece 21’i değerlendirmeye konu kriterlerin hepsini karşılayarak Türkiye’nin üzerinde yer almıştır.

Diğer taraftan, son yıllarda mali sektörde yaşanan gelişmelere paralel olarak ihtiyaçların değişmesi, Bankamızın gözetim ve denetim görevinin sona ermesi ve Risk Merkezi faaliyetlerinin Merkez Bankası’nın temel görev ve yetkileri arasında yer almaması, bu faaliyetlerin diğer bazı ülkelerde olduğu gibi Bankamız dışında başka bir kurum nezdinde yürütülmesini gündeme getirmiştir.

Bu doğrultuda, 8 Ekim 2007 tarihinde açıklanan Hükümetin 2007 Yılı Üç Aylık Eylem Planında, finansal sistemin geliştirilmesine yönelik olarak, Bankamız nezdindeki Risk Merkezi faaliyetlerinin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile kurulan tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Türkiye Bankalar Birliği’ne devredilmesi öngörülmüştür.

III.1.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

2007 yılı Eylül ayında tahsili gecikmiş alacaklar bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19,9 oranında artarak, 9,3 milyar YTL'ye ulaşmıştır.

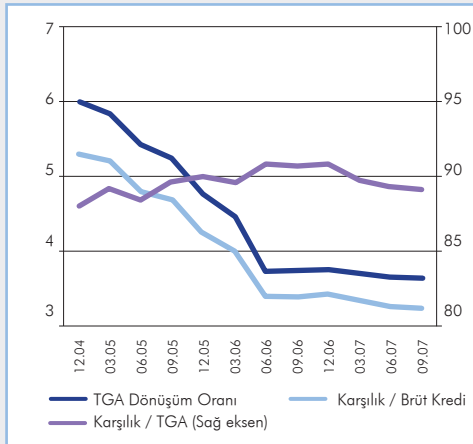
Tablo III.6. Toplam TGA'ların Dağılımı (Milyon YTL) ¹

	2004	2005	2006	09.07
Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	595	813	1.149	1.496
Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar	415	775	820	1.343
Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar	5.342	5.907	6.212	6.478
Toplam TGA	6.353	7.495	8.182	9.316

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) İller Bankası hariçtir.

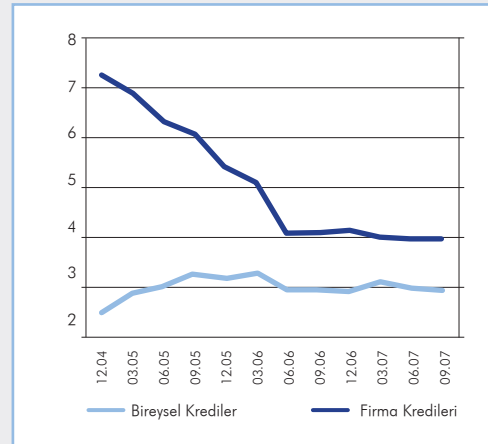
Tahsili gecikmiş alacakların dağılımı incelendiğinde 2007 yılında da zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacakların toplam donuk alacaklar içerisinde en büyük paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo III.6).

Grafik III.10.
Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı ve
Karşılıkların TGA İçindeki Payı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.11.
Bireysel¹ ve Firma Kredilerinin² TGA'ya
Dönüşüm Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

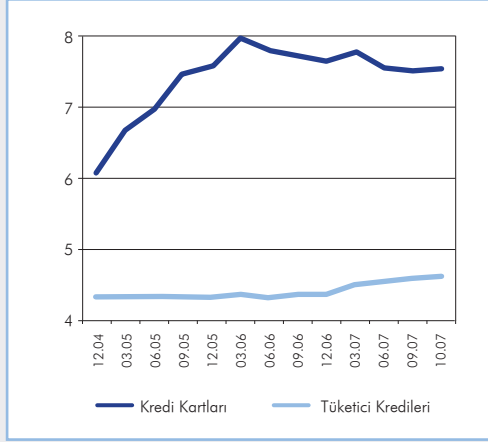
(1) Bireysel Krediler=Tüketici Kredileri + Kredi Kartları
(2) Firma Kredileri=Toplam Krediler - Bireysel Krediler

2007 yılında tahsili gecikmiş alacak tutarı artarken, TGA dönüşüm oranının¹¹ yatay seyretmesi kredilerin artışından kaynaklanmaktadır. Tahsili gecikmiş alacaklar için yüksek karşılıklandırma politikasının devam etmesi nedeniyle karşılıkların kredilere oranı 2007 yılında yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır (Grafik III.10).

Ekonomik kesimlere göre TGA gelişimi incelendiğinde, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle bireysel kredilerin ve firma kredilerinin TGA dönüşüm oranlarının yıl sonuna göre fazla değişim göstermediği ve firma kredileri için söz konusu oranın bireysel kredilerin üzerinde gerçekleşmeye devam ettiği görülmektedir (Grafik III.11).

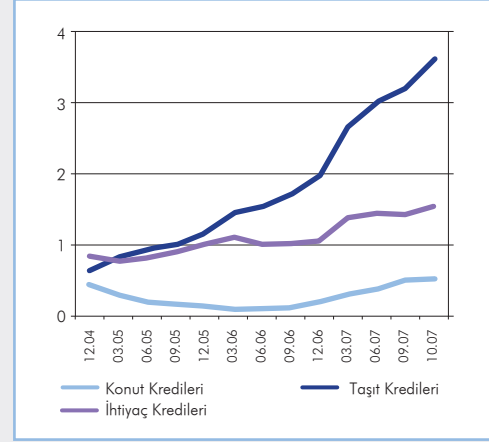
¹¹ Tahsili Gecikmiş Alacak Dönüşüm Oranı = Brüt Tahsili Gecikmiş Alacak (TGA) / Brüt Krediler

Grafik III.12.
Bireysel Kredilerin TGA Dönüşüm Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Grafik III.13.
Tüketici Kredileri TGA Dönüşüm Oranı¹ (%)

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.

2007 yılı içinde Mart ayı itibariyle yüzde 7,5'e kadar yükselen kredi kartı TGA dönüşüm oranı, bu tarihten itibaren düşüş eğilimine girerek Ekim ayında yüzde 7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.12). Kredi kartı TGA dönüşüm oranlarındaki azalışın, tüketicilerin faiz oranı nispeten düşük olan ihtiyaç kredilerini kullanarak kredi kartı borçlarını kapattığının bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Tüketici kredileri TGA dönüşüm oranı ise 2006 yılının ikinci yarısından itibaren artış eğilimindedir (Grafik III.12). Taşıt kredileri azalırken, TGA tutarlarının artması nedeniyle 2007 yılı Ekim ayı itibariyle taşıt kredilerinin TGA dönüşüm oranı yüzde 3,6'ya yükselmiştir (Grafik III.13). Ayrıca, 2007 yılında ihtiyaç ve konut kredilerinin TGA tutarlarındaki yüksek artış dikkat çekicidir.

Tablo III.7. Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm Oranları (%)¹

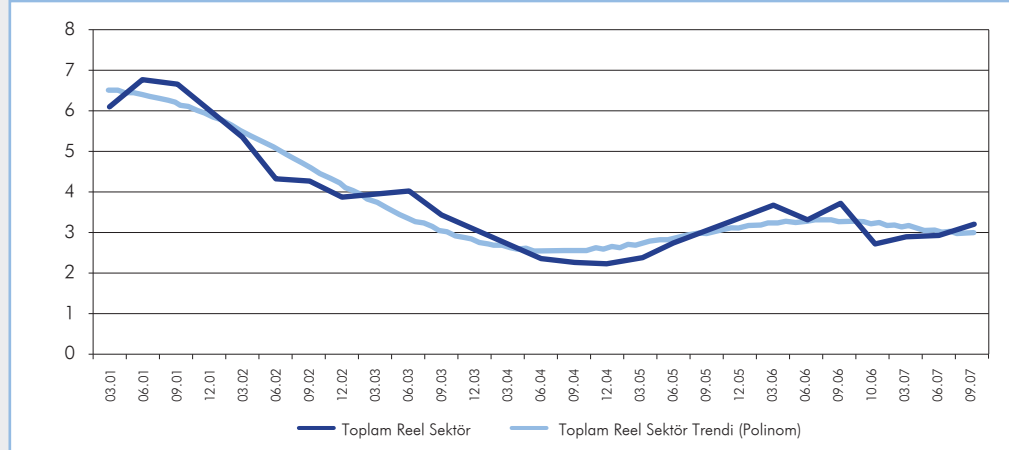
	2004	2005	2006	09.07
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisyon., Motorlu Araç Servis Hizm.	5,2	3,9	2,3	3,1
2 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	2,1	3,4	1,3	1,2
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	8,1	10,0	11,2	12,3
4 İnşaat	4,9	4,3	4,0	3,0
5 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5,9	3,8	3,8	4,0
6 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	4,1	2,7	0,9	1,1
7 Elektrik Gaz ve Su Kaynakları	0,3	0,2	0,2	0,1
8 Tarım, Avcılık, Ormanlık	4,7	3,4	3,1	3,2
9 Makine ve Teçhizat San.	4,4	5,0	2,1	2,0
10 Otel ve Restoranlar (Turizm)	5,9	3,1	2,4	2,6
10 Sektör Toplamı	5,0	4,4	3,1	3,4

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan TGA tutarlarından farklılık arz etmektedir.

Bankamız Risk Merkezi Müdürlüğü verilerine göre, seçilmiş 10 sektör itibariyle kredilerin TGA'ya dönüşüm oranındaki azalış eğiliminin 2007 yılında artışa döndüğü gözlenmektedir. 2007 yılı Eylül ayı itibariyle "İnşaat" sektörü TGA'ya dönüşüm oranındaki azalış eğilimi devam etmektedir (Tablo III.7).

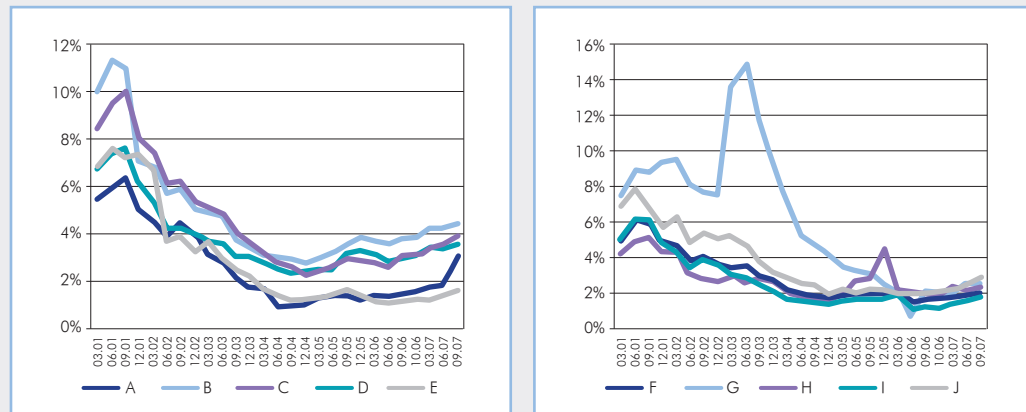
Grafik III.14.
Firma Kredilerinin Temerrüde Düşme Oranları (Adet, %)

Kaynak: TCMB

Firmaların sektörel bazda, TGA hesaplarında izlenen kredi adedinin, toplam kredi adedine bölünmesi suretiyle hesaplanan temerrüde düşme oranlarının ortalaması, 2006 yılı sonunda yüzde 2,7 iken, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 3,2'ye yükselmiştir (Grafik III.14).

Grafik III.15.
Seçilmiş Sektörlerin Temerrüde Düşme Oranları

Kaynak: TCMB

A = Toptan, Per. Tic., Kom..Motorlu Araç Servis Hizmet
B = Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.
C = Gıda, Meşrubat ve Tütün San

D = İnşaat
E = Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme
F = Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.

G = Tarım, Avcılık, Ormanlık
H = Elektrik Gaz ve Su Kaynakları
I = Makine ve Teçhizat Sanayi

J = Otel ve Restoranlar (Turizm)

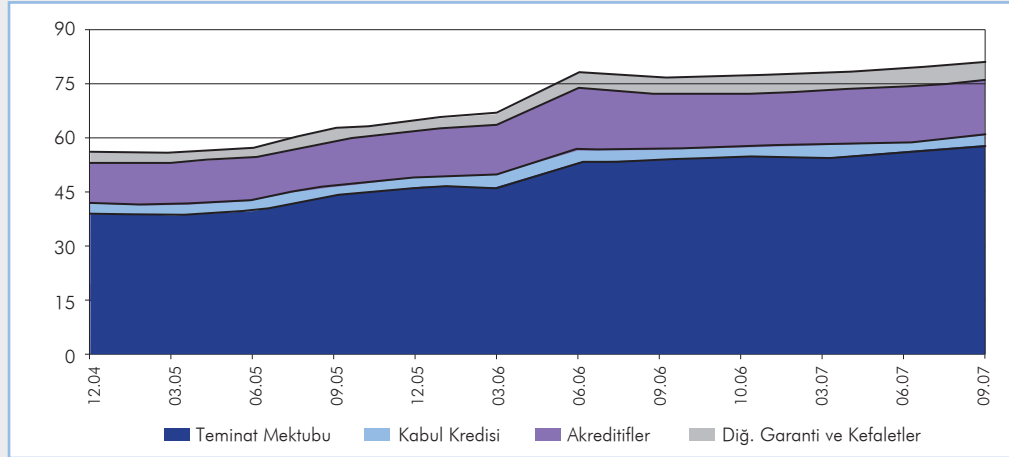
Seçilmiş 10 sektörün ortalama temerrüde düşme oranı 2006 yılı sonunda yüzde 2,2 iken, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 2,8'e yükselmiştir. Ayrıca, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle "Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri", "Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi", "Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi" ile "İnşaat" sektörleri temerrüde düşme oranları seçilmiş 10 sektör ortalamasının üzerindedir (Grafik III.15).

2007 yılı Eylül ayı itibariyle "Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme" ve "İnşaat" sektörleri temerrüde düşme oranları 2006 yıl sonuna göre artarken, bu sektörlerde kullanılan kredilerin

TGA'ya dönüşüm oranında gözlenen azalış, 2007 yılında söz konusu sektörlere kullandırılan kredilerde yaşanan hızlı artıştan kaynaklanmıştır.

III.1.3. Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi

Grafik III.16.
Gayrinakdi Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi (Milyar YTL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların gayrinakdi kredi ve yükümlülüklerinin toplam aktiflere oranı, 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 15,9 iken, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 15,4'e gerilemiştir. Söz konusu azalış toplam aktiflerin artış hızının daha yüksek olmasından kaynaklanmıştır (Grafik III.16).

Büyük ölçüde teminat mektupları ve akreditiflerden oluşan gayrinakdi kredilerin nakdi kredilere oranı 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 35,4 iken 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 32,7'ye düşmüş olup, söz konusu kredilerin yüzde 60,4'ü yabancı para cinsindedir.

III.1.4. Kredi Riski Senaryo Analizi

Bankacılık sektörünün maruz kalabileceği kredi riskini değerlendirmek amacıyla 2007 yılı Eylül ayı itibariyle bankaların TGA dönüşüm oranlarında meydana gelebilecek bir artış neticesinde SYR'lerinin nasıl etkileneceği incelenmiştir.

Bu çerçevede;

i) Bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı,

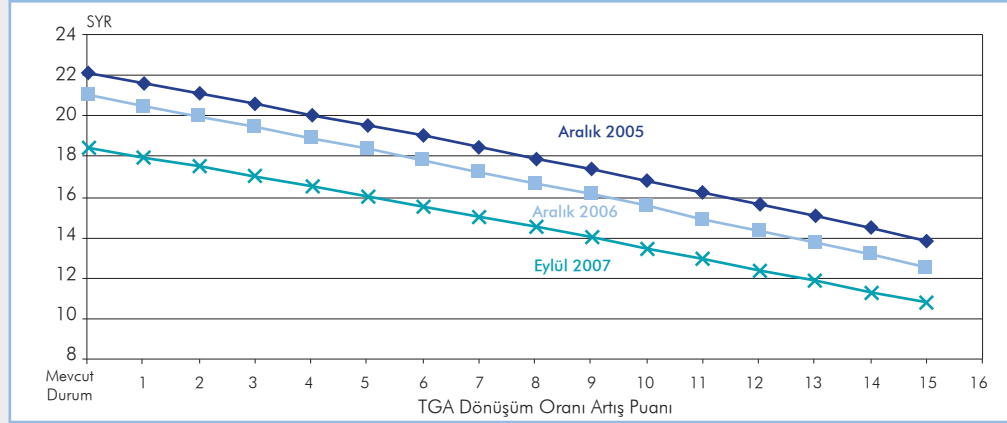
ii) Şoklar sonucu oluşan TGA'ların bankaların mevcut donuk alacak sınıflamaları oranında dağıldığı, şok öncesi TGA'sı bulunmayan bankaların şok sonrası yeni oluşacak TGA'larının tahsil imkanı sınırlı krediler olarak sınıflandırılarak yüzde 20 karşılık ayrıldığı,

iii) Şok sonrası oluşan yeni TGA'ların şok öncesi SYR hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı krediler arasında yer aldığı ve

iv) Sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı

varsayımları altında senaryo analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ek karşılıklar hesaplanırken teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

Grafik III.17.
Kredi Şoklarının Sektörün SYR'sine Etkileri (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) TMSF bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.

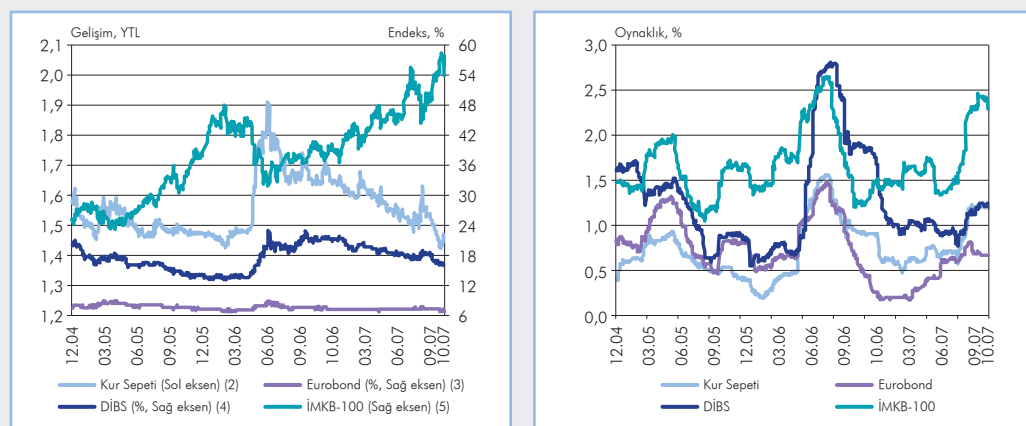
Uygulanan senaryo analizi ile 1-15 puanlık TGA dönüşüm oranı artış şoklarının bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde yaratacağı etkiler incelenmiştir¹². Buna göre, sektörün TGA dönüşüm oranına uygulanan 15 puanlık artış şoku Aralık 2006 itibarıyla sektörün SYR'sini 8,5 puan azaltırken, Eylül 2007 itibarıyla 7,7 puan azaltmaktadır (Grafik III.17). Uygulanan azami şok sonucu sektörün SYR'si yüzde 10,8'e düşmekle beraber, yüzde 8'lik yasal sınırın üzerinde kalmaktadır.

III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri

Faiz riski ve kur riskine ilişkin gelişmelerin banka bilançoları üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde, varsayıma ve tarihsel verilere dayalı iki senaryonun etkileri analiz edilmiştir.

III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri

Grafik III.18.
Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar¹

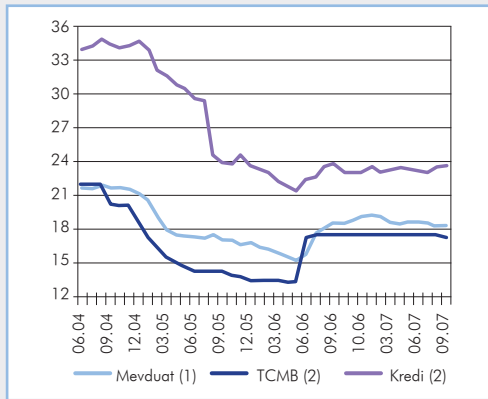
Kaynak: TCMB
(1) Oynaklığın hesaplanmasında, ilgili piyasa enstrümanının günlük logaritmik getirisinin standart sapması (60 iş günlük hareketli ortalama) esas alınmıştır.
(2) Kur sepeti, yüzde 50 ABD doları ve yüzde 50 Euro'dan oluşmaktadır.
(3) 2030 vadeli ABD doları cinsinden Eurobond faiz oranı esas alınmıştır.
(4) İkincil piyasada en yüksek işlem hacmine sahip DİBS'in faiz oranı esas alınmıştır.
(5) İMKB-100 endeksi 1.000'e bölünerek hesaplanmıştır.

Genel seçimlerden sonra siyasi istikrarın süreceğinin anlaşılmasına bağlı olarak yükseliş gösteren İMKB endeksi, 2007 yılı Temmuz ayı sonunda ABD eşikaltı ipotekli konut kredileri

¹² Kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılması ve ayrılan ek karşılıklar sonrasında, şok sonrası sermaye yeterlilik rasyosu (Özkaynaklar – Ek Karşılıklar) / (Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı – Ek Karşılıklar) x 100 şeklinde hesaplanmıştır.

piyasasına ilişkin kaygılar sonucu, uluslararası finans piyasalarında başlayan dalgalanmalara bağlı olarak hızlı bir düşüş göstermiş, YTL değer kaybetmiş, faizlerde ise sınırlı bir artış görülmüştür. Ancak, uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların ülkemiz finansal piyasalarındaki etkisi sınırlı ve kısa süreli olmuş, 2007 yılı sonlarına doğru piyasalar tekrar eski olumlu seyrine dönmüş, faizler düşmeye, İMKB endeksi yükselmeye başlamış, YTL tekrar değer kazanma eğilimine girmiştir. Bununla birlikte, finansal piyasalarda oynaklığın artış eğilimini koruduğu görülmektedir (Grafik III.18).

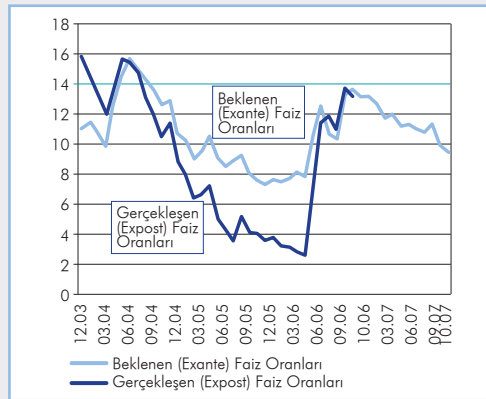
Grafik III.19.
Faiz Oranları (%)

Kaynak: İMKB, TCMB

- (1) Bankacılık sektörü ağırlıklandırılmış 3 ay vadeli "stok YTL mevduat" faiz oranı.
(2) TCMB gecelik (O/N) borç alma faiz oranı.
(3) Bankacılık sektörü ağırlıklandırılmış "stok YTL kredi" faiz oranı.

Grafik III.20.
Beklenen¹ ve Gerçekleşen² DiBS Reel Faizleri (%)

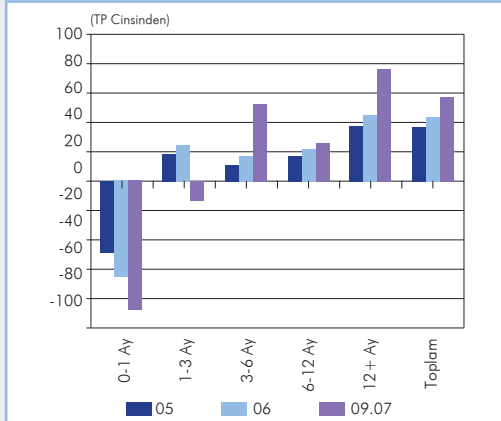
Kaynak: TCMB, İMKB ve TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

- (1) Beklenen reel faiz oranı = $((1 + \text{nominal faiz oranı}) / (1 + \text{beklenen enflasyon oranı}) - 1) * 100$
(2) Gerçekleşen reel faiz oranı = $((1 + 1 \text{ yıl önceki nominal faiz oranı}) / (1 + \text{gerçekleşen enflasyon oranı}) - 1) * 100$
Beklenen enflasyon oranı olarak, Merkez Bankasının yayımladığı aylık Beklenti Anketinde yer alan yıllık beklenen TÜFE rakamları alınmıştır.

2007 yılında kredi ve mevduat faiz oranları yatay bir seyir izlemiştir (Grafik III.19). Ancak, kredi ve mevduat faiz oranları arasındaki marjın açılması, büyük ölçüde 2006 yılının ikinci yarısından itibaren kullanılan yüksek faizli kredilerin toplam krediler içindeki payının artmasından kaynaklanmıştır.

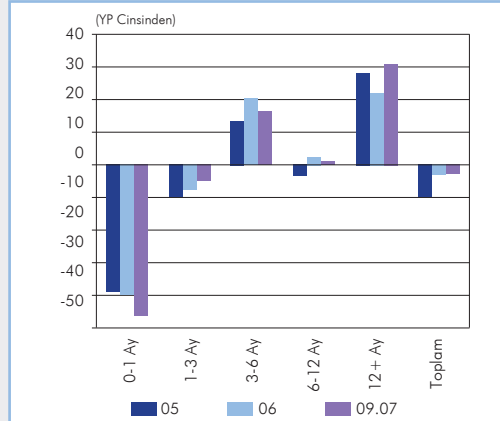
2006 yılı sonunda yüzde 13,1 olan beklenen reel faiz oranı, 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla yüzde 9,48'e düşmüştür (Grafik III.20).

Grafik III.21.
Bankacılık Sektörünün Faize Duyarlı Açık (Fazla) Gelişimi (Milyar YTL)^{1,2}

Kaynak: TCMB-BDDK

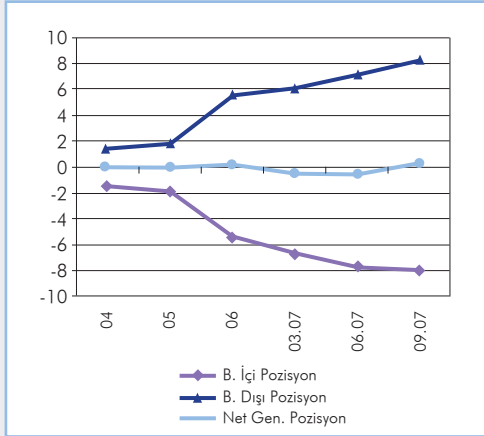
- (1) Yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısı esas alınmıştır.
(2) Birleşik Fon Bankası hariç tutulmuştur.

Bankacılık sektörünün yeniden fiyatlandırma dönemine kalan gün sayısına göre, Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı açıklarının, önceki dönemlerde olduğu gibi, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla de 0-1 ay vadede yoğunlaştığı ve 2006 yılı Aralık ayına göre açık tutarlarında artış olduğu görülmektedir (Grafik III.21).

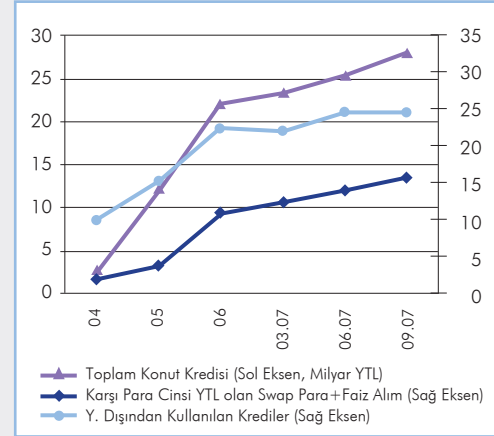
Diğer taraftan, 1-3 ay vadede 2006 yılı Aralık ayı itibarıyla Türk parası cinsinden faize duyarlı fazlası bulunan sektörün, Eylül 2007 döneminde açık verdiği görülmektedir. Toplamda ise Türk parası fazla tutarı 14,2 Milyar YTL artarken, yabancı para açık tutarı 0,1 Milyar YTL azalmıştır (Grafik III.21).

Grafik III.22.
Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK
(1) Katılım Bankaları dahildir.

Grafik III.23.
Konut Kredilerinin Finansmanı ve Swap İşlemleri^{1,2} (Milyar YTL, Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK – TCMB
(1) "Y. Dışından Kullanılan Krediler" sendikasyon ve sekürütizasyon kredilerini içermektedir.
(2) "Konut kredisi kullandıran bankalar dikkate alınmıştır."

Bankacılık sektörünün açık pozisyon taşımama eğilimi 2007 yılında da devam etmiştir. Bilanço içi pozisyon açığı, bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengelenmekte ve net genel pozisyon denk pozisyona yakın seyretmektedir (Grafik III.22).

Bankacılık sektörünün bilanço içinde yüksek açık pozisyon taşımamasının temel sebebi, Türk parası cinsinden kredilerin yabancı para kaynaklarla fonlanmasıdır. Bankalar yurt dışından sağladıkları uzun vadeli yabancı para kredilerin bir kısmını swap işlemleri ile Türk parasına dönüştürmekte ve uzun vadeli konut kredisi kullanmaktadır. Bu durum, esas olarak mevduatın kısa vadeli yapısının başta konut kredileri olmak üzere uzun vadeli kredilerin fonlanmasını zorlaştırmasından kaynaklanmaktadır (Grafik III.23).

Bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengeleyen bankacılık sektörünün, karşı para kodu YTL olan (YTL/döviz olarak yapılan) seçilmiş türev varlıkları toplamı 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yaklaşık 25,4 milyar ABD doları olup, bunun 23,1 milyar ABD dolarlık kısmı finansal sektör kuruluşlarıyla yapılmıştır.

III.2.2. Senaryo Analizleri

III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları

Bu bölümde, faiz ve kur artışlarının birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri durumunda, bankacılık sektörüne ayrı ayrı ve toplam etkileri iki farklı senaryo altında incelenmiştir.

Senaryo A'da, Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, Türk parası cinsinden faizlerin 6 puan, yabancı para cinsinden faizlerin 5 puan birden arttığı ve Eurobond fiyatlarının yüzde 5 azaldığı durum incelenmektedir.

Senaryo B'de ise Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, faiz artışlarının 2006 yılı Mayıs ve Haziran aylarında piyasalarda yaşanan faiz dalgalanmalarından yaklaşık 2 kat yüksek gerçekleştiği ve Eurobond fiyatlarının yüzde 5 değer kaybettiği durum ele alınmıştır¹³.

Tablo III.8. Faiz ve Kur Artış Senaryoları

	SENARYO A	SENARYO B
A. Kur Artışı	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi
B. Faiz Artışı - TP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 6 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	Faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 0-1 ay vadede 9 puan; 1-3 ay vadede 8 puan; ve 3-6 ay vadede 11 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
C. Faiz Artışı - YP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 5 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	Faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 0-1 ay vadede 1,1 puan; 1-3 ay vadede 0,7 puan; ve 3-6 ay vadede 1,1 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
D. TP Ticari Portföy ¹	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 6 puan artması	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 0-1 ay vadede 9 puan; 1-3 ay vadede 8 puan; ve 3-6 ay ve üzeri vadede 11 puan artması
E. Eurobond Portföyü	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 5 değer kaybetmesi	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 5 değer kaybetmesi

(1) Ticari portföy, gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır.

Döviz kuru artışlarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların YPNGP verileri kullanılmış, faiz artışlarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Bankacılık Komitesi'nin uygulanmasını önerdiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlama dönemine göre 0-1, 1-3 ve 3-6 ay vade dilimlerindeki faize duyarlı aktifleri ve pasifleri arasındaki fark tutarları kullanılmıştır.

Yeniden fiyatlandırmaya dayalı senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,

- Vadesiz mevduatların faize duyarlı olmadığı,
- Yeni kaynak giriş-çıkışının olmadığı ve
- Faiz artışlarının senaryo A'da 3 ay; senaryo B'de 6 ay süreceği,

varsayılmıştır.

Ayrıca, faiz artışlarının ticari portföyde yer alan Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetler ve Eurobond portföyünde yaratacağı değer kayıpları da hesaplanmıştır.

¹³ Mayıs-Haziran dalgalanmaları sonucu gerçekleşen faiz artışında DİBS faiz oranları esas alınmıştır.

Tablo III.9. Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları¹ (Milyon YTL)

	Senaryo A			Senaryo B		
	2005	2006	09.07	2005	2006	09.07
A. Kur Artışı						
a. Toplam	-73	80,4	68,5	-73	80,4	68,5
Kâr (Zarar) /Özkaynaklar (%)	-0,2	0,2	0,1	-0,2	0,2	0,1
b. Kâr Eden Bankalar	71	269,7	226,3	71	269,7	226,3
c. Zarar Eden Bankalar	-143	-189,4	-157,8	-143	-189,4	-157,8
Zarar Ed. Bank. Zarar Top./Özkaynaklar (%)	-0,5	-1,4	-0,5	-0,5	-1,4	-0,5
B. Faiz Artışı						
a. TP	8	-172,2	-1.070	483	258,3	-276,8
b. YP	-352	-290,2	-362,7	-62	-2	-57,2
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar) (a+b)	-345	-462,4	-1.432	421	256,3	-334,0
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr(Zarar)/ Özkaynak (%)	-0,8	-0,9	-2,3	1	0,5	-0,5
C. TP Ticari Portföyü						
Faiz Artışı Kaynaklı Değer Azalışı	-1.480	-1.549	-1.935	-2.583	-2.701	-3.362
Faiz Artışı Kay. Değ. Azalışı/Özkaynak (%)	-3,6	-3	-3,1	-6,3	-5,2	-5,4
D. Eurobond Portföyü						
Değer Azalışı	-518	-632	-710	-518	-632	-710
Değer Azalışı/Özkaynak (%)	-1,3	-1,2	-1,1	-1,3	-1,2	-1,1
E. Toplam						
Kâr/Zarar	-2.415	-2.563	-4.008	-2.752	-2.997	-4.338
(Kâr/Zarar)/Özkaynak (%)	-5,9	-5	-6,4	-6,7	-5,9	-6,9
Sektörün Mevcut SYR'si (%)	21,2	19,8	17,8	21,2	19,8	17,8
Senaryo sonucu sektörün yeni SYR'si² (%)	20	18,8	16,7	19,8	18,6	16,6

(1) Birleşik Fon Bankası ile T. Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariçtir.

(2) Senaryolar kapsamında verilen şoklar sonucu gerçekleşen kâr/zarar'ın yalnızca sermayeyi etkilediği, risk ağırlıklı aktifler üzerinde etkisi olmadığı varsayılmıştır.

III.2.2.1.1. Kur Artışı

Kur artış şoku sonucunda bankacılık sektörü, 2007 yılı Eylül döneminde 2006 yılı Aralık döneminde olduğu gibi pozisyon fazlası nedeniyle kâr yazmaktadır. Diğer yandan, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 2006 yılı Aralık ayına kıyasla kur artış şoku sonucu pozisyon açıklarına bağlı olarak zarar eden bankaların zarar tutarı ve söz konusu zararın özkaynaklar içindeki payı azalmaktadır (Tablo III.9).

III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı

i) Senaryo A ve Senaryo B'de 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla Türk parası ve yabancı para cinsinden faiz gelirlerinde azalış meydana gelmektedir.

Senaryo A'da 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla faiz gelirlerinde meydana gelen azalış, söz konusu dönemde Türk parasında 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığındaki artış ile 1-3 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasının açığa dönüşmesinden, yabancı parada ise 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Senaryo B'de ise Türk parası ve yabancı parada 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlası, faiz gelirlerindeki azalışın Senaryo A'ya göre daha sınırlı olmasına neden olmaktadır.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla faiz artışı senaryosunun etkisinin özkaynaklara oranı, özkaynaklardaki artışa rağmen, 2006 yılı Aralık ayı ile kıyaslandığında artış göstermiştir.

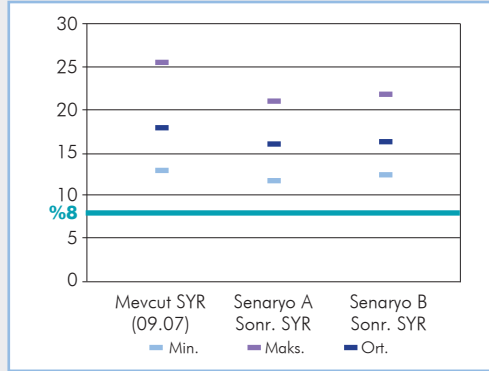
ii) Faiz artışlarının Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetlerin piyasa değerinde oluşturacağı kayıplar, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 2006 yılı Aralık ayına göre her iki senaryoda da artmakla birlikte, oluşan değer kayıplarının özkaynaklara oranındaki artış sınırlı kalmaktadır.

iii) Eurobond portföyünde doğacak değer kayıpları, 2006 yılı Aralık ayı ile karşılaştırıldığında artmasına rağmen, söz konusu kayıpların özkaynaklara oranı azalmıştır.

Sonuç olarak, senaryo'ların etkisi, özellikle faiz artışı şoklarından kaynaklanmak üzere, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla artmakla birlikte, söz konusu etki bankacılık sektörünün SYR'sini yasal sınırın altına düşürecek kadar şiddetli olmamıştır.

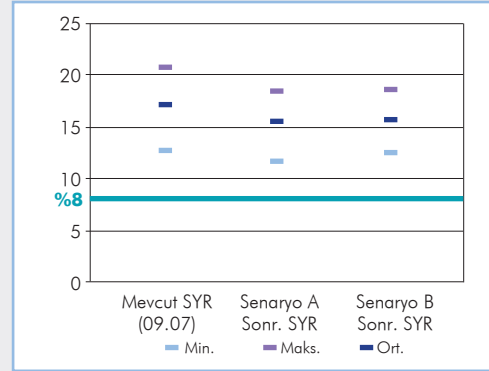
AveB senaryolarının, aktif paylarına göre ilk 10 bankanın SYR'leri üzerindeki etkileri incelendiğinde, maksimum, minimum ve ortalama SYR'lerde yasal sınırın altına düşürücü bir etki ortaya çıkmamakla birlikte 2006 yılı sonuna göre SYR üzerindeki olumsuz etkinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Grafik III.24.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi
(İlk 10 Banka)¹

(1) Analize aktif paylarına göre bankacılık sektörünün ilk 10 bankası dahil edilmiştir.

Grafik III.25.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi
(İlk 10 Özel Banka)¹

(1) Analize aktif paylarına göre bankacılık sektörünün ilk 10 özel bankası dahil edilmiştir.

Kutu 9.

Mali Sektör Değerlendirme Programı Kapsamında Uygulanan Stres Testleri

Mali Sektör Değerlendirme Programı (FSAP) kapsamında bankacılık sisteminin temel risk faktörlerine olan duyarlılığının değerlendirilmesi amacıyla stres testleri uygulanmıştır. Söz konusu analizlerde tüm sektöre toplu olarak uygulanan "yukarıdan aşağıya" ve bir grup mevduat bankasına uygulanan "aşağıdan yukarıya" yaklaşımları kullanılmıştır. Stres testleri kapsamında yapılan duyarlılık analizleri ile faiz, kur, kredi ve likidite riskleri değerlendirilmiş, senaryo analizleri ile makroekonomik değişkenlere verilen şokların bankaların finansal pozisyonu üzerindeki olası etkileri incelenmiştir. Stres testi sonuçlarının da yer aldığı Finansal Sistem İstikrarının Değerlendirilmesi Raporu (FSSA)¹⁴ IMF'nin internet sitesinde yayımlanmıştır. Rapor da;

Duyarlılık Analizleri: Piyasa Riski

Genel olarak sektörün piyasa şoklarına karşı dayanıklı olduğu, sektörün kısa vadede faize duyarlı aktif ve pasifleri arasındaki açığın yüksek olduğu, faiz artış şoklarından kârlılığın olumsuz etkilendiği, ancak güçlü sermaye yapısının ödeme gücü üzerindeki etkiyi sınırlandırdığı, kur

¹⁴ FSSA raporuna (www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07361.pdf) adresinden ulaşılabilir.

şoklarında ise sektörün neredeyse kapalı pozisyonda olmasına bağlı olarak ihmal edilebilir bir etkinin ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Ayrıca, bir grup mevduat bankasına uygulanan “aşağıdan yukarı” yaklaşımıyla hesaplanan sonuçların da benzer nitelikte olduğu, ancak banka portföylerine ilişkin sonuçların sektör sonuçlarına kıyasla daha yüksek çıktığı, getiri eğrisindeki artış şokunun tek başına ya da YTL değer kaybı şoku ile birleştiğinde birkaç bankanın sermaye yapısında bozulmaya yol açtığı sonucuna varılmaktadır.

Duyarlılık Analizleri: Kredi Riski

Kredi kalitesindeki herhangi bir bozulma karşısında bankacılık sektörünün ne şekilde etkileneceğini değerlendirmek amacıyla verilen şoklar neticesinde, analize katılan bankaların tamamının yüzde 8’lik yasal SYR’nin üzerinde kalmakla birlikte, yarısına yakınının yüzde 12’lik hedef SYR’nin altına düştüğü, sektörün tamamına verilen şok neticesinde ise yasal sermayenin sadece yüzde 4 ile çok az etkilendiği belirtilmektedir.

Senaryo Analizleri

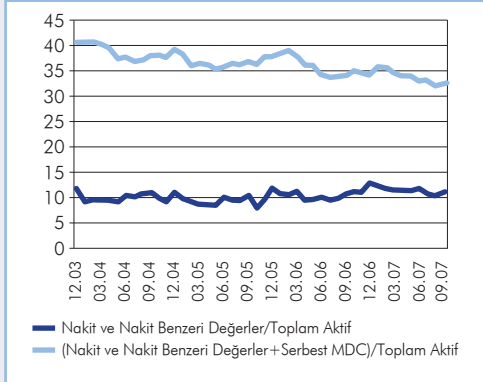
Finansal sektörün maruz kalabileceği temel risk faktörleri dört makroekonomik senaryo (sermaye girişlerinin durması, petrol fiyatlarının artması, ekonomide daralma, finansal gevşeme) çerçevesinde incelenmiş, yasal sermaye üzerindeki etkisine göre en fazla olumsuz etki yaratan senaryonun bankaların kredi portföyünün kalitesinde bozulmaya yol açması nedeniyle ülkemize sermaye girişlerinin durması ile petrol fiyatlarındaki büyük artışlar olduğu vurgulanmıştır.

III.3. Likidite Riski*

Bankacılık sektörünün belli bir aralıkta seyreden nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkları, 2007 yılı başından itibaren azalış eğilimine girmiş ve bu değerlerin toplam aktiflere oranı Eylül ayı itibarıyla yüzde 10,5 olarak gerçekleşmiştir. Oranın seyrinde bankalardan alacaklar kalemindeki hareketler belirleyici olmuştur. Teminata veya repoya konu olmayan serbest menkul değerlerin dikkate alınması durumunda ise bu oranın azalma eğilimini sürdürerek, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 32,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik III.26).

Grafik III.26.

Likidite Rasyoları (%)^{1,2}

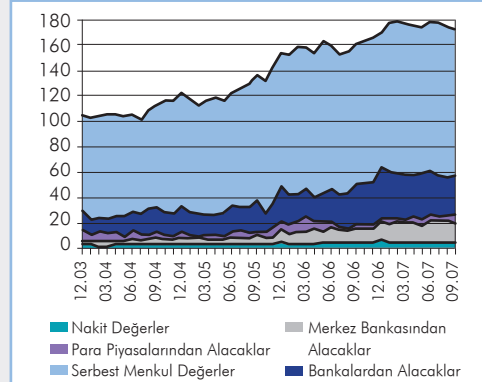

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar + Bankalardan Alacaklar.
(2) Serbest MDC = Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan Menkul Değerler Toplamı.

Grafik III.27.

Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar YTL)

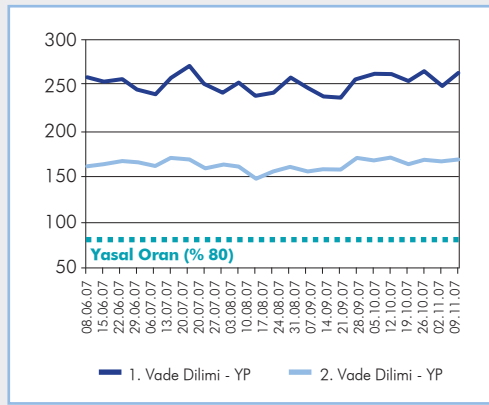

Kaynak: BDDK-TCMB

* Bu bölümde yapılan değerlendirmelere katılım bankaları da dahil edilmiştir.

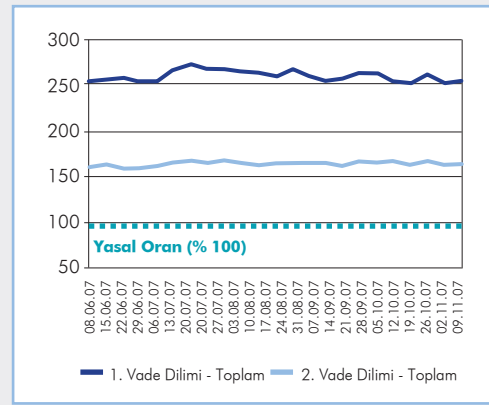
Nakit ve nakit benzeri değerler içerisinde bankalardan alacaklar kalemi en büyük paya sahiptir. Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda, bankalara likidite temini için Merkez Bankası tarafından kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin ise bankaların önemli bir varlık kalemi olmayı sürdürdüğü ve bu değerlerin toplam aktiflere oranının 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 21,6 seviyesinde olduğu görülmektedir. Serbest portföy/mevduat oranı ise 2007 yılı Eylül ayında yüzde 36,1 olarak gerçekleşmiştir¹⁵ (Grafik III.27).

Grafik III.28.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.29.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların nakit çıkışlarını tam ve zamanında karşılayacak seviyede nakit mevcuduna ve nakit akışına sahip olmalarını ve likidite riskinin daha etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla BDDK'ca yayımlanan ve 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre, bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranlarının, 1. ve 2. vade dilimleri¹⁶ için hem toplam hem yabancı para da, yasal oranların¹⁷ oldukça üstünde gerçekleştiği görülmektedir (Grafik III.28 ve Grafik III.29).

Her ne kadar bankacılık sektörünün likidite yeterliliği yasal düzenlemeyle öngörülen sınırların üzerinde seyretmekteyse de son dönemde küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmalar likidite riski yönetiminin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Uygulanan program çerçevesinde Bankamızın teminat karşılığı olmak üzere Türk parası likidite sağlaması mümkün olmakla birlikte, bankalar açısından etkin likidite yönetiminin özenle sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

III.4. Finansal Sağlık Endeksi

Finansal Sağlık Endeksi (FSE), bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığının ne yönde hareket ettiğine ilişkin bir "bileşik gösterge" oluşturmak amacıyla hesaplanmaktadır. Bu doğrultuda, bankacılık sektörünün risklerini ve kırılganlıklarını yansıtacak rasyolar seçilerek, bu rasyolar belirli ağırlıklar çerçevesinde endeksin oluşturulmasında kullanılmıştır. Endeksin oluşturulmasında; aktif kalitesi, likidite, kur riski, faiz riski, kârlılık ve sermaye yeterliliği endeksleri olmak üzere altı alt gösterge kullanılmıştır (Kutu 10).

¹⁵ Bu hesaplama katılımcı bankaları dahil edilmemiştir.

¹⁶ Varlık ve yükümlülüklerden vadeye kalan süresi 0 ile 7 gün arasında olanlar 1. vade dilimini, 0 ile 31 gün arasında olanlar ise 2. vade dilimini oluşturmaktadır.

¹⁷ Bu oranlar, her iki vade diliminde, toplam likidite için yüzde 100, YP likidite için yüzde 80 olarak belirlenmiştir.

Kutu 10. Finansal Sağlık Endeksi Değişkenleri

	Finansal Sağlık Göstergeleri	Endekse Etkinin Yönü	Ağırlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler / Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / Toplam Aktif ²	pozitif	1,00
Kur Riski	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu / Özkaynaklar ³	negatif	0,50
	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu / Özkaynaklar ⁴	negatif	0,50
Faiz Riski	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁶	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Sermaye Yeterliliği Rasyosu	pozitif	0,50

(1) Duran Aktifler; iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(2) Likit Aktifler; nakit değerler, Merkez Bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

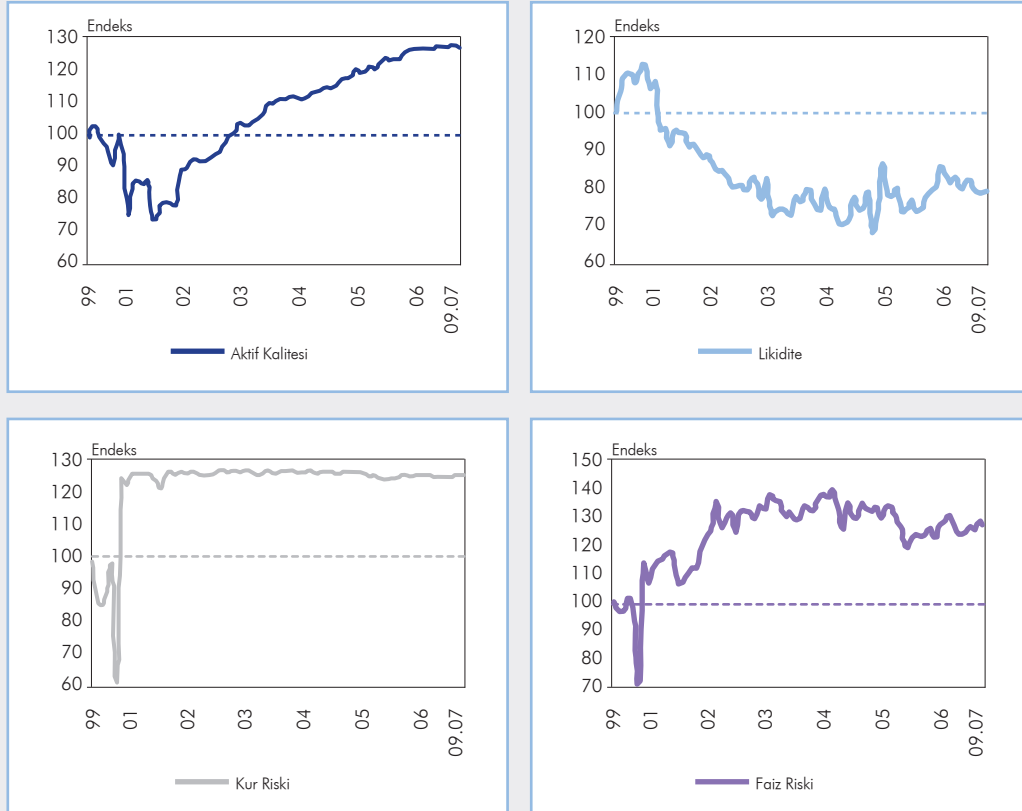
(3) Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımı olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

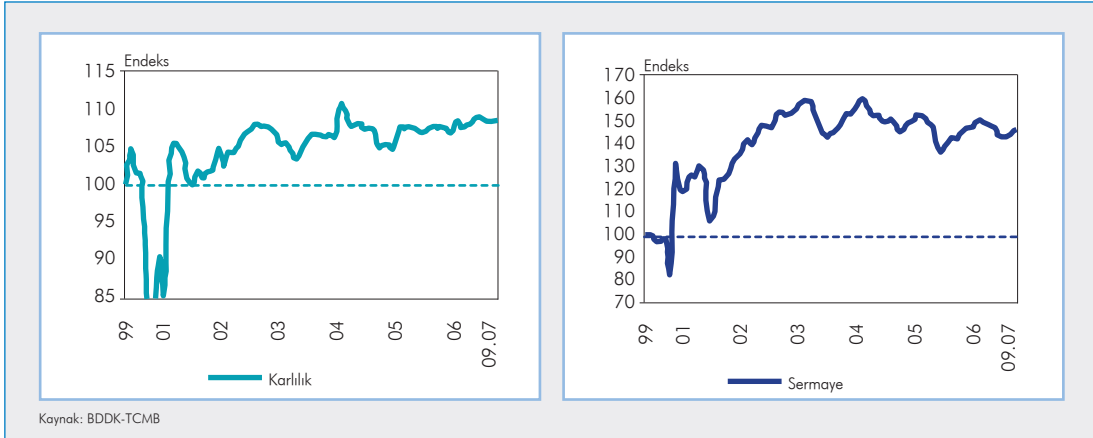
(4) Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(5) Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(6) Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Grafik III.30.
Finansal Sağlık Alt Endeksleri

FSE'yi oluşturan alt endeksler incelendiğinde (Grafik III.30);

i. Aktif Kalitesi Endeksi: 2006 yılı sonunda 122,6 olan aktif kalitesi endeksi, gerek duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payının ve gerekse takibe dönüşüm oranının gerilemesi nedeniyle artmaya devam ederek, 2007 yılı Eylül ayında 122,9 olarak gerçekleşmiştir.

ii. Likidite Endeksi: 2006 yılı sonunda 85,6 olan likidite endeksi likit aktiflerin toplam aktifler içerisindeki payındaki düşüş nedeniyle 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 78,9'a gerilemiştir.

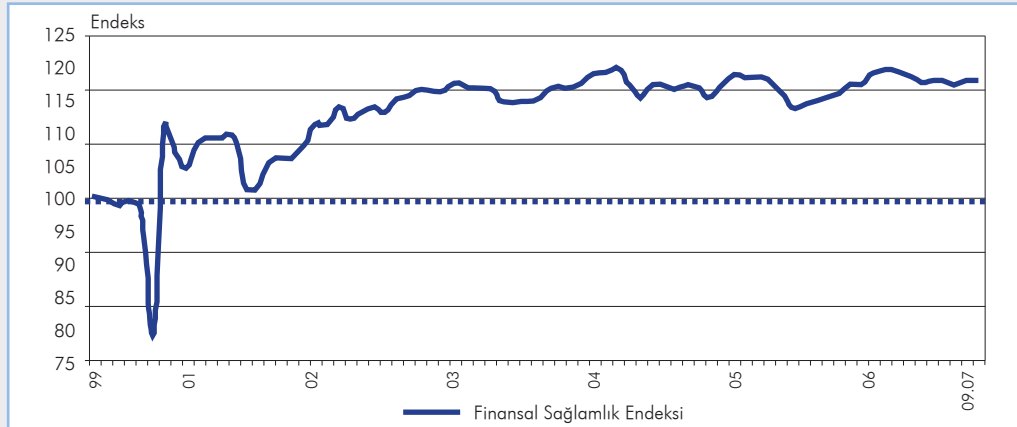
iii. Kur Riski Endeksi: İstikrarlı bir seyir izleyen kur riski endeksi, 2007 yılı Eylül ayında 125,1 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörünün açık pozisyonun sınırlı olması nedeniyle kur riski endeksi istikrarlı bir seyir izlemektedir.

iv. Faiz Riski Endeksi: 2006 yılı Aralık ayında 126,9 olan faiz riski endeksi, 2007 yılı Eylül ayında 125,8'e gerilemiştir. Faiz riski endeksinin azalışında, Türk parası cinsinden 1 aya kadar faize duyarlı aktiflerle, 1 aya kadar faize duyarlı pasifler arasındaki farkın özkaynaklara oranındaki artış etkili olmuştur.

v. Kârlılık Endeksi: 2006 yılı sonunda 106,9 olarak gerçekleşen endeks, bankacılık sektörünün hem aktif hem de özkaynak kârlılığının artmasına bağlı olarak 2007 yılı Eylül ayında 108,4'e yükselmiştir.

vi. Sermaye Yeterliliği Endeksi: 2006 yılı sonu itibarıyla 146,3 olan endeks, sermaye yeterliliği rasyosundaki azalış sonucu 2007 yılı Eylül ayında 145,9'a gerilemiştir.

Grafik III.31.
Finansal Sağlamlık Endeksi (FSE)

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi 2007 yılında, sermaye yeterliliği endeksi, faiz riski endeksi ve likidite endeksindeki düşümlere rağmen yüksek düzeylerde seyretmeye devam etmiştir.

Kutu 11.

Türkiye Mali Sektör Değerlendirme Programı

1980'li yıllarda hızlanan küreselleşme sonucu birbiriyle iç içe geçmiş mali piyasalar nedeniyle, finansal krizlerin sadece yaşadıkları ülkeyi değil, neredeyse tüm dünyayı etkilediği ve ülkeler ölçeğinde çözüm aramanın sonuç vermediği görülmüş, küresel düzeyde finansal sistemin sağlamlığı ve istikrarı önemli bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Krizlerin yayılmasının engellenmesine yönelik olarak, ülkelerin uyacağı standartların geliştirilmesi ve finansal alt yapının güçlendirilmesi gündeme gelmiştir. Bu gelişmenin bir sonucu olarak IMF ve Dünya Bankası'nın işbirliği ile 1999 yılında Mali Sektör Değerlendirme Programı (FSAP) başlatılmıştır. FSAP, ülkelerin finansal sektörlerinin gelişimini analiz ederek, sektördeki zayıflıkların teşhisine yönelik olarak yapılan kapsamlı bir değerlendirmedir. FSAP, ulusal merkez bankaları, denetim otoriteleri ve mali sektörden sorumlu tüm kurumlar ve özel sektör temsilcilerinin desteği ile yürütülmektedir. FSAP'ın amaçları:

- Ülkelerin mali sektörlerinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek riskleri tespit etmek,
- Finansal krizlerin oluşumunu ve yayılmasını önlemek,
- Uluslararası en iyi uygulamalar ve standartlara uyumu belirlemek,
- Makroekonomik yapı ile mali sektör arasındaki ilişkileri analiz etmek,
- Gelişme ve teknik yardım ihtiyaçlarını tespit etmek,
- Mali sektörün güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için uygun alt yapı ve politikaların oluşturulma sürecine katkı sağlamaktır.

IMF ve Dünya Bankası'nca yürütülen Türkiye-FSAP değerlendirmesi, Hazine Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda finansal sektörle ilgili tüm kurum ve kuruluşlarının katılımıyla 2005 yılında başlatılmış, yapılan çalışmalar sonucunda ülkemizin finansal sektörüne ilişkin değerlendirmeleri içeren Finansal Sistem İstikrarının Değerlendirilmesi Raporu (FSSA) IMF'nin internet sitesinde yayımlanmıştır.¹⁸

Söz konusu raporda, Türk finans sektörünün son beş yılda kayda değer şekilde güçlendiği, hızla gelişen ve uluslararası piyasalarla giderek daha da bütünleşen bir sektör haline geldiği ve finansal sistemde herhangi bir şokun sistemik etkilerini azaltacak etkin düzenlemeler ile gözetim ve finansal altyapı konusunda ilerlemeler sağlandığı, ancak, bazı alanlarda çalışmaların sürdürülmesine ihtiyaç bulunduğu, enflasyondaki düşme ve mali konsolidasyon gibi makro ekonomik istikrarı sürdürecektir politikalar güçlü bir mali sektör için ön şart olduğundan, otoritelerce bu konuda güveni pekiştirecek ve mali piyasaların gelişimini destekleyecek politikaların oluşturulması gereği üzerinde durulmuştur.

¹⁸ FSSA raporuna (www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07361.pdf) adresinden ulaşılabilir.

Raporda tespit edilen hassasiyetler:

- Özellikle yüksek cari işlemler açısından kaynaklanabilecek makroekonomik dalgalanma,
 - Son 5 yılda ekonomi yönetimine güvenin artmasına karşın halen gerek yatırımcılar gerekse hanehalkı açısından güvenin kırılma olma,
 - 2006 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşlamış olsa da devam eden kredi genişlemesinin yarattığı riskler,
 - Bankaların, özellikle devlet tahvilleri ile konut kredileri ve mevduatları arasındaki vade uyumsuzluğundan kaynaklanan faiz riski taşımaları,
 - Bankaların kamu sektörü borçlarının büyük kısmını elinde bulundurmalarının bir sonucu olarak taşıdıkları ülke riski,
 - Bankacılık sektörü kredilerinin üçte birini oluşturan yabancı para kredilerin kur riski ve buna bağlı olarak da kredi riski,
- olarak özetlenmektedir.

FSSA raporunda kısa vadede ele alınması gereken ana tavsiyeler; İpotekli Konut Finansmanı Yasası ile Sigortacılık Yasasına ilişkin düzenlemelerin tamamlanması, Bankacılık Yasası ile ilgili tüm düzenlemelerin yapılması, dövizde endeksli kredilerin döviz kredisi gibi kısıtlamalara tabi olması, şirket hissedarlarının aşırı imtiyazlarının kaldırılması, batık bankalara ilişkin yöntemlerle ilgili iyileştirmeler yapılması ve bu sürece ilgili tüm otoritelerin aktif katılımının sağlanması ile sürecin zamanında ve en az maliyetle tamamlanması olarak belirtilmiştir.

Orta vadede yapılması önerilen ana tavsiyeler ise aracılık üzerinden alınan vergilerin kademeli olarak kaldırılması, kamu bankalarının özelleştirilmesinin tamamlanması, bankacılık sektöründe veri toplanması ve analizinin rafine hale getirilmesi, yabancı gözetim otoriteleri ile işbirliği protokollerinin tamamlanması, gözetim otoritesinin finansal bağımsızlığının sağlanması, sigorta şirketlerinin karşılık ve sermayelerine ilişkin daha güvenilir verilerin elde edilmesi ile ilgili mekanizmaların kurulması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın özelleştirilmesine ilişkin sorunların çözülmesi, 2008 yılında Sermaye Piyasası Kanununun yenilenmesidir.

TABLO LİSTESİ

Tablo I.1.	Ödemeler Dengesi (Milyar ABD doları)	6
Tablo I.2.	Cari İşlemler Açığını Finanse Eden Taraflar (Milyar ABD doları)	7
Tablo I.3.	Seçilmiş Ekonomilerde Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ye Oranı ve GSYİH Büyümesi (%)	8
Tablo I.4.	Konsolide Kamu Sektörü Faiz Dışı Fazla Hedefleri ve Gerçekleşmeleri (Milyar YTL)	12
Tablo I.5.	Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri (Milyar YTL)	12
Tablo I.6.	Özel Nihai Tüketim Harcamalarının Gelişimi (Yıllık Reel Değişim, %)	15
Tablo I.7.	Hanehalkı Harcanabilir Geliri, Borçluluğu ve Faiz Ödemeleri (Milyon YTL)	16
Tablo I.8.	Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Hanehalkı Yükümlülüklerinin GSYİH'ye Oranı	17
Tablo I.9.	Kredi Kartı ve Tüketici Kredisi Borcunu Ödemeyen Kişi Sayısı	18
Tablo I.10.	Hanehalkı Finansal Varlıklarının Kompozisyonu (Milyar YTL)	18
Tablo I.11.	Mali Oranlar (%)	20
Tablo I.12.	Seçilmiş Sektörler İtibariyle Kaldıraç Oranları (%)	21
Tablo I.13.	Seçilmiş İMKB Firmalarının Bazı Finansal Rasyoları	22
Tablo I.14.	Banka Dışı Kesimin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri (Milyon ABD doları)	26
Tablo II.1.	Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırma	31
Tablo III.1.	Kredilerle İlgili Seçilmiş Bazı Oranlar (Milyon YTL, %)	40
Tablo III.2.	Kullandırılan Kredilerin Büyüklüklerine Göre Gelişimi (TGA Hariç, %)	41
Tablo III.3.	Kredilerin Vade Dağılımı (TGA Hariç, %)	41
Tablo III.4.	Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Konut Kredileri (%)	43
Tablo III.5.	Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)	43
Tablo III.6.	Toplam TGA'ların Dağılımı (Milyon YTL)	45
Tablo III.7.	Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm Oranları (%)	46
Tablo III.8.	Faiz ve Kur Artış Senaryoları	52
Tablo III.9.	Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları (Milyon YTL)	53

GRAFİK LİSTESİ

Grafik I.1.	VIX Endeksi	1
Grafik I.2.	iTraxx Europe Crossover Endeksi	1
Grafik I.3.	S&P Endeksi (01.01.2007=100)	2
Grafik I.4.	DJ EUROSTOXX 600 Endeksi (01.01.2007=100)	2
Grafik I.5.	Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Ülke Risk Primleri ve Kredi İflas Takası (CDS) Spreadleri Gelişimi (Baz Puan)	3
Grafik I.6.	Petrol ve Emtia Fiyatları Endeksi (2000=100)	4
Grafik I.7.	Seçilmiş Bazı Merkez Bankaları Gösterge Faiz Oranları (%)	4
Grafik I.8.	10 Yıl Vadeli Tahvillerin Ortalama Getirileri (%)	4
Grafik I.9.	Seçilmiş Bazı Gelişmiş Ülkelerin Büyüme Oranları (yıllıklandırılmış üç aylık veriler, %)	4
Grafik I.10.	Cari Açık ve Sermaye Girişleri (Milyar ABD doları, %)	7
Grafik I.11.	Kısa Vadeli Dış Borçlar ve Uluslararası Rezervler (Milyar ABD doları, %)	7
Grafik I.12.	Uluslararası Bankaların Seçilmiş Bazı Ülkelerden Net Alacakları (Milyar ABD doları)	8
Grafik I.13.	Yabancıların Net YTL Tahvil İhraçlarının Gelişimi (Milyar YTL)	8
Grafik I.14.	Büyüme Hızı ve Büyümenin Kompozisyonu (% , Puan)	9
Grafik I.15.	Sektörlerin Büyümeye Katkıları (% , Puan)	9
Grafik I.16.	Sanayi Üretim Endeksi Gelişimi (%)	10
Grafik I.17.	İmalat Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranı (%)	10
Grafik I.18.	İmalat Sektöründe Kısmi Verimlilik ve Üretimde Çalışanlar (%)	10
Grafik I.19.	12 Aylık ÜFE ve TÜFE Gerçekleşmeleri (Yıllık % Değişim)	11
Grafik I.20.	12 Ay Sonrasındaki TÜFE Beklentileri (Yıllık % Değişim)	11
Grafik I.21.	Toplam Kamu Net Borç Stoku ve Kompozisyonu (%)	13
Grafik I.22.	Avrupa Birliği Tanımlı Genel Yönetim Nominal Borç Stoku (% , Milyar YTL)	13
Grafik I.23.	İç Borç Stokunun Kompozisyonu (%)	14
Grafik I.24.	İç Borç Stokunun Vade Yapısının Gelişimi (Ay)	14
Grafik I.25.	İç Borç Stokunun Mülkiyete Göre Dağılımı (%)	14
Grafik I.26.	Özel Kesim Tüketim ve Tasarrufu ile Harcanabilir Gelirinin Reel Gelişimi (%)	15

Grafik I.27. Bireysel Kredilerin Özel Nihai Tüketim Harcamalarına Oranının Gelişimi (%)	17
Grafik I.28. Dövizle Endeksli Tüketici Kredisi ve Konut Kredilerinin Gelişimi (Milyon YTL, %)	17
Grafik I.29. Hanehalkı TP-YP Yatırım Araçlarının Oranı	19
Grafik I.30. Hanehalkı Finansal Varlıklarının ve Yükümlülüklerinin Gelişimi (Milyar YTL, %)	19
Grafik I.31. Yurtdışı Satışlar ve Yabancı Para Krediler	22
Grafik I.32. Banka Dışı Kesimin Yabancı Para Pozisyonuna İlişkin Oranlar (%)	26
Grafik I.33. İMKB Firmalarının Net Yabancı Para Pozisyonlarının Gelişimi (Milyar ABD doları)	27
Grafik I.34. İMKB Firmalarının Kullandıkları Nakdi Kredilerin Gelişimi (TGA dahil, Milyar YTL)	27
Grafik II.1. Mali Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı (%)	29
Grafik II.2. Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Milyar YTL, %)	29
Grafik II.3. Türk Bankacılık Sektörünün Bilanço Büyüklüğünün GSYİH'ye Oranının Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (%)	30
Grafik II.4. Bankacılık Sektörü Bilanço Büyüklüğünün Grup Bazında Dağılımı (%)	30
Grafik II.5. Bankacılık Sektörü Aktif Toplamının Hisse Yapısına Göre Dağılımı (%)	30
Grafik II.6. Bankacılık Sektörünün Aktif Yapısı (%)	32
Grafik II.7. Bankacılık Sektörünün Pasif Yapısı (%)	32
Grafik II.8. Net Kâr ve Bileşenlerinin Gelişimi (Milyar YTL, % Değişim)	33
Grafik II.9. Net Faiz Marjı (%)	33
Grafik II.10. Aktif ve Özkaynak Kârlılığı (%)	33
Grafik II.11. Seçilmiş Ülkelerin Aktif ve Özkaynak Kârlılığı (Aralık 2006) (%)	34
Grafik II.12. Bankaların Özkaynak Kârlılıklarına Göre Aktif Payları	34
Grafik II.13. Mevduat Bankalarının Özkaynak Kârlılığındaki Değişim (Eylül 2006-2007) (%)	35
Grafik II.14. ROE: Ağırlıklı Ortalama, Maksimum ve Minimum (Eylül 2007) (%)	35
Grafik II.15. Sermaye Yeterliliği Rasyosu (Solo) (%)	35
Grafik II.16. Seçilmiş AB Ülkelerinin SYR'si (Aralık 2006) (%)	35
Grafik II.17. Bankaların Sermaye Yeterliliği Rasyolarına Göre Aktif Payları (%)	36
Grafik II.18. Sektörün Serbest Sermaye Gelişimi (% , Milyar YTL)	37
Grafik II.19. Aktiflerin Risk Ağırlığına Göre Dağılımı (Milyar YTL, %)	37
Grafik III.1. Brüt Kredilerin Gelişimi (Milyar YTL, %)	39
Grafik III.2. Brüt Kredilerin Kullanıcılarına Göre Dağılımı ve Yıllık Reel Büyüme Hızları (%)	39

Grafik III.3. Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu (% , TGA Hariç)	40
Grafik III.4. Yabancı Para Kredilerin Gelişimi (Milyar YTL-ABD doları, TGA Hariç)	40
Grafik III.5. Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)	41
Grafik III.6. Bireysel Kredilerin Gelişimi (TGA Hariç, Milyar YTL)	42
Grafik III.7. Bireysel Kredilerin Reel Büyüme Hızları (%)	42
Grafik III.8. Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Gelişimi (TGA Hariç, Milyar YTL, %)	42
Grafik III.9. Faiz Oranları (%)	42
Grafik III.10. Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı ve Karşılıkların TGA İçindeki Payı (%)	45
Grafik III.11. Bireysel ve Firma Kredilerinin TGA'ya Dönüşüm Oranı (%)	45
Grafik III.12. Bireysel Kredilerin TGA Dönüşüm Oranı (%)	46
Grafik III.13. Tüketici Kredileri TGA Dönüşüm Oranı (%)	46
Grafik III.14. Firma Kredilerinin Temerrüde Düşme Oranları (Adet, %)	47
Grafik III.15. Seçilmiş Sektörlerin Temerrüde Düşme Oranları	47
Grafik III.16. Gayrinakdi Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi (Milyar YTL)	48
Grafik III.17. Kredi Şoklarının Sektörün SYR'sine Etkileri (%)	49
Grafik III.18. Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar	49
Grafik III.19. Faiz Oranları (%)	50
Grafik III.20. Beklenen ve Gerçekleşen DİBS Reel Faizleri (%)	50
Grafik III.21. Bankacılık Sektörünün Faize Duyarlı Açık (Fazla) Gelişimi (Milyar YTL)	50
Grafik III.22. Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi (Milyar ABD doları)	51
Grafik III.23. Konut Kredilerinin Finansmanı ve Swap İşlemleri (Milyar YTL, Milyar ABD doları)	51
Grafik III.24. Senaryoların Banka Bazında Etkisi (İlk 10 Banka)	54
Grafik III.25. Senaryoların Banka Bazında Etkisi (İlk 10 Özel Banka)	54
Grafik III.26. Likidite Rasyoları (%)	55
Grafik III.27. Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar YTL)	55
Grafik III.28. YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)	56
Grafik III.29. Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)	56
Grafik III.30. Finansal Sağlık Alt Endeksleri	57
Grafik III.31. Finansal Sağlık Endeksi (FSE)	58

KUTU LİSTESİ

Kutu 1.	ABD Eşikaltı İpotekli Konut Finansmanı Piyasalarında Son Dönemde Yaşanan Dalgalanma	2
Kutu 2.	Merkez Bankalarınca Alınan Önlemler	5
Kutu 3.	Faiz Dışı Fazla Hedefinde İndirim	13
Kutu 4.	Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Dağılımı	16
Kutu 5.	Gelir Dağılımı	20
Kutu 6.	Firmaların Kaldıraç Oranları, Faiz Ödeme Güçleri ve Takibe Dönüşüm Oranları ile Yabancı Para Açık Pozisyonlarının Değerlendirilmesi	23
Kutu 7.	Basel II Sürecine Geçiş	37
Kutu 8.	Kredi İzleme Sistemi	44
Kutu 9.	Mali Sektör Değerlendirme Programı Kapsamında Uygulanan Stres Testleri	54
Kutu 10.	Finansal Sağlık Endeksi Değişkenleri	57
Kutu 11.	Türkiye Mali Sektör Değerlendirme Programı	59

KISALTMA LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası
BoE	: İngiltere Merkez Bankası
BoJ	: Japonya Merkez Bankası
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
DPT	: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
ECB	: Avrupa Merkez Bankası
EMBI	: Gelişmekte Olan Ülkeler Tahvil Endeksi
EU	: European Union
FDF	: Faiz Dışı Fazla
FED	: ABD Merkez Bankası
FSAP	: Mali Sektör Değerlendirme Programı
FSE	: Finansal Sağlık Endeksi
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HM	: T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı
IFC	: Uluslararası Finans Şirketi
IKB	: Deutsche Industriebank AG
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MDC	: Menkul Değerler Cüzdanı
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi

QIS-TR2	: Quantitative Impact Study TR2 (Sayısal Etki Çalışması)
RAA	: Risk Ağırlıklı Aktifler
ROA	: Aktif Kârlılığı
ROE	: Özkaynak Kârlılığı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGA	: Tahsili Gecikmiş Alacaklar
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TP	: Türk Parası
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
VIX	: Şikago Opsiyon Borsası Oynaklık Endeksi
YP	: Yabancı Para
YPNGP	: Yabancı Para Net Genel Pozisyon
YTL	: Yeni Türk Lirası